

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**SVĚTSKÁ GOTICKÁ A RENESANČNÍ
ARCHITEKTURA MĚSTA ZNOJMA**

magisterská diplomová práce

Bc. JANA POSPÍCHALOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a zdroje, které jsem při jejím zpracování použila.

Rozsah práce: 227 689 znaků (včetně mezer).

V Olomouci dne 23. 6. 2021

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce, panu Mgr. Petru Čehovskému, Ph. D., a velké díky patří také mé rodině a blízkým za jejich neustálou podporu při studiu.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Přehled literatury a vývoj bádání	7
3. Historie města Znojma od 13. století do počátku 17. století	12
4. Vývoj světské gotické a renesanční architektury ve Znojmě	17
5. KATALOG	29
5.1. Hrad – Hradní čp. 84/10.....	30
5.2. Městské opevnění.....	33
5.3. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 464/13	38
5.4. Městský dům – Horní náměstí čp. 166/10.....	39
5.5. Městský dům – Horní náměstí čp. 264/18.....	40
5.6. Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 450/23 (dnes Daunův palác)	41
5.7. Městský dům – Zelenářská čp. 26/15.....	42
5.8. Městský dům – Kramářská čp. 278/2.....	44
5.9. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 33/18	45
5.10. Radnice s věží – Obroková čp. 1/12.....	46
5.11. Kaplanka – U Branky čp. 485/6	52
5.12. Městský dům – Mikulášské náměstí čp. 484/10.....	53
5.13. Fara sv. Mikuláše – Mikulášské náměstí čp. 62/13.....	55
5.14. Městský dům – Obroková čp. 274/11 (bývalá mincovna)	56
5.15. Městský dům – Obroková čp. 283/23	59
5.16. Městský dům – V Jirchářích čp. 436/4.....	60
5.17. Městský dům – Vlkova čp. 164/4.....	61
5.18. Městský dům – Slepíčí trh čp. 275/2 (dnes Dům porozumění).....	62
5.19. Městský dům – Zelenářská čp. 20/1	64
5.20. Městský dům – Zelenářská čp. 23/7 a 9	65
5.21. Městský dům – Obroková čp. 3/8	66
5.22. Městský dům – Zelenářská čp. 22/5.....	67
5.23. Městský dům – Zámečnická čp. 284/1	69
5.24. Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 331/9	71
5.25. Městský dům – U Brány čp. 456/8.....	73
5.26. Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 333/11 (dnes Dům umění)	74
5.27. Městský dům – Obroková čp. 272/7	77
5.28. Městský dům – zv. dům „U zlatého vola“ – Horní náměstí čp. 139/6	78
5.29. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 32/20	79
5.30. Městský dům – Zámečnická čp. 286/5	80

5.31.	Městský dům – Jezuitské náměstí čp. 156/2 (bývalé jezuitské gymnázium)	81
5.32.	Městský dům – Vlkova čp. 143/3.....	82
5.33.	Městský dům – zv. dům „U lopaty“ – Obroková čp. 4/6	83
5.34.	Městský dům – Velká Mikulášská čp. 459/3	84
5.35.	Městský dům – Kramářská čp. 303/3 (bývalá městská zbrojnice).....	85
5.36.	Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 389/14.....	86
5.37.	Městský dům – Velká Mikulášská čp. 39/6	87
5.38.	Městský dům – Zelenářská čp. 17/20.....	88
5.39.	Městský dům — Obroková čp. 2/10 (dnes Goltzův palác/tzv. Nová radnice).....	89
5.40.	Městský dům – Velká Mikulášská čp. 460/5	91
5.41.	Městský dům – V Jirchářích čp. 393/9.....	92
5.42.	Městský dům – Zelenářská čp. 27/17.....	93
5.43.	Městský dům – Horní náměstí čp. 138/5.....	94
5.44.	Městský dům – Václavské náměstí čp. 132/6	95
5.45.	Městský dům – Veselá čp. 134/3.....	95
5.46.	Městský dům – Divišovo náměstí čp. 172/5 (bývalá jezuitská kolej, dnes Státní okresní archiv Znojmo).....	96
6.	Závěr	98
7.	Seznam literatury a zdrojů.....	99
7.1.	Literatura	99
7.2.	Prameny.....	104
7.3.	Evidenční listy památek a hodnotící listy nemovitostí.....	106
7.4.	Internetové zdroje.....	107
8.	Seznam obrazové přílohy a zdroje obrázků	108
9.	Obrazová příloha.....	119
10.	Anotace	146

1. Úvod

Cílem této magisterské diplomové práce je sestavení katalogu vybraných světských gotických a renesančních památek ve městě Znojmě a vytvoření studie, která zaznamenává vývoj znojemské světské architektury od 13. století do počátku 17. století. Ráda bych tak navázala na svou bakalářskou práci, věnující se pouze gotickým sakrálním památkám Znojma,¹ a doplnila poznání o gotickém stavitelství ve městě, na které navázala velmi bohatá stavební činnost v období renesance.

Inspirací pro toto téma se stalo též komentované vydání díla Václava Mencla *5 městských rezervací Jihomoravského kraje. Znojmo, Jihlava, Telč, Mikulov, Kroměříž*, publikované v roce 2016.² Mencl se ve své studii mimo jiné zabýval analýzami jednotlivých měšťanských domů a součástí vydání je i seznam památek s krátkými popisy, ze kterého jsem vycházela i já při sestavování katalogu. Zároveň jsem prostudovala přes 140 objektů zapsaných na seznamu kulturních památek, u nichž je ve stavebním vývoji doložena středověká nebo renesanční fáze výstavby. Do katalogu jsou tedy zařazeny pouze stavby prohlášené za kulturní památky.

V první části práce nalezne čtenář přehled literatury a dosavadního bádání o historii a uměleckých památkách Znojma. Jsou zde uvedeny důležité publikace, stavebně historické průzkumy, diplomové práce a prameny, ze kterých jsem při psaní čerpala. Další kapitola přibližuje dějiny Znojma od počátku formování města po začátek 17. století. Zmíněny jsou zde významné osobnosti či události, které měly vliv na stavební činnost, jako např. četné požáry města. Následuje studie zaměřená na to, jak se postupně gotická a renesanční architektura ve Znojmě vyvíjela.

Klíčový je samotný katalog ve druhé části práce. Formou katalogových hesel jsou zde popsány architektonicky významné památky, jako např. radniční věž, ale i domy obyčejných měšťanů. Vzhledem k rozsahu práce však zůstaly nevybrány stavby dochované pouze v základech, stavby velmi radikálně přestavěné či méně architektonicky významné. Hesla jsou řazena chronologicky, s uvedenými důležitými etapami výstavby. Každé heslo obsahuje adresu, seznamuje čtenáře se stavební historií, popisem architektury a pro lepší orientaci je k textu připojen pláněk. Fotografie či půdorysy objektů si lze prohlédnout v obrazové příloze připojené v závěru práce.

¹ Jana Pospíchalová, *Sakrální gotická architektura města Znojma* (bakalářská diplomová práce), FF UP, Olomouc 2018.

² Aleš Flidr – Zdeňka Míchalová – Zdeněk Vácha (edd.), *Václav Mencl – 5 městských rezervací Jihomoravského kraje: Znojmo, Jihlava, Telč, Mikulov, Kroměříž – komentované vydání*, Brno 2016.

2. Přehled literatury a vývoj bádání

K nejstarším dílům, která podávají ucelenější přehled o dějinách města Znojma, patří německy psané práce historika Antona Hübnera ze 40. a 60. let 19. století.³ Obsahují však řadu tezí, dnes již badateli překonaných, a upozorňováno bývá i na nekritický přístup k pramenům. V roce 1904 poprvé vyšla česky psaná publikace věnující se historii a uměleckým památkám Znojma, a to místopis Znojemského okresu od Františka Václava Peřinky, sepsaný v rámci cyklu *Vlastivěda moravská*.⁴ Historické události mapuje i pozdější německy psané dílo Antona Vrbky *Gedenkbuch der Stadt Znaim*.⁵

Roku 1950 byla ve *Zprávách památkové péče* publikována studie Vlastimila Dražana o gotických a renesančních městských domech v jižních Čechách a na Moravě.⁶ Autor se zde podrobněji zabývá architekturou několika znojemských domů, jejich datováním a přináší popisy dispozic. Pro studium světské architektury je také vhodný článek Václava Mencla *Měšťanský dům českého středověku*, zveřejněný roku 1953 ve stejném odborném časopisu.⁷ Řadu památek světského stavitelství ve Znojmě krátce zmiňuje Milan Stehlík v kapitole o kulturních památkách města Znojma v brožurce s názvem *Královská kaple sv. Kateřiny ve Znojmě*.⁸

Teprve ve 2. polovině 20. století se objevují významné práce, které obohatily bádání o historickém Znojmě. Znojemský historik Lubomír Havlík podává ve své knize *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*⁹ z roku 1956 podrobný přehled historických událostí, také popisuje umělecké památky a proměny města v jednotlivých obdobích dějin. Na architekturu města, především pak tu středověkou, se zaměřil Dobroslav Líbal, pro Znojmo významný badatel, který se ve svých publikovaných dílech¹⁰ opakovaně vracel ke studiu znojemských památek a výrazně tak přispěl k jejich bližšímu poznání.

³ Anton Hübner, *Znaims geschichtliche Denkwürdigkeiten, Abth. 1*, Znaim 1843; Anton Hübner, *Znaims geschichtliche Denkwürdigkeiten, Abth. 2*, Znaim 1846; Anton Hübner, *Denkwürdigkeiten der kngl. Stadt Znaim*, Znaim 1869.

⁴ František Václav Peřinka, *Vlastivěda moravská. Znojemský okres*, Brno 1904.

⁵ Anton Vrbka, *Gedenkbuch der Stadt Znaim*, Nikolsburg 1927.

⁶ Vlastimil Dražan, Gotický a renesanční městský dům z jižních Čech a Moravy, *Zprávy památkové péče* X, 1950, č. 5, s. 129–160.

⁷ Václav Mencl, Měšťanský dům českého středověku, *Zprávy památkové péče* XIII, 1953, č. 6, s. 161–192.

⁸ Milan Stehlík, Kulturní památky města Znojma, in: Milan Friedl et al., *Královská kaple sv. Kateřiny ve Znojmě*, Praha 1953, s. 18–22.

⁹ Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956; přepracované vydání: Lubomír E. Havlík, *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje od nejstarších dob do sedmdesátých let 19. století*, Brno 1998.

¹⁰ Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*, Praha 1948; Dobroslav Líbal, *Znojmo – městská památková rezervace*, Brno 1967; Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.

Shrnutí poznatků Líbala a Havlíka přináší jejich společná publikace *Znojmo, městská památková rezervace a památky v okolí* vydaná v roce 1961.¹¹ První část je Líbalovou studií o stavebním a uměleckém vývoji města, ve druhé části následují dějiny Znojma sepsané Havlíkem. Opomenuta by neměla zůstat ani Líbalova činnost na poli památkové péče. Pro mou diplomovou práci se staly velmi důležitým zdrojem evidenční listy nemovitých kulturních památek zpracované Líbalem v roce 1976, poté co bylo Znojmo roku 1971 prohlášeno za městskou památkovou rezervaci. Karty jednotlivých městských domů obsahují popisy objektů a řadu cenných informací, byly tak užitečné zvláště u staveb, kterým v literatuře není věnováno příliš pozornosti.

Roku 1966 pak vychází zásadní monografie *Znojmo*¹² od trojice autorů Václava Richtera, Bohumila Samka a Miloše Stehlíka, která přinesla řadu nových informací o památkách získaných na základě studia archivních materiálů a podrobně představila umělecký vývoj od nejstarších dob do 20. století. Gotickou a renesanční architekturu zpracoval Samek. Znojmu a jeho kulturním památkám se dále věnuje příspěvek Jaroslava Svatoňe v knize *Paměť měst – městské památkové rezervace v českých zemích*.¹³

Díky pozoruhodným památkám a bohatému stavebnímu fondu, zachovanému v historickém centru, se stalo Znojmo oblíbeným turistickým místem. Během let tak byla sepsána řada průvodců po městě, seznamující návštěvníky s jednotlivými objekty. Některé průvodce se také staly přínosným zdrojem pro mé bádání, a to především z toho důvodu, že jejich autoři často poukazují na umělecky a historicky významné domy i menší stavení ve znojenských uličkách, jimiž se odborná literatura dosud příliš nezabývala. Ze starších průvodců lze jmenovat například práci Adolfa Mertena, který vypráví o historii památek i celých ulic a náměstí.¹⁴ Další průvodce sepsali např. Jaroslav Jirgl,¹⁵ Milan Pernica¹⁶ a výročí města oslavila kniha *750 let města Znojma*.¹⁷ Známé jsou spíše pozdější a současné průvodce např. od Jiřího Svobody,¹⁸ Libora Šturce¹⁹ či Jiřího Kacetla.²⁰

¹¹ Dobroslav Líbal – Lubomír Havlík, *Znojmo, městská památková rezervace a památky v okolí*, Praha 1961.

¹² Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966.

¹³ Jaroslav Svatoň, Znojmo, in: Milena Freimanová (red.), *Paměť měst – městské památkové rezervace v českých zemích*, Praha 1975, s. 381–391.

¹⁴ Adolf Merten, *Průvodce královským městem Znojmem*, Znojmo 1947.

¹⁵ Jaroslav Jirgl, *Znojmo*, Brno 1961.

¹⁶ Milan Pernica, *Podyjí a Jihlavské vrchy*, Praha 1978.

¹⁷ Oldřich Čučka, *750 let města Znojma*, Brno 1976.

¹⁸ Jiří Svoboda, *Průvodce městem Znojmem*, Znojmo 1990.

¹⁹ Libor Šturc, *Znojmo, průvodce po městě*, Brno 2001.

²⁰ Jiří Kacetl, *77 divů Znojma*, Znojmo 2008.

V 90. letech byly pro některé měšťanské domy vypracovány stavebně historické průzkumy, z nichž řadu provedl Jan Eliáš se svou kanceláří. Jeho strojopisné elaboráty s důkladnými analýzami se tak stávají tím nejdůležitějším zdrojem při studiu konkrétních objektů. Nejprve se věnuje architektonickému rozboru a popisu stavby, poté stavební historii a následně vyjmenovává architektonicky hodnotné detaily i závady spolu s doporučením pro obnovu památek. Text doplňují podrobné půdorysy s vyznačenými etapami výstavby. Na dalších průzkumech spolupracovali autoři Dagmar Černoušková, Pavel Borský a dendrochronologové bratři Kynclové. Především jejich analýzy několika domů v Zelenářské ulici přiblížily podobu historické zástavby ulice.

V roce 1998 vyšla dále publikace manželů Oldřicha a Milady Radových věnovaná sklípkovým klenbám,²¹ v níž se autoři zabývají i četnými zachovanými sklípkovými klenbami ve znojemských domech. Hesla k jednotlivým domům obsahují popis dispozice i samotné klenby, její dataci a vzorec zakreslený v půdorysu. Pro studium měšťanských domů je důležitý také příspěvek Václava Mencla publikovaný v rozsáhlém katalogu výstavy z roku 1999 *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550, svazek II, Brno*.²² Jde vlastně o upravenou kratší část textu původní Menclový studie zmiňované v úvodu této práce.

Své heslo má město Znojmo i v řadě encyklopedických děl. Středověké památky jsou zmíněny např. v díle Jiřího Kuthana *Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Města, hrady, kláštery, kostely*.²³ Opomenout nelze knihu Karla Kuči *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*,²⁴ kde je v osmém svazku podán souhrn dosavadních informací o Znojmu a jeho památkách. Řada encyklopedií se pak věnuje konkrétním památkám. Radnici s gotickou věží zařadil do svých knih Zdeněk Fišera.²⁵ Nejobsáhlejší prací o těchto dvou památkách je však stavebně historický průzkum Eliáše z roku 1993.²⁶ Pokud jde o věž, je třeba zmínit osobnost stavitele Mikuláše ze Sedlešovic,

²¹ Oldřich Rada – Milada Radová, *Knihy o sklípkových klenbách*, Praha 1998.

²² Václav Mencl, *Městské domy ve Znojmě, Jihlavě a Telči*, in: Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. II. Brno*, Brno 1999, s. 57–70.

²³ Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Města, hrady, kláštery, kostely*, Vimperk 1994.

²⁴ Karel Kuča, *Znojemská aglomerace – Znojmo*, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 8. díl/V-Ž*, Praha 2011, s. 646–679.

²⁵ Zdeněk Fišera, *Encyklopedie městských věží v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2006; Zdeněk Fišera, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, 2. díl, Katalog historických radnic H–Ž*, Praha 2010.

²⁶ Jan O. Eliáš, *Znojmo, stará radnice – Obroková ul. 12* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1993.

o jehož díle pojednává např. příspěvek Jana Sedláka o pozdně gotické architektuře na jižní Moravě.²⁷

Někteří badatelé se také podrobněji věnovali hradu či městskému opevnění. Dějiny spjaté se znojemským hradem rozebral Ladislav Hosák v knize *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.²⁸ Nové informace o podobě původního hradu a jeho okolí přinesl archeolog Bohuslav Klíma ve své studii zhodnocující zdejší archeologický výzkum.²⁹ Z jeho poznatků vycházel také Miroslav Plaček, který se hradu věnuje v knihách *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*,³⁰ *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*³¹ i ve své studii o moravských hradech za vlády Přemyslovců.³² Dosavadní výzkumy podrobně zanalyzoval Lubomír Konečný v knize z roku 2005 věnované rotundě sv. Kateřiny.³³ Zabývá se zde historickými i hmotnými prameny vázícími se k hradu a jeho předhradí, jeho nejstarší podobou a také funkcí předhradí. Téma proměn Znojma jakožto přemyslovského sídla ve 12. a 13. století zpracoval ve své bakalářské práci Michal Kadlec.³⁴ Historii a budování městského opevnění více přibližují práce Vladislava Razíma³⁵ a již zmíněného Jiřího Kacetla,³⁶ historika a zaměstnance znojemského Jihomoravského muzea.

Novější publikací je kniha *Znojmo od středověku po moderní dobu*, která je však spíše přehledem o stavitelství v jednotlivých epochách a nové poznatky se týkají spíše architektury pozdějších let.³⁷ Velmi přínosná je kniha Petra Čehovského *Kamenné skulptury v Podyjí 1480–1550* z roku 2012,³⁸ neboť u řady znojemských domů se

²⁷ Jan Sedlák, K některým otázkám pozdně gotické architektury na jižní Moravě, in: *Historická Olomouc a její současné problémy III. Sborník referátů z 3. celostátního symposia, konaného v Olomouci ve dnech 16.–19. 6. 1980*, Olomouc 1980, s. 195–206.

²⁸ Ladislav Hosák (ed.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. I, Jižní Morava*, Praha 1981.

²⁹ Bohuslav Klíma, Archeologický výzkum Znojemského hradu, in: *Vlastivědný věstník moravský XLV*, 1993, č. 2, s. 137–154.

³⁰ Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

³¹ Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie Moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2007.

³² Miroslav Plaček, Moravské hrady za vlády Přemyslovců a jejich proměny, in: *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století*, Olomouc, Brno 2006, s. 109–124.

³³ Lubomír Konečný, Hrad – Předhradí – Podhradí, in: *Románská rotunda ve Znojmě. Ikonografie maleb a architektury*, Brno 2005, s. 7–26.

³⁴ Michal Kadlec, *Znojmo jako rezidence: Proměny přemyslovského sídla ve 12. a 13. století* (bakalářská diplomová práce), Historický ústav FF MU, Brno 2019.

³⁵ Vladislav Razím, *Znojmo, středověká hraniční pevnost*, Nymburk 2003; Vladislav Razím, Hradební věž za domem čp. 361 ve Znojmě. K problematice palných zbraní v pozdně gotických fortifikacích, *Průzkumy památek XVII*, 2010, č. 1, s. 43–66.

³⁶ Jiří Kacetl, Znojmo jako nejsilnější středověká hraniční pevnost jihu Moravy, *academia.edu*, https://www.academia.edu/5055372/Znojmo_jako_nejsiln%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A1_hrani%C4%8Dn%C3%AD_pevnost_jihu_Moravy, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁷ Aleš Filip (ed.), *Znojmo od středověku po moderní dobu*, Brno 2012.

³⁸ Petr Čehovský, *Kamenné skulptury v Podyjí 1480–1550*, Olomouc 2012.

dochovala původní kamenická výzdoba z daného období a Čehovský formou katalogových hesel přináší jejich popisy a stylové analýzy. Některé renesanční domy si zachovaly bohatou sgrafitovou výzdobu, které se ve svých pracích věnoval Pavel Waisser.³⁹

Z badatelů, kteří se dodnes věnují bádání o vybraných památkách a měšťanských domech, můžeme jmenovat Jana Kozdase, památkáře brněnského územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu, který přispívá např. do sborníků Státního okresního archivu Znojma. Ve sborníku z roku 1999 nalezneme příspěvek Miroslavy Moučkové,⁴⁰ který obsahuje přehlednou tabulku měnicích se názvů jednotlivých ulic Znojma. Ve starší literatuře se totiž často objevují různá pojmenování ulic, a proto myslím, že tento příspěvek může být vhodný pro lepší orientaci v jednotlivých pojmenováních. Stejně užitečnou se pro mé studium jednotlivých měšťanských domů staly soupisy památek a literatury v knize Zdeny Falcové a Drahoslavy Stehlíkové⁴¹ a hodnotící listy nemovitostí zpracované Danou Novotnou během let 1998–2005, kde jsou přehledně zaznamenány pozdější zásahy a novodobé úpravy měšťanských domů.

³⁹ Pavel Waisser, *Renesanční figurální sgrafito na průčelích moravských městských domů* (doktorská disertační práce), FF UP, Olomouc 2011; Pavel Waisser, *Ikonografie sgrafit na průčelí domu čp. 3 v Obrokové ulici ve Znojmě, Jižní Morava – vlastivědný sborník*, 2013, roč. 49, sv. 52, s. 309–318.

⁴⁰ Miroslava Moučková, *Ulice města Znojma – přehled názvů od 19. století po současnost*, in: *Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě 1998*, Znojmo 1999, s. 103–111.

⁴¹ Zdena Falcová – Drahoslava Stehlíková, *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy: soupis památek a literatury*, svazek 5, *Okres Znojmo*, Brno 2000.

3. Historie města Znojma od 13. století do počátku 17. století

Znojmo ležící u řeky Dyje, nedaleko rakouských hranic, patří k nejvýznamnějším moravským městům s bohatou historií. V jeho místech se nacházelo osídlení již v době prehistorické. Hospodářské, společenské i politické centrum celého kraje představovalo nejprve velkomoravské Hradiště na opačné straně Dyje, jež se počátkem 11. století stalo správním sídlem Přemyslovců, kteří získali Moravu roku 1019. Krátce poté se však středisko moci přeneslo na protější východní ostrožnu, kde byl založen Břetislavem I. nový přemyslovský románský hrad. Roku 1055 rozdělil před svou smrtí Břetislav Moravu mezi své syny na údělná knížectví,⁴² čímž ve znojenském údělu započala vláda rodu Konrádovců. Významným knížetem byl Lutold, syn Konráda I. Brněnského a pravděpodobný zakladatel chrámu sv. Mikuláše, a později též Lutoldův vnuk Konrád II. Ota, který se zasloužil o výstavbu premonstrátského kláštera v blízké Louce a v roce 1222 se potvrzením krále Přemysla Otakara I. stal pro Znojensko závazný jeho zákoník *Statuta Konráda Oty*.⁴³

Od 13. století zažívalo Znojmo dobu hospodářského i společenského rozkvětu. Přemysl Otakar I. se rozhodl z politických i obranných důvodů založit před hradem město. Zakládací listina se nedochovala, ale k roku 1226 se váží dvě královské listiny, které přináší informace o podobě předlokačního osídlení. Vymezené území města do sebe pojalo románskou osadu Bala (tzv. vicus) a duchovní okrsek v okolí kostela sv. Michala,⁴⁴ dále král přičlenil k městu statek Kulchov, původně vlastněný Loukou, který se rozprostíral v místě dnešního Masarykova náměstí, a nárokoval si trhovou ves Újezdec nedaleko chrámu sv. Mikuláše, která bývala věnem kostela.⁴⁵ Kromě těchto osad byla v blízkosti Východní brány situována Uherská Ves a v místech současné Veselé ulice se rozprostíral vicus judeorum, židovská osada. Toto nové královské město Znojmo nechal Přemysl opevnit hradbami. Představovalo tak největší pevnost na pomezí jižní Moravy a Dolních Rakous a oblíbenou rezidenci přemyslovských králů.

Panování Václava I. doprovázela řada bojů na moravsko-rakouském pomezí a kvůli sporům s Přemyslem Otakarem II., moravským markrabětem, který často pobýval ve Znojmě, se město stalo centrem odporu proti králi.⁴⁶ Poté, co se stal Přemysl sám

⁴² Richter – Samek (pozn. 12), s. 15.

⁴³ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 56.

⁴⁴ Richter – Samek (pozn. 12), s. 26.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956, s. 32.

králem, byl upravován hrad, zpevňovány městské hradby a po jeho smrti v boji proti Rudolfovi Habsburskému v roce 1278, byl dočasně pohřben právě ve Znojmě. Rudolf si poté získal město četnými výsady. Význam Znojma byl postupně oslabován po vymření Přemyslovců smrtí Václava III. v roce 1306 a město se následně připojilo k Jindřichu Korutanskému v boji proti Rakušanům, za což bylo Znojmo králem též odměněno řadou privilegií, včetně volby rychtáře. Situace, kdy se město kvůli vojensky exponované poloze dostávalo do těžkostí, které následně střídala královská podpora nového rozvoje a prosperita, se tak často opakovala ve znojmských dějinách.⁴⁷

Vláda Jana Lucemburského vzbudila především díky obsazování úřadů v zemi cizinci řadu nespokojenců, do jejichž čela se postavil Jindřich z Lipé, který se spolu s Bedřichem Rakouským postavil proti králi. Ten nakonec podlehl, uznal jejich nárok na zemské úřady a potvrdil městu další výsady, mezi nimiž bylo povolení obchodovat s vínem.⁴⁸ S Janovými návštěvami jsou však spojeny dva velké požáry, které v 1. polovině 14. století částečně zpomalily rozvoj města. Při požáru v roce 1327 vyhořela část hradu a města, ničivý byl i požár v roce 1335, zapříčiněný oslavami svatby Janovy dcery Anny, při němž byl kromě města poškozen kostel sv. Mikuláše. Rok nato svěřil král patronát nad městem klášteru v Louce, neboť tehdy propukala povstání usilující o sesazení rychtáře a městské rady, které se podařilo potlačit markrabímu Karlovi, a klášter tak nově získal právo potvrzovat znojmské rychtáře.⁴⁹ Městu přál i moravský markrabě Jan Jindřich, Karlův nástupce, avšak období jeho působení je poznamenáno morem, který ve Znojmě propukl roku 1351.

Touto dobou si bohaté kláštery a patricijské rodiny, které představovaly vládnoucí třídu, zakupovaly domy ve městě. Přicházelo nové obyvatelstvo, čímž dosahovalo město doposud nejvyššího stupně zalidnění a výstavba města rychle pokračovala.⁵⁰ Již ve 14. století byla plocha města zcela zaplněna.⁵¹ O prosperitě svědčí zprávy o dlážděných ulicích, lázních či špitálech. Základem hospodářství byl obchod, řemeslná výroba, zemědělství, především pak vinařství, přičemž měšťané mohli od roku 1375 díky privilegii uděleném králem Karlem IV. vyvážet víno do zemí koruny české s výjimkou Prahy.⁵²

⁴⁷ Vladislav Razím, *Znojmo, středověká hraniční pevnost*, Nymburk 2003, s. 3.

⁴⁸ Havlík (pozn. 46), s. 34.

⁴⁹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 60.

⁵⁰ Ibidem. Město čítalo asi 4000–6000 obyvatel. Viz Svatoň (pozn. 13), s. 381.

⁵¹ Kuča (pozn. 24), s. 669.

⁵² Havlík (pozn. 46), s. 36.

Úplný počátek 15. století poznamenal požár v roce 1400, který jistě zničil řadu domů. Škody se odstraňovaly jen pozvolna.⁵³ Důvodem byly hlavně boje o moc mezi Janovými nástupci, jeho syny Joštem a Prokopem, do něhož zasáhl také konflikt krále Václava IV. s vysokou šlechtou a uherským králem Zikmundem Lucemburským,⁵⁴ který společně s rakouským vévodou Albrechtem v roce 1404 obléhal Znojmo, avšak neúspěšně. Václav přislíbil jistou pomoc Znojmu pod podmínkou, že město zůstane oddané markrabímu Joštovi, který se následujícího roku zmocnil hradu.⁵⁵ Rovněž husitské války poznamenaly znojenské dějiny. Tentokrát se město postavilo na stranu Zikmunda, který dočasně sídlil na znojenském hradě v roce 1421. Husitská vojska, vedená především ze základny v Jevišovicích, se marně pokusila dobýt Znojmo v roce 1425. Válečné události uzavírá smrt Zikmunda Lucemburského, jenž ve Znojmě skonal v roce 1437.

Toto období bojů přineslo řadu proměn. Přestože vnitřek města zůstal uchráněn, byla poničena řada domů, statků při hradbách či předměstích a v bezprostředním okolí města, kde se husitům podařilo při obléhání vypálit loucký klášter.⁵⁶ Kromě poklesu počtu domů ubývalo i obyvatelstvo a teprve ve 2. polovině 15. století se počet domů opět přiblížil stavu před husitskými válkami.⁵⁷ Během bojů rostla u městské chudiny a řemeslníků díky hospodářské tísní zadluženost a závislost na lichvě, čímž byla podnícena antisemitská nálada,⁵⁸ umocňovaná kázáním italského mnicha Jana Kapistrána. S povolením krále Ladislava Pohrobka vedla tato situace k vyhnání židů z města v roce 1454. Poté, co nastoupil na trůn nový král Jiří z Poděbrad, Znojmo se nejprve zdráhalo uzнат jeho vládu, nakonec však vyjádřilo svou loajalitu a stalo se tak součástí jeho válečných operací proti císaři Fridrichu III. Habsburskému. Na odpor Jiřímu se záhy postavil uherský král Matyáš Korvín, který vtrhl na Moravu a jemuž se Znojmo poddalo. Po skončení česko-uherských válek v roce 1474 nastalo období míru, jež vedlo k ekonomickému rozkvětu Znojma.⁵⁹ Za vlády Vladislava Jagellonského se Morava po smrti Matyáše navrátila k české koruně.

Roku 1490 vypukl ve městě velký požár, který zachvátil celé město. Stal se tak podstatným impulsem pro celkovou obnovu a přestavbu města, trvající téměř po celé 16.

⁵³ Svatoň (pozn. 13), s. 381.

⁵⁴ Razím (pozn. 47), s. 4.

⁵⁵ Kacetl (pozn. 36), s. 13.

⁵⁶ Richter – Samek (pozn. 12), s. 40.

⁵⁷ Svatoň (pozn. 13), s. 382.

⁵⁸ Richter – Samek (pozn. 12), s. 40.

⁵⁹ Kacetl (pozn. 36), s. 18.

století až do třicetileté války. Podobu pozdně gotického města zachovává vyobrazení Wolfganga Fröhliche v knize městských práv [1], zaznamenávající veškerá práva kodifikovaná Ludvíkem Jagellonským v roce 1523. Postupně však město získalo renesanční ráz, a to především díky domácím zedníkům a kameníkům, kteří pracovali tradičními způsoby. Teprve roku 1550 se zde objevuje městský stavitel nejspíše italského původu.⁶⁰

Po Ludvíkově smrti v roce 1526 se českým králem stává Ferdinand I. Habsburský, který navštívil Znojmo během své korunovační cesty i mnohokrát poté. Účastnil se také moravského zemského sněmu konaného ve Znojmě roku 1535. Za jeho vlády se Znojmo stalo střediskem obrany proti Turkům, kteří v roce 1528 pronikli až před Vídeň.⁶¹ Neustálé nebezpečí ze strany Turků vedlo ke stanovení dalších rozsáhlých obranných opatření, přijatých moravským zemským sněmem v roce 1542.⁶² Obtíže a újmy měšťanů spjaté s častou přítomností vojsk vynahrazoval městu král Ferdinand, později i Maxmilián, četnými úlevami a privilegii.⁶³ Touto dobou do města, dosud katolického, začalo pronikat protestantské učení, jehož šíření sílilo v poslední třetině 16. století, kdy v chrámech sv. Michala a sv. Mikuláše začali kázat luteránští kazatelé. Pro návrat ke katolictví byl vykonáván nátlak na městskou radu jak ze strany králů, účastnících se zemských sněmů, tak olomouckých biskupů a louckých opatů, avšak neúspěšně.⁶⁴ Situace se poté zhoršila za vlády Rudolfa II., kdy probíhaly spory mezi městem a louckým opatem Šebestiánem Freitagem z Čepiroh. Teprve díky zásahu císaře Rudolfa, který roku 1602 rozkázal velebení katolické víry, se městská rada stala opět katolickou.⁶⁵ Rudolfova vláda však vzbuzovala nespokojenost moravských stavů, kteří upřednostňovali jako markraběte jeho bratra Matyáše Habsburského. Ten si poté v roce 1611 odjel ze Znojma i pro českou korunu.

I přes tyto události je považováno 16. století za zlaté časy Znojma. Zejména 2. polovina 16. století představuje období hospodářské prosperity a stavebního rozvoje, přičemž řadu rozsáhlých prací financovalo samo město.⁶⁶ Budovaly se dlážděné ulice, kašny, nový vodovod či dřevěný most přes Dyji. Hojně se upravovaly středověké domy a vznikla řada novostaveb. Stavebníky byli hlavně měšťané, zatímco vliv církve na

⁶⁰ Petr Karel Vlach (Walich, Walch), činný od roku 1572. Viz Richter – Samek (pozn. 12), s. 53.

⁶¹ Havlík (pozn. 46), s. 73.

⁶² Kacetl (pozn. 36), s. 19.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 64.

⁶⁵ Havlík (pozn. 46), s. 78.

⁶⁶ Richter – Samek (pozn. 12), s. 54.

stavební možnosti byl upozaděn kvůli náboženským sporům.⁶⁷ Rozvoj města položil základy pro vznik cechovních bratrstev, která spravovala řemeslnou výrobu a od nichž lze odvozovat názvy některých ulic (Zámečnická, Kovářská apod.). Základem hospodářství však nadále zůstávalo zemědělství.⁶⁸

Roku 1619 se Znojmo přidalo ke stavovskému povstání, když se ve městě shromáždilo stavovské vojsko Matyáše Jindřicha hraběte Thurna. Vítězství katolické habsburské strany v bitvě na Bílé hoře znamenalo velký zlom. Protestantské město bylo pokatoličtěno a řada měšťanů byla postižena konfiskacemi. Ještě roku 1623 je město nazýváno kacířským, a proto zde byla následujícího roku zásluhou hraběte Althana zřízena jezuitská kolej při chrámu sv. Michala, která měla prosazovat protireformaci.⁶⁹ Brzy však město zasáhly události třicetileté války, která ukončila dosavadní postavení Znojma jakožto hlavní pevnosti jihu Moravy.⁷⁰ Válka přinesla změny v hospodářství i kultuře a zasáhla do stavební struktury města, když Švédové roku 1645 zničili předměstí. Spolu s pozdější morovou epidemií měla za následek ztrátu tisíců obyvatel. Stavební činnost kvůli finančnímu vyčerpání ustala téměř až do konce 17. století, i proto zůstal gotický a renesanční ráz města v převážné míře zachován.⁷¹

⁶⁷ Svatoň (pozn. 13), s. 383.

⁶⁸ Havlík (pozn. 46), s. 80.

⁶⁹ Ibidem, s. 98.

⁷⁰ Kacetl (pozn. 36), s. 20.

⁷¹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 62.

4. Vývoj světské gotické a renesanční architektury ve Znojmě

Nově vybudovaný přemyslovský hrad měl rozhodný vliv na sídelní poměry v jeho okolí a na základě situace podhradí, tvořeného jednotlivými románskými osadami, se postupně rozvíjelo město gotické, vymezené lokátorem roku 1226, kdy se Znojmo stalo královským městem. Již v této době byl nově vyměřený obvod města zčásti opevněn a opatřen systémem bran. Uvnitř obvodu byly nově vytyčeny komunikace a také území obdélníkového Dolního tržiště, z něhož vedly ulice ke kostelu sv. Mikuláše, k hradu a k hradbám.⁷² Podél hradeb spojovala všechny brány Česká ulice.

Samotný románský hrad z 11. století, byl na počátku 13. století přestavěn do vrcholně středověké podoby. Byl tvořen palácem s podélnou kaplí a válcovou věží [10], ale až na některé části obvodových zdí se téměř nedochoval. Také později přistavěná gotická hranolová hradní věž se dochovala pouze ve zdivu. Pravděpodobně kolem 20. či 30. let 13. století byla pro ochranu hradního areálu vybudována polygonální tzv. Loupežnická věž, která rovněž zcela zanikla [12, 13]. S podobnými věžemi pocházejícími z doby před polovinou 13. století se však často setkáme v rakouském Podunají.⁷³ Ve 2. polovině 13. století bylo původní opevnění města nahrazeno kamenným věncem hradeb zakončeným cimbuřím a zesíleným řadou válcových a hranolových věží [17]. Pro ochranu dolní brány byla vystavěna mohutná čtyřpatrová hranolová Vlkova věž, do níž se dalo vstoupit z hradebního ochozu [15]. Samotné hradby sahaly až po ostrožnu, na které se usadili minorité, později i klarisky, a napojovaly se na opevnění hradu. Budování hradeb postupně pokračovalo až do počátku 14. století, kdy se přistoupilo k jejich zesílení pomocí druhého pásu hradeb a město tak bylo dokonale chráněno.

O znojmském obytném stavitelství z období rané gotiky toho není příliš známo. Vyměřená plocha jistě zpočátku nebyla zcela zastavěna a stavby byly převážně dřevěné, díky čemuž podléhaly jak živelným pohromám, tak dalšímu stavebnímu rozvoji Znojma.⁷⁴ I proto se nám dochovalo jen velmi málo památek daného období. Pro nově založená města této doby bývalo běžné, že kolem náměstí a v uličních frontách vznikaly úzké a hluboké parcely, které dokládají snahu lokátora zabezpečit, aby co nejvíce domů hledělo do městských prostorů.⁷⁵ Jistě tomu tak bylo i ve Znojmě.

⁷² Ibidem, s. 31.

⁷³ Plaček (pozn. 32), s. 115.

⁷⁴ Richter – Samek (pozn. 12), s. 39.

⁷⁵ Mencl (pozn. 7), s. 166.

Teprve až na přelomu 13. a 14. století jsou doloženy některé stavby z pevného materiálu. Kamenné domy se totiž objevovaly převážně ve městech, kde se budovaly velké a významné stavby jako hrady, kláštery či farní kostely, tedy i ve Znojmě. Právě členové zdejších stavebních hutí pracovali i pro přední měšťany, přičemž u staveb se tak obvykle uplatňoval cistercko-burgundský sloh podunajské oblasti, jímž byly hutě ovlivněny.⁷⁶ V tomto slohu byl kolem roku 1300 vystavěn i nejstarší zachovaný kamenný měšťanský dům ve Znojmě v ulici Velká Mikulášská čp. 464/13 [20–23].⁷⁷ Jeho raně gotické jádro tvoří téměř čtvercová místnost zaklenutá polem křížové klenby s mohutnými klínovými žebry a k ní přiléhající valeně klenutá komora, nejspíše kuchyně. Dům byl patrně věžovitého charakteru a záhy k jeho dispozici přibyla plochostropá síň s průjezdem a hospodářským křídlem. Stal se tak řadovým obydlím rozčleněným do úzké a hluboké parcely, jehož průčelí se drží vytyčené stavební čáry.⁷⁸ Předpokládá se, že tento typ domu s průjezdem a klenutou místností obecně ve městech převládal ještě v 1. polovině 14. století, ačkoliv památky samotné se z této doby téměř nezachovaly.⁷⁹ Přibližně ve stejné době byl vystavěn i druhý nejstarší zachovaný znojmský dům na Horním náměstí čp. 166/10, který se však od velkomikulášského odlišoval. Měl starobylejší půdorys než běžný řadový dům, šířkově rozložený se vstupem na delší straně. Hlavní místnost uzavřela dvě pole křížové žebrové klenby. Nepřiléhal však k frontě náměstí, patrně stál samostatně a měl spíše charakter hradního paláce.⁸⁰ Patřil totiž k největším stavbám svého druhu ve městě.⁸¹ Raně gotický dům byl později vestavěn do současné renesanční budovy, čímž se z něho stalo dvorní křídlo [24–25].

Raně gotická jádra máme ve fragmentech doložena i u některých domů z pozdějších staletí. Například v domě čp. 264/18 na Horním náměstí, složeném ze dvou středověkých domů, se zachoval gotický půlkruhový portál s ostěním pozdního cistercko-burgundského stylu,⁸² datovaný přibližně do 3. čtvrtiny 13. století, a ze dvou gotických stavení vznikl i dům stávající v místech dnešního Daunova paláce (Masarykovo náměstí čp. 450/23). Tento dům byl věžového charakteru a pocházel patrně z 1. čtvrtiny 14. století, přičemž z něj rovněž zůstal zachován okosený gotický portálek [28]. Výjimečně se zachovala dřevěná zástavba v domě čp. 26/15 v Zelenářské ulici, kde byla objevena

⁷⁶ Ibidem, s. 169.

⁷⁷ Dražan (pozn. 6), s. 130.

⁷⁸ Richter – Samek (pozn. 12), s. 39.

⁷⁹ Mencl (pozn. 7), s. 171; Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 74.

⁸⁰ Dražan (pozn. 6), s. 134.

⁸¹ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 76.

⁸² Ibidem.

původní srubová místnost z 1. čtvrtiny 14. století [31]. Většina dřevěných či hrázděných stavení však podlehla požárům, které zasáhly město v roce 1327 a 1335. Staly se tak impulsem pro prosazování zděné výstavby.⁸³

Stavební činnost ve Znojmě ve 14. století je spjata především se sakrální architekturou. Pracovalo se na stavbě společného kostela minoritů a klarisek, přistoupilo se ke stavbě nového chrámu sv. Mikuláše, probíhala přestavba kostela sv. Michala a byla dokončována stavba dominikánského kostela sv. Kříže. Po požáru byl dále opravován hrad a přesto, že se plocha města během 14. století zcela zaplnila, nemáme z této doby zachován ani jeden neporušený městský dům.⁸⁴ Od poloviny 14. století se však obecně v českých zemích pomalu přestávaly stavět domy s úzkým průjezdem po straně a v předních částech domů se začaly vytvářet dolní síně, tzv. mázhauzy.⁸⁵ Ve Znojmě do 2. poloviny 14. století náleží zachovaný gotický sedlový portálek a valená klenba místnosti za ním v domě čp. 278/2 na nároží ulic Kramářská a Obroková a do doby kolem roku 1390 jsou datována pozoruhodná pravoúhlá okna, vyplněná v horních čtvercových polích čtyřlístými kružbami, která byla objevena v průčelí domu čp. 33/18 ve Velké Mikulášské ulici [35–36]. V závěru 14. století mohla být postavena i gotická radnice, písemně doložená k roku 1397. Měla mít podobu jednopatrové budovy o hloubkové dvoutraktové dispozici, uvnitř s klenutými prostory.⁸⁶ Na začátku 15. století je zmiňována horní síň v patře a také věž.⁸⁷ Kromě sklepních prostor a některých zbytků zdiva v přízemí se však tato stavba nezachovala.

Počátkem 15. století se na obrazu města podepsal požár v roce 1400, obléhání v roce 1404 a následně husitské války. Pozornost se po válkách soustředila na zkvalitnění městského opevnění. Rozsáhlé stavební práce probíhaly nesoustavně přibližně od 50. let do přelomu 15. a 16. století.⁸⁸ V této stavební etapě vznikl třetí vnější pás hradeb se systémem půlkruhových, dovnitř otevřených bašt a došlo k dalšímu rozvoji hlavních bran, které se proměnily na složité soustavy, zesílené barbakány a věžemi, vysunuté daleko do předpolí města. Torzo průjezdu barbakánu se zachovalo u Horní brány [18]. Hradby byly postupně doplňovány o další prvky, jako např. dělostřeleckou věž zv.

⁸³ Kuča (pozn. 24), s. 669.

⁸⁴ Richter – Samek (pozn. 12), s. 39–40.

⁸⁵ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 94.

⁸⁶ Eliáš (pozn. 26), s. 45; Richter – Samek (pozn. 12) s. 43.

⁸⁷ Richter – Samek (pozn. 12), s. 43.

⁸⁸ Razím (pozn. 47), s. 17.

Tlustou, postavenou před rokem 1509 [19], a v průběhu let byly dále vylepšovány téměř až do počátku 17. století.

Revoluční období přineslo stagnaci stavební činnosti, teprve po válkách se přikročilo k velkorysé výstavbě ve slohu vrcholné a pozdní gotiky.⁸⁹ Probíhaly především práce na významných církevních památkách, avšak kolem poloviny 15. století se dále rozvíjelo i pozdně gotické obytné stavitelství. Zajímavá zástavba vznikla zejména v okolí svatomikulášského chrámu, kde byl přibližně kolem roku 1440 postaven soubor domů, tzv. skupina kaplanky, v těsné blízkosti hradeb [50]. Samotná kaplanka (U Branky čp. 485/6) je patrová budova spíše palácového charakteru,⁹⁰ která nepřiléhá k ulici, ale obrací se do dvora, přístupného průjezdem uprostřed přízemí. V jednotraktové dispozici jsou prostory gotickým způsobem řazeny vedle sebe a vchází se do nich v patře umístěnými sedlovými portálky, které zpřístupňuje nádvorní pavlač [46–47]. V sousedství kaplanky byly vystavěny dva domy (Mikulášské náměstí čp. 484/10 a čp. 481/11), spíše vesnického rázu, jak dokládá jejich půdorys tvořený síní s černou kuchyní, která se volně otevírá do dvora. Především dům č. 10 je významný díky tomu, že je považován za jeden z nejstarších příkladů nájemního domu v českých zemích, který má vícero samostatných bytů jak v přízemí, tak v patře.⁹¹ Zpravidla totiž až do sklonku 16. století obývala měšťanský dům jen jedna rodina se svou čeledí a případný nájemník obýval pouze jedinou komoru v domě, nikoli samostatný byt.⁹² K domu č. 10 přibýlo kolem roku 1510 na východní straně další křídlo a součástí byl i přilehlý dům čp. 483/10a, který byl však pronikavě přestavěn ve 20. století. Z druhého domu č. 11 se dochovaly pouze středověké základy. Do 1. poloviny 15. století snad náleží i původní jádro opodál stojící renesanční budovy fary sv. Mikuláše (Mikulášské náměstí čp. 62/13).

Ve 40. letech 15. století je zaznamenána také pozdně gotické přestavba radnice, které se pravděpodobně účastnil mistr Mikuláš ze Sedlešovic, stavitel radniční věže [38]. Její výstavba je datována nápisovými deskami do doby mezi lety 1447–1448. Průčelí vysoké hranolové věže je prolamováno úzkými pravoúhlými okny, jež si zachovala původní široce zaoblená gotická ostění. Nad ciferníky hodin byl zřízen ochoz, který obíhal věžní komůrku z hrázděného zdiva. Věž vrcholí složitě řešenou střechou. Její architektonická konstrukce, tvořená prostupujícími jehlany a hranoly, řazenými nad

⁸⁹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 23.

⁹⁰ Dražan (pozn. 6), s. 137.

⁹¹ Ibidem, s. 138.

⁹² Mencl (pozn. 7), s. 166.

sebou a pootočenými ve své ose, se výrazně uplatnila v siluetě města a řadí se k nejpozoruhodnějším památkám své doby. Srovnávána bývá se střechou pardubické Zelené brány či s kostelní věží v Chornici. Krátce před tím, v roce 1444, postavil Mikuláš ze Sedlešovic tzv. Přibyslavovu věž v louckém klášteře, kde se podílel na pohusitské obnově konventu. Věž se však nedochovala, proto není možné obě díla srovnat. Spojován je též s pozdně gotickou přestavbou chrámu sv. Mikuláše. Jakožto autor prvořadě architektury, bývá Mikuláši připisována řada dalších staveb ve Znojmě i okolí, mimo jiné měl postavit i most přes příkop u Horní brány.⁹³

Naproti radnici v Obrokové ulici byl v roce 1472 stavěn rozlehlý nárožní dům čp. 274/11, se kterým bývá spojována existence městské mincovny [53–56].⁹⁴ Původně šlo o jednopatrovou budovu o hluboké čtyřtraktové dispozici s průjezdem do dvora a síní v přízemí. Tento typ síňového domu, jenž přetrvával až do konce 16. století,⁹⁵ byl uplatněn i u nedalekého průjezdového domu v Obrokové ulici čp. 283/23, později renesančně upraveného. Do domu se dodnes vstupuje profilovaným portálem s hrotitým záklenkem a zaznamenaným letopočtem 1480 [57–58]. Gotická jádra je nutné předpokládat i u dalších renesančních domů, například v domě čp. 448/21 na Masarykově náměstí s obvyklou dispozicí s hloubkovou střední zdí zůstal hrotitý portál vedoucí do dvora a s gotickými portály se setkáme i u domu čp. 164/4 ve Vlkově ulici nebo ve sklepích domu čp. 22/5 v Zelenářské ulici, kde je v síni zachován lomený oblouk, podobně jako v domě U Brány čp. 422/15. Sklepy byly nedílnou součástí znojemských měšťanských domů jakožto skladovací místa. Jednalo se často o rozsáhlé prostory tesané ve skále, vybíhající hluboko do ulic či náměstí, a místy se propojovaly do podzemního labyrintu. Velká část městské zástavby však podlehla rozsáhlému požáru v roce 1490. V 16. století tak následovala intenzivní architektonická činnost, přičemž řada zničených gotických domů byla nově přebudována.

Roku 1510 došlo k rozšíření a přestavění radnice. Postaven byl zadní průjezd do dvora, sklenutý valenou klenbou, a severní a jižní křídlo radnice ve dvoře komunikačně spojila klenutá arkádová chodba, spočívající ještě na gotizujících zděných pilířích. Též u nového západního průčelí se u ostění oken či portálu objevují gotizující detaily [40]. Gotické či silně gotizující tendence převládaly ve stavitelství až do poloviny 16. století i

⁹³ Richter – Samek (pozn. 12), s. 44. Kriticky se k tvorbě Mikuláše ze Sedlešovic postavil Sedlák (pozn. 27).

⁹⁴ Richter – Samek (pozn. 12), s. 47.

⁹⁵ Ibidem, s. 48.

lehce později,⁹⁶ povolna se ale začal uplatňovat i renesanční sloh, a to jak v celkovém pojetí prostoru, tak v architektonickém detailu. Již před nástupem italské renesance se však snažili znojemští stavitelé měšťanských domů hledat nové možnosti, jak se odpoutat od tradičních gotických forem. Tato situace vedla jednak k příklonu k naturalismu, jak můžeme pozorovat u domu čp. 331/9 na Masarykově náměstí, kde bylo užito motivu osekane větve u pozdně gotických přízvedních pilířů křížové klenby mázhauzu [81],⁹⁷ a jednak k přijetí sklípkových kleneb, které se na naše území dostávaly z míšeňsko-saské oblasti.⁹⁸ Ve 20. letech 16. století se pak díky vlivu jižních Čech dostávají sklípkové klenby skrz Telč a Slavonice i do Znojma. Na rozdíl od jihočeských se znojemské klenby vyznačují menší plasticitou a určitým sklonem k lineárnosti, vyjádřené především pomocí visutých svorníků, do nichž se sbíhají hřebínky klenby.⁹⁹ Také se uplatňují spíše na menších prostorech, pouze u domu čp. 436/4 V Jirchářích je sklípkovou klenbou nepravidelného vzoru zaklenuta celá síň [60]. Z konce 20. let 16. století pochází i drobné sklípkové pole hvězdicového vzoru dochované v nároží lodžie dvoupatrového domu čp. 275/2 na Slepčím trhu. Kolem roku 1530 vznikla pravděpodobně i dvě sklípková pole v domě čp. 23/7 v Zelenářské ulici [69]. Slohově i časově mají tyto klenby spojitost s dolnorakouskými příklady, zejména v městečku Wullersdorf.¹⁰⁰

U domu na Slepčím trhu se už také v pozdní gotice setkáváme s domem, který obklopuje vnitřní dvůr [62–65]. Na místo dřevěných pavlačí se ve dvoře vyvíjí gotická lodžie, jež se v patře otevírá arkádou. Lodžie nesená hranolovými a polygonálními pilíři probíhá po třech stranách dvora a vytváří malebný a umělecky řešený prostor. Takovýto typ domu se už od 15. století objevoval v celém Podunají.¹⁰¹ Znojemské měšťanské domy jsou tak postupně obohacovány po stránce dispoziční i tvarové. Dům č. 2 na Slepčím trhu si dodnes zachoval i pozoruhodnou kamenickou výzdobu, včetně portálů odkazujících se již k rané renesanci. Vstup do dvora vede průjezdem z náměstí, kde se v průčelí uplatňuje atika zakončená cimbuřím. Ve 2. čtvrtině 16. století se totiž začínají povolna proměňovat i štítové domy. Dostává se k nám z jihu převzatý architektonický prvek – atika. Funkčně plnila úlohu jakési požární zdi chránící zpravidla šindelové střechy.¹⁰² Podstatný byl i architektonický význam atiky, neboť díky ní dostávala uliční

⁹⁶ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 32.

⁹⁷ Richter – Samek (pozn. 12), s. 48.

⁹⁸ Rada – Radová (pozn. 21), s. 78.

⁹⁹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 33.

¹⁰⁰ Rada – Radová (pozn. 21), s. 78.

¹⁰¹ Dražan (pozn. 6), s. 143–144.

¹⁰² Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 32.

průčelí podobu souvislé neindividualizované stěny.¹⁰³ Nejstarším typem je právě atika zakončená cimbuřím, která se uplatňovala ještě na převážně gotických stavbách. Ze starších zobrazení Znojma je patrné, že právě cimbuřovité atiky zde byly hojně rozšířené, přesto se jich mnoho nedochovalo. Nalezneme je například na domě čp. 456/8 U Brány z roku 1544 [84], čp. 32/20 ve Velké Mikulášské [99] a cimbuřím původně vrcholila i průčelí domu čp. 274/11 v Obrokové ulici, který byl přestavován kolem poloviny 16. století.

Jedním z významných počinů 2. čtvrtina 16. století se stala raně renesanční přestavba radnice. Právě v této době získala svůj současný čtyřkřídlý půdorys [37], kdy k celkové dispozici přibyl u doposud jednotraktového severního křídla druhý patrový severní trakt.¹⁰⁴ Vstup do radnice z Obrokové ulice orámoval bohatě reliéfně zdobený půlkruhový portál, který je vůbec nejstarším dochovaným raně renesančním portálem nejen ve Znojmě, ale i v celém Podyjí [45].¹⁰⁵ Raná renesance pronikla i do úpravy interiérů, kdy přízemní prostory staršího gotického jádra byly opatřeny novou křížovou hřebínkovou klenbou, svedenou do raně renesančních polosloupků s kamenicky zdobenými hlavicemi [42]. Právě křížové klenby bez žeber, již s hranami vytaženými do hřebínků se stávají kolem poloviny 16. století nejoblíbenějším typem zaklenutí. Uplatňovaly se však i trémové stropy.

I po polovině 16. století byly ve Znojmě užívány sklípkové klenby. Ještě roku 1549 byla provedena sklípková klenba v domě čp. 333/11 na Masarykově náměstí [91]. Nachází se v místnosti prvního patra zadního traktu hlavní budovy, do které se vstupuje z horní síně. Klenební vzorec čtyřcípé hvězdice s charakteristickým tvarem vysutého svorníčku dokládá blízký vztah k dílu slavonické dílny Estreicherů.¹⁰⁶ Podobnost vykazuje i klenba v průjezdu nárožního domu čp. 459/3 ve Velké Mikulášské z roku 1559 [110]. Nejnáročnější a nejpůsobivější klenbu skrývá místnost s arkýřem v patře domu čp. 4/6 v Obrokové ulici [107]. Tato klenba z roku 1553 je vzdáleným ohlasem míšeňských kompozičních způsobů a rovněž souvisí se slavonickými klenbami. Je proto možné, že slavonická dílna se mohla přímo podílet na znojemských klenbách.¹⁰⁷

S přibývajícím důležitostí v hospodářském a společenském životě se mění i mázhauzy v přízemí, vyhrazené k provozu řemesel a obchodu, ze kterých se stává

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Eliáš (pozn. 26), s. 50.

¹⁰⁵ Čehovský (pozn. 38), s. 286.

¹⁰⁶ Rada – Radová (pozn. 21), s. 99.

¹⁰⁷ Ibidem.

dvoulodí. Za mázhauzem pokračoval průjezd do dvora a vedlo z něho schodiště do patra, kde se často vyskytovala horní síň. Dvoulodní síň z roku 1548 nalezneme například v přízemí domu čp. 448/21 na Masarykově náměstí.¹⁰⁸ Často také dolní síň zabírala celou šířku parcely, a prostor tak bylo nutné zaklenout do středního pilíře. Takovýmto způsobem byly například zaklenuty křížové hřebínkové klenby dvoulodního mázhauzu domu čp. 333/11 na Masarykově náměstí [89], svedené do dvou hranolových pilířů, přičemž na jednom z nich je zaznamenán letopočet 1549 datující výstavbu. Centrální čtyřboký pilíř nese i klenbu domu čp. 292/12 v ulici Dolní Česká, kde se v patře dochovala ostění oken, jež náleží k raným projevům renesance.¹⁰⁹ Některé domy měly ve dvoře patra obehnaná otevřenou pavlačí, kterou kolem poloviny 16. století nesly ještě gotické krakorce, jako např. Obroková čp. 281/19 či Vlkova čp. 143/3 [105].

V průběhu 2. poloviny 16. století dosahuje znojemská měšťanská architektura svého vrcholu a přesto, že ještě ve 3. čtvrtině 16. století má ještě řada domů detaily spíše gotizujícího charakteru, středověký výtvarný projev ve Znojmě byl již ukončen.¹¹⁰ Vedle starších půdorysných rozvrhů se objevují nové dispozice a obecně rostla snaha tvořit hodnotnější obytné budovy, a to jak ve vnějším vzhledu, tak ve vnitřních prostorech.¹¹¹ Výsledkem je půdorysná pestrost domů a velká různorodost, pokud jde o typy domů. Častým společným znakem však i nadále zůstává jejich hloubková orientace, a ještě v podstatě gotický motiv hloubkové střední zdi. Domy se stavěly převážně jednopatrové, výjimečně dvoupatrové a na perifériích zůstávala stavení často přízemní.

Mnoho měšťanských domů bylo at' už ve dvoře či v hlavním průčelí doplněno renesančním arkýřem, jenž představuje jisté zpestření fasády a zároveň může zvýrazňovat nároží ulic, jak je patrné u dvoupatrového domu čp. 284/1 na nároží ulic Zámečnická a Obroková, kde těleso arkýře vystupuje z průčelí nakoso a je vysazeno na podnoží [74]. Často arkýře spočívají na kamenných krakorcích. Dům arkýřového typu z doby kolem poloviny 16. století se nachází na Dolní České čp. 310/2, segmentově podklenutý arkýř zdobí průčelí domů čp. 4/6 [106] a čp. 283/23 v Obrokové ulici [57] a na Masarykově náměstí se do dvora obrací arkýř domu čp. 331/9. Zajímavá jsou i arkýřová průčelí domů čp. 23/9 v Zelenářské ulici [68] nebo čp. 278/2 v Kramářské ulici [32].

¹⁰⁸ Havlík (pozn. 46), s. 60.

¹⁰⁹ Ibidem, s. 94.

¹¹⁰ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 34–35.

¹¹¹ Ibidem, s. 35.

Řada domů byla vystavěna s patrem povysazeným na krakorcích do ulice, což je motiv typický pro městské domy 16. století v podunajské oblasti.¹¹² Tento způsob stavby umožňoval, aby nad nepravidelným přízemím vzniklo pravidelné patro. Například domy, které zabraly více parcel, musely svou stavební čarou respektovat křivolakost uliček, povysazené patro tak sloužilo k vyrovnání fasády.¹¹³ Velmi raným příkladem z roku 1527 byl nárožní dům čp. 20/1 v Zelenářské ulici, u kterého byla odkryta pětice krakorců, dokládající původně vysazené patro [67], průčelí však bylo během pozdně renesanční přestavby sjednoceno. Takovéto pročlenění jinak ploché fasády si získalo oblibu právě ve 2. polovině 16. století, kdy bylo patro často vyloženo na krakorci i při pravidelném půdorysu, díky čemuž se zvětšil prostor hlavních světnic v patře.¹¹⁴ Zajímavými ukázkami jsou vysunutá patra v Zámečnické ulici. Dům čp. 284/1 má v bočním průčelí patro nesené téměř půlkruhovou oblouky a třemi kamenicky zdobenými krakorci, podepřenými polosloupky [75]. Velmi symetrické je průčelí domu čp. 286/5, členěné do pěti os s okny lemovanými renesančním profilovaným ostěním [100]. Patro nese šest krakorců. Výzdoba krakorců se stejně jako u předchozího domu nápadně podobá krakorcům u domu čp. 331/9 na Masarykově náměstí [78] a patrně se na nich podílela stejná dílna, avšak nebyly zde zcela pochopeny principy italské renesance, kterou znaly kameníci pravděpodobně jen z předloh.¹¹⁵ U domu č. 9 se mezi krakorci otevírá raně renesanční vstupní portál s bohatě profilovaným ostěním. Ve dvoře je na konci pavlače osazen další renesanční portál, reliéfně zdobený a datovaný letopočtem 1569 [83]. Stylově se však řadí spíše do okruhu holandsko-německé renesance.¹¹⁶ Lehce se liší domy čp. 389/14 na Masarykově náměstí [115], čp. 39/6 ve Velké Mikulášské [116] a čp. 335/1 v Kollárově ulici, které mají povysazené pouze první patro, zatímco půdní polopatro a atika opět ustupuje a lícuje s přízemím.

U samotných atik měšťanských domů dochází také k proměnám. Namísto cimbuřovitých atik začíná být členěná pilastry, ukončená volutami a zdobená čučky. Zajímavý příklad nalezneme u domu čp. 460/5 ve Velké Mikulášské ulici z doby kolem roku 1575, kde je atika zvedající se nad profilovanou římsou pročleněna půlkruhovou oblouky slepé arkády [122]. Soustavy říms a pilastrů vytvářejí reliéf vystupující před stěnu, vyřezanou oblými liniemi lombardských volut přejatých ze severoitalské

¹¹² Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 36.

¹¹³ Richter – Samek (pozn. 12), s. 56.

¹¹⁴ Ibidem, s. 57.

¹¹⁵ Čehovský (pozn. 38), s. 298, 301.

¹¹⁶ Havlík (pozn. 46), s. 94.

architektury.¹¹⁷ Vysokou renesanční volutovou atikou lombardského typu s pilastry a čučky vrcholí průčelí domu čp. 393/9 v Jirchářích [123] a podobnou nalezneme i u domu čp. 389/14 na Masarykově náměstí. Soustava říms a pilastrů se ke konci 16. století postupně mění jen na plochou kulisu (např. u domů na Václavském náměstí [132]) a nové plasticky členěné štíty přináší německo-holandská renesance, která se k nám postupně dostává kolem roku 1580.¹¹⁸ Ve Znojmě je nejvýznamnějším příkladem atika domu čp. 333/11 na Masarykově náměstí, jejíž voluty zdobí reliéfy delfinů [86].

U téhož domu se v průčelí zachovaly fragmenty figurálního sgrafita, které patří ve Znojmě k nejstarším ukázkám. Odkryta byla pozoruhodná sgrafitová výzdoba u domu čp. 3/8 v Obrokové ulici, pocházející nejspíše ze 70. let 16. století [70].¹¹⁹ I u mnoha dalších měšťanských domů se uplatnila celková úprava fasády v podobě sgrafita. Velmi často bylo užíváno jednoduché kvádrování, např. čp. 20/1 [66] a čp. 17/20 v Zelenářské ulici [117], čp. 39/6 a čp. 465/15 ve Velké Mikulášské. Objevují se i psaníčková sgrafita, např. čp. 207/37 na Horní České, kde byla fasáda nově obnovena v roce 1959, v rámci celkové rekonstrukce objektu, při kterém byla sgrafita odkryta.

Další vývoj lze sledovat i u kleneb. Hojně se prováděly křížové hřebínkové klenby, především v mázhauzech domů. Častým motivem jsou klenby s lunetovými hřebínkovými výsečemi, někdy i styčnými. U některých domů vytváří hřebínky kolem poloviny 16. století na klenbě složitější síťový motiv, jako např. v domě čp. 23/7 nebo čp. 17/20 v Zelenářské ulici. Pozoruhodnou klenbu má také místnost domu čp. 14/5 na Václavském náměstí, kde protínající hřebínky vytváří na klenbě velmi dekorativní síť. V poslední čtvrtině 16. století jsou hřebínky nahrazovány úzkými štukovými pruty, které se ve vrcholu klenby sbíhají do obdélníkových či kruhových zrcadel. První případ se uplatňuje u klenby domu čp. 132/6 na Václavském náměstí [131], kruhové pole pak zdobí klenbu síně domu čp. 25/13 v Zelenářské ulici, opatřenou lunetami v koutech. Díky koutovým lunetám se tak z klenby síní stával často centrální útvar.¹²⁰ U klenby síně v patře domu čp. 138/5 na Horním náměstí vytváří široké omítkové pásy na valené klenbě s výsečemi dekorativní polygonální obrazce, přičemž v patkách klenby jsou pásy podepřeny profilovanými konzolami [127].

¹¹⁷ Dražan (pozn. 6), s. 156.

¹¹⁸ Ibidem, s. 159.

¹¹⁹ Pavel Waisser, Ikonografie sgrafit na průčelí domu čp. 3 v Obrokové ulici ve Znojmě, *Jižní Morava – vlastivědný sborník*, 2013, roč. 49, sv. 52, s. 310.

¹²⁰ Dražan (pozn. 6), s. 159–160.

Vlivem italské renesanční architektury, která se k nám díky vlašským kameníkům dostává po roce 1570 se stavbou zámků, začínají i ve Znojmě převažovat renesanční tvary a namísto dosavadních gotizujících hranolových sloupů se tak objevují sloupky toskánské.¹²¹ Zajímavou ukázkou přechodu od pozdní gotiky již k čisté rané renesanci představuje umělecké pojetí síně domu čp. 333/11 na Masarykově náměstí. Zatímco klenba dolní síně je svedena do dvojice hranolových pilířů, v horní síni jsou již čtyři křížová pole se štukovými pásky svedena do sloupku toskánského. Zásadně se proměňují i nádvoří významnějších domů, neboť místo pozdně gotických arkád obíhajících nádvoří křídla domů byly budovány arkády již renesanční.¹²² Ve 3. čtvrtině 16. století byl dostavován zmíněný dům č. 11, připojeno bylo nové dvorní křídlo, opatřené v závěru století renesanční arkádovou lodžii, která pokračuje i v nádvořním průčelí zadní budovy domu [92]. V přízemí je lodžie podpírána hranolovými pilíři, v patře se již otevírá půlkruhovými arkádami spočívajícími na toskánských sloupcích. Jistým přechodem mezi pozdně gotickým domem vycházejícím z podunajské architektury a renesančním domem je i arkádová lodžie na nádvoří domu čp. 272/7 v Obrokové ulici, který byl upravován mezi lety 1560–1570. Křížově sklenutá lodžie obíhající dvě křídla je nesena dvěma goticko-renesančními krakorci podepřenými pilíři, jež zdobí po stranách kamenné portréty, a v patře už opět vyrůstají toskánské sloupky arkád [94]. Ve 3. čtvrtině 16. století byl také podstatně přestavován dům čp. 283/23 v téže ulici, přičemž chodba zadního křídla se opět do dvora otevírá renesanční arkádou.

Dvoupatrová lodžie uzavírá ze tří stran nádvoří domu čp. 2/10 v Obrokové ulici, známého jako Goltzův palác či nová radnice, jenž patří k největším měšťanským domům ve městě [118]. Portál v mázhauzu datuje renesanční etapu výstavby domu do roku 1570. V roce 1606 prošel pozdně renesanční přestavbou a dům tak získal podobu paláce s arkádovým nádvořím. V obou patrech se arkádová galerie otevírá do dvora stlačenými oblouky nesenými štíhlými toskánskými sloupky a její klenbu tvoří křížová pole s výraznými hřebínky [120]. Téhož roku byl proveden i vstupní pozdně renesanční portál, velmi bohatě dekorovaný, jehož autorem byl tehdy v Brně působící sochař italského původu, Jiří Gialdi.

Na přelomu 16. a 17. století se pracovalo i v radnici, kde byl patrně v roce 1584 proveden dvoulodní horní mázhauz sklenutý do dvou sloupů a roku 1592 město nahradilo břidlicovou střechu radniční věže krytinou z měděného plechu. Kolem roku 1600 se

¹²¹ Mencl (pozn. 7), s. 191.

¹²² Ibidem.

přestavovala též fara sv. Mikuláše. Hodnotné je především dvorní průčelí opatřené arkýřem a sgrafitovou fasádou [51–52]. Pozoruhodnou sgrafitovou výzdobu má též velmi pozdně renesanční budova čp. 172/5 na Divišově náměstí z roku 1634, vybudovaná původně jako kolej jezuitů [134–135]. Díky velmi bohaté architektonické činnosti 2. poloviny 16. století a řadě architektonicky náročných objektů se ze Znojma na prahu třicetileté války stalo jedno z nejvýstavnějších měst českého království. Do celkového renesančního obrazu města v pozdějších staletích zasáhly přestavby barokní i klasicistní, přičemž řada domů tak dostala díky úpravám průčelí novou tvář.

5. KATALOG

5.1. Hrad – Hradní čp. 84/10

1. polovina 11. století; 2. polovina 12. století – počátek 13. století; přelom 14. a 15. století

Po připojení Moravy k přemyslovskému českému státu v 1. polovině 11. století přestal starý hrad na Hradišti sv. Hipolyta vyhovovat novým potřebám hospodářským, společenským i válečným, a proto na protějším vhodněji situovaném skalnatém ostrohu nad řekou Dyjí a Gránickým údolím vyrostl nový přemyslovský hrad jakožto středisko správy jednoho ze tří nově zřízených moravských údělných knížectví. O jeho výstavbu se zasloužil kníže Břetislav I. a během středověku byl hrad postupně stavebně rozšiřován. Přístupný byl od východu, kde se rozrůstalo i předhradí, v jehož středu se dodnes nachází románská rotunda Nanebevzetí Panny Marie, od 13. století známá jako rotunda sv. Kateřiny.

Poprvé je hrad výslovně doložen v roce 1100 v Kosmově kronice.¹²³ Ve zmínce vážící se k roku 1146, kdy bylo Znojmo pod vládou Konráda II. Znojmského obléháno pražským knížetem Vladislavem II., je hrad označován jako „nejopevnější hrad Znojmem“.¹²⁴ Pravděpodobně tak mohlo jít již v této době částečně o kamennou zástavbu. Dle Plačka je však nutné předpokládat, že opevněná plocha, pravděpodobně ještě nerozdělená na jádro a předhradí, byla zastavěna na způsob hradiště.¹²⁵ Po ničivém obléhání se někdy ve 2. polovině 12. století za Konráda II. Oty a na počátku 13. století za Vladislava Jindřicha přistoupilo k opravám hradu, který byl přestavěn do vrcholné středověké podoby.

S budováním souviselo nejprve vylámaní příkopu, jenž oddělil nejzazší část ostrožny od areálu předhradí.¹²⁶ Na konci ostrožny postupně vyrostl soubor vnitřního hradu s válcovou věží, palácem a románskou podélnou kaplí s protáhlou apsidou [10–11].¹²⁷ Skladebně navazuje znojmský hrad na pozdní německé falce menšího rozsahu,¹²⁸ Kacetl považuje za vzor také hrady rakouský Babenberků.¹²⁹ Svou plochou a tvarem protáhlého šestiúhelníku zabíral hrad v podstatě místo dnešního zámku.¹³⁰ Válcová věž

¹²³ Kuča (pozn. 24), s. 666. Doklady o hradu se však nachází i ve falzu staroboleslavské kapituly z 11. století. Viz Hosák (pozn. 28), s. 267.

¹²⁴ Havlík (pozn. 46), s. 22.

¹²⁵ Plaček (pozn. 32), s. 115.

¹²⁶ Plaček (pozn. 31), s. 724.

¹²⁷ Rozvrh hradu je znám díky plánu z let 1710–1720 objeveném ve Stuttgartu. Viz Plaček (pozn. 31), s. 724.

¹²⁸ Ibidem.

¹²⁹ Kacetl (pozn. 36), s. 5.

¹³⁰ Plaček (pozn. 31), s. 724.

vetknutá do obvodové hradby stávala vedle brány a ve vnějším průměru dosahovala 11 metrů, ve vnitřním 5 metrů.¹³¹ K ní se připojoval podél severovýchodní silné hradby nejspíše dvoupatrový palác,¹³² zakončený přílehlou soukromou palácovou kaplí, která funkčně nahradila rotundu.¹³³ Pravděpodobně až později přibyla vedle kaple nakoso postavená hranolová věž a další stavení na severozápadě vysunuté před starší románskou hradbu. Z této stavební etapy zůstala ve hmotě dnešního zámku zčásti zachována pouze kaple s přílehlým nárožím paláce, jeho severovýchodní obvodová zeď a též gotické zdívo hranolové věže na severu.

Předhradí s rotundou doplnily budovy určené posádce hradu.¹³⁴ Pro ochranu vstupu do celého areálu byla u brány vystavěna z hrubě otesaných kvádrů mohutná osmiboká pozdně románská věž zvaná Loupežnická (něm. Räuberturm). Neměla obytnou funkci a svým charakterem tak spíše odpovídala bergfritu.¹³⁵ S kuželovou střechou nad dřevěným ochozem dosahovala výšky asi 40 metrů, vnější průměr měřil přibližně 11 metrů, vnitřní prostor byl válcový a v průměru široký 6,7 metrů.¹³⁶ Její datování je nejasné, patrně mohla být vystavěna ve 20. a 30. letech 13. století, avšak kvádrkové zdívo dle Plačka nevyklučuje ani starší původ někdy v 2. polovině 12. století.¹³⁷ Konečný se přiklání k možnosti jejího vzniku kolem roku 1226.¹³⁸ Vlivem dlouhodobého zanedbávání se věž v roce 1892 zřítla. Její podobu tak máme zachovanou pouze na starších vyobrazeních města, přičemž poslední dvě století před svým zánikem stávala bez střechy [12–13]. Plaček ve věži spatřuje vlivy architektury Fridricha II. Štaufského, jež pronikaly do naší hradní architektury, a analogii nachází u věže v porýnském Steinsbergu či u hradu v rakouském Gars-Thunau.¹³⁹ Podobná věž, postavená před rokem 1243 avšak z lomového zdiva, se také nacházela v Příběnicích.¹⁴⁰

Hrad ve 13. století jako centrum krajské správy zažíval období rozkvětu a stával se sídlem navštěvujících českých králů a moravských markrabat.¹⁴¹ Významnou se stala návštěva Přemysla Otakara I. v roce 1226, který povýšil Znojmo na královské město.

¹³¹ Ibidem.

¹³² Kuča (pozn. 24), s. 654.

¹³³ Plaček (pozn. 31), s. 724.

¹³⁴ Kacetl (pozn. 36), s. 12.

¹³⁵ Plaček (pozn. 32), s. 115.

¹³⁶ Peřinka (pozn. 4), s. 120.

¹³⁷ Plaček (pozn. 32), s. 115.

¹³⁸ Konečný (pozn. 33), s. 22.

¹³⁹ Plaček (pozn. 31), s. 724–725.

¹⁴⁰ Plaček (pozn. 32), s. 115.

¹⁴¹ Hosák (pozn. 28), s. 267.

Hrad byl tehdy upravován a zapojen do budovaného městského opevnění, přičemž novou hradbu dostalo snad i předhradí.¹⁴² Stal se místem konání mnoha významných diplomatických jednání a později zde pobývali i lucemburští králové. Při návštěvě Jana Lucemburského v roce 1327 část hradu vyhořela a do jeho historie se zapsal i neúspěšný pokus husitů o jeho dobytí a úmrtí Zikmunda Lucemburského v roce 1437.

V závěru 14. století či počátkem 15. století přibyla na západní straně hradu při jižním ohybu hradby prostorná patrová budova palácového typu, částečně vystavěná na tělese hradby.¹⁴³ Nezůstala zachována kvůli pozdějším barokním úpravám, ale patrně je zobrazena na nejstarší známé vedutě Znojma z roku 1523 [1]. Na jihu a západě však zůstaly zachovány gotické valeně klenuté sklepní prostory vylámané ve skále a spojené pozdě gotickými portálky. Od 2. poloviny 15. století byl hrad panovníkem postupně zastavován různými šlechtickými rodinám a postupně ztrácel svůj význam. Kvůli narůstajícímu nebezpečí ze strany Turků se v letech 1542–1555 přistoupilo k zesílení opevnění. Roku 1630 hrad poškodil požár, roku 1645 jej poničili Švédové a koncem 17. století už byl zčásti ruinou. Císař Josef I. v roce 1710 věnoval zchátralý objekt šlechtické rodině Deblínů a předhradí připadlo znojemským měšťanům, kteří zde roku 1720 zřídili pivovar. Pánové z Deblína starý hrad částečně zbořili a na jeho místě vystavěli v letech 1711–1721 dnešní trojkřídlý barokní zámek. V 19. století sloužil převážně vojenským účelům a počátkem 20. století jej začalo využívat Jihomoravské muzeum pro své sbírky. Na hradní nádvoří tak byly z města přeneseny některé plastiky, mezi nimiž vyniká například unikátní raně renesanční portál nedochovaného měšťanského domu Mathiase Pihlera, který stával v Obrokové ulici.¹⁴⁴

Literatura a prameny: Peřinka 1904, s. 78–80, 120–121; Merten 1947, s. 24–31; Stehlík 1953, s. 18; Havlík 1956, s. 18, 22, 34–35, 42, 85; Kubátová – Bartušek 1957, s. 26–28; Jirgl 1961, s. 13–14; Líbal – Havlík 1961, s. 45; Richter – Samek 1966, s. 16–17, 35; Čučka 1976, s. 79; Hosák 1981, s. 267–271; Svoboda 1990, s. 16; Tkáč 1993, s. 223; Klíma 1993, s. 137–154; Plaček 1996, s. 377–378; Štunc 2001, s. 11–15; Janků 2005, s. 55, 60–69; Konečný 2005; Plaček 2006, s. 109–124; Plaček 2007, s. 723–726; Kacetl 2008, s. 12, 18; Kacetl 2009; Kuča 2011, s. 654; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 28–29, 182; Kadlec 2019.

¹⁴² Plaček (pozn. 31), s. 725; Konečný (pozn. 33), s. 22.

¹⁴³ Klíma (pozn. 29), s. 150, 151.

¹⁴⁴ Portálem se podrobně zabývá Čehovský (pozn. 38) s. 294–295.

5.2. Městské opevnění

1226; 2. polovina 13. století; 2. polovina 15. století; počátek 16. století

Původní středověké opevnění Znojma, jehož reliéf se v částech dochoval, náleží k nejvýznamnějším památkám svého druhu a představuje systém, který dosahuje evropského významu. Opevnění dokládá, že město během staletí přijímalo ty nejlepší a nejaktuálnější podněty nejen ze svého okolí, především Podunají, ale i z ciziny, odkud podněty přicházely díky dálkovým obchodním cestám, vojskům, zkušeným řemeslníkům i okolním klášterním stavebním hutím. Hradby jsou tak vzácným příkladem plně rozvinutého středověkého městského opevnění.¹⁴⁵ Počátek jeho budování sahá do doby založení města Přemyslem Otakarem I. v roce 1226, kdy král pověřil lokátora vymezením území města a jeho ohrazením. Rozšířené město tak bylo obeháno příkopem s jednoduchou buď palisádovou nebo již kamennou hradbou a systémem bran.¹⁴⁶ O opevnění s příkopem se zmiňuje listina vážící se přímo k roku 1226¹⁴⁷ a k témuž datu náleží zmínka o Východní bráně (zv. Střední či Brněnská).¹⁴⁸ Dochované části hradeb však pochází z doby vlády Přemysla Otakara II., kdy se započalo se stavbou nového opevnění, a vlády Václava II., kdy bylo dokončováno.

Podobu znojemského fortifikačního systému lze rekonstruovat podle vyobrazení na starších městských vedutách a dochovaných úsekcích [1–6, 14]. Na zranitelnější jižní, východní a severní straně vzniklo složitě opevnění tvořené třemi pásy hradebních zdí se dvěma příkopy, zatímco západní strana, chráněná přirozeně skalnatým srázem, byla opatřena jednoduchou hradbou, přibližně 2 metry silnou a 6 metrů vysokou, sahající až po ostrožnu s klášterem minoritů. Nejstarší byl vnitřní hradební pás stavěný z lomového kamene, který obepínal celé město. Zeď byla silná asi 1,5–1,7 metrů a dosahovala výšky asi 7 metrů.¹⁴⁹ Zakončovalo ji cimbuří, dosud patrné na zachovaném jižním úseku hradby, jež chránilo otevřený ochoz probíhající po vnitřní straně. Na několika místech zesilovaly hradbu v rozestupech 50–80 metrů předstupující válcové a hranolové věže vysoké kolem 10 metrů, zakončené též cimbuřím,¹⁵⁰ přičemž tvar válcových věží se směrem k vrcholu

¹⁴⁵ Razím (pozn. 47), s. 22.

¹⁴⁶ Havlík (pozn. 46), s. 42.

¹⁴⁷ Dobroslav Líbal, *Znojmo – městská památková rezervace*, Brno 1967, s. 2.

¹⁴⁸ Havlík (pozn. 46), s. 62.

¹⁴⁹ Razím (pozn. 47), s. 9.

¹⁵⁰ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 16.

postupně kónicky zužoval a interiér tvořilo přízemí se třemi patry.¹⁵¹ V exponovaných úsecích převládaly věže válcové, hranolové byly doplněny o něco později a nejvíce se jich tyčilo na západním úseku nad svahem, kde bylo opevnění budováno nejpozději.¹⁵² Místo napojení městské hradby na opevnění hradu z jeho jihozápadní strany chránila vysoká hranolová věž. Znojenské věže v hlavní hradbě připomínají hradební věže i dalších královských měst, zejména Kolína, Jihlavy či Písku.¹⁵³

Některé úseky hradeb však představovaly kvůli přístupnému terénu zranitelná místa, a proto se již v průběhu 13. a počátkem 14. století přistoupilo k zesílení opevnění pomocí dalšího hradebního pásu.¹⁵⁴ Mezi první a druhou hradbou se rozpínal parkán tvořený asi 15 metrů širokým příkopem. Druhá hradba již byla nižší a na rozdíl od hlavního pásu ji nezesilovaly žádné bašty, ochraňoval ji však hluboký příkop s vnějším vysokým hliněným valem.¹⁵⁵ Vstup skrz hradby zajišťovaly tři hlavní brány chráněné hranolovými věžemi. Kromě zmíněné Východní brány vedla na severní straně města směrem na Prahu brána Horní (zv. Pražská) umístěná přímo ve věži¹⁵⁶ a směrem na Vídeň brána Dolní (zv. Vídeňská), jejíž součástí byla vysoká hranolová Vlkova věž [15]. Čtvrtá Napajedelská brána na západní straně (zv. něm. Tränktor) umožňovala vstup k Dyji a sloužila k napojení dobytka.

V následujících letech bylo opevnění postupně vylepšováno. Mezi lety 1408–1409 probíhaly opravy opevnění u kláštera klarisek a propasti zv. Jáma mezi hradem a návrším s kostelem sv. Mikuláše, kde se otevírala branka s kamenným portálem, a před Horní bránou vyrostlo nové předbrání.¹⁵⁷ Pozornosti se hradbám dostávalo v letech 1421–1422, v době hrozícího nebezpečí ze strany husitů, a při následné obnově dokončené v roce 1426. Díky zdokonalení palebných technik se stával fortifikační systém nedostatečným, bylo tedy nutné jej přizpůsobit novým podmínkám. V polovině 15. století se tak přistoupilo k budování třetího pásu opevnění na vrcholu valu. Nové budování a posilování města se těšilo podpory krále Jiřího z Poděbrad a o oddanosti Znojma králi

¹⁵¹ Kuthan (pozn. 23), s. 496. Kuthan dodává, že podobnou formu kónických věží nalezneme např. i na hradě Volfštejně v západních Čechách.

¹⁵² Richter – Samek (pozn. 12), s. 33; Kuča (pozn. 24), s. 655. Srov. Líbal – Havlík (pozn. 11, s. 16), kteří kladou budování válcových i hranolových věží do stejné doby.

¹⁵³ Razím (pozn. 47), s. 23.

¹⁵⁴ Kacetl (pozn. 20), s. 14.

¹⁵⁵ Ibidem.

¹⁵⁶ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 16.

¹⁵⁷ Richter – Samek (pozn. 12), s. 33.

svědčil nápis se jménem „M. Urawez Mocket“ z roku 1462 umístěný na Dolní bráně.¹⁵⁸ Právě hlavním bránám se věnovala velká pozornost, především Dolní brána byla zesílena předsunutým barbakánem a dvěma věžemi společně s hradbou chránící její předpolí a padacím mostem nad vyhloubeným příkopem [16]. Zajímavé je i bývalé pojmenování barbakánu jako „Tábor“, které dle Líbala dokládá, že jeho vzorem se stal starší barbakán Pražské brány v Táboře.¹⁵⁹ Podobné předbraní doplnilo Střední bránu a Horní bránu s barbakánem doprovázela hranolová průjezdná věž, dodnes částečně dochovaná [18]. Práce pokračovaly až do konce 15. století.

Přenesení obrany z hlavní hradby na vnější parkánovou zeď však vzhledem k malé šířce parkánu příliš nevyhovovalo, na přelomu 15. a 16. století proto došlo k přeorganizování fortifikačního systému, při kterém byla vnější hradba zesílena nízkými půlkruhovými, dovnitř otevřenými baštami a na severovýchodním a jihovýchodním konci hradby přibýly mohutné dělové bašty.¹⁶⁰ Impulsem pro další opravy se koncem 16. století stala hrozba tureckých vojsk a opevnění Znojma bylo postupně vylepšováno až do počátku 17. století.¹⁶¹ Během let však ve válkách ztrácelo na významu. Roku 1645 město obsadili Švédové, roku 1742 se jej zmocnili Prusové a po napoleonských válkách docházelo k postupnému odbourávání částí již zchátralého opevnění.¹⁶² I přesto se hradby zachovaly do dnešní doby ve značném rozsahu.

Při jihozápadní straně ostrožny s hradem zůstalo pouze nepatrné torzo mohutné hranolové **věže při domě čp. 82/8** v ulici Úvoz. Směrem na jih ke kostelu sv. Mikuláše pokračuje úsek hradby v Jámě s výpadovou brankou s gotickým sedlovým portálem vedoucím do Starého města (tzv. **Černá branka**). Téměř zcela zmizel úsek od budovy děkanství po **Napajedelskou bránu**. Měla podobu průjezdní hranolové věže s předbraním. V roce 1555 je zmíněna její rekonstrukce. K jejímu zboření došlo v roce 1817.¹⁶³ Jižně od ní stojí hranolová **věž při domě čp. 555/7** v ulici Žleby tyčící se jen do malé výše a obsahující valenou klenbu.¹⁶⁴ Hradba pokračuje k jihozápadnímu ohybu, kde vyrůstá mohutná nárožní hranolová věž při domě čp. 405/33 v ulici V Jirchářích (zv.

¹⁵⁸ Havlík (pozn. 46), s. 62. Nápis v překladu zní: „*Vznešený králi Jiří, v míru ochraňuj Znojmo, jež vždy jako tvé věrná služebnice bude. Smlouvy budiž znamením, různice odstraňující, buď živ, mocný Bůh nechť chrání nás s tebou. 1462.*“ – latinsky: „*Inclite rex in pace, Georgi, protege Znoymam, Hanc, Semper tua Quae serva fidelis erit; Foederis es signum, discordes pacificando Vive, diu tecum nos, alte deus, juva. 1462.*“ Viz Peřinka (pozn. 4), s. 122.

¹⁵⁹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 26.

¹⁶⁰ Ibidem, s. 27.

¹⁶¹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 54.

¹⁶² Kacetl (pozn. 20), s. 14.

¹⁶³ Havlík (pozn. 46), s. 62.

¹⁶⁴ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 17.

Prašná věž [17]) dosahující výšky asi 7 metrů, jejíž přízemí uzavírá půlkruhová valená klenba. K jejímu poničení došlo v roce 1768 při výbuchu střelného prachu, který se zde skladoval. Od ní pokračuje nejlépe zachovaný úsek hradby dosahující plné výše a vrcholící cimbuřím. V její blízkosti na nejzazším konci třetího pásu opevnění se nachází nízká válcová bašta z 15. století (zv. **Nová věž**) a v hlavní hradbě se dobře zachovala starší válcová bašta ze 13. století za domem čp. 398/19 v ulici V Jirchářích (zv. **Psí věž** [17]), stojící v plné výšce 10 metrů završená cimbuřím.

Směrem na východ se přes kapucínskou zahradu dostáváme k **Vlkově věži** v Kollárově ulici, která je nejvzácnější dochovanou částí fortifikace.¹⁶⁵ Interiér mohutného vysokého hranolu z lomového zdiva tvoří půlkruhově klenuté přízemí a čtyři plochostropá patra. Podobně jako u ostatních věží se vstupovalo do prvního patra, a to jednoduše zkoseným zalomeným portálem přístupným z hradebního ochozu. Dnes k portálu vede novodobé vnější schodiště. Přízemí tak původně bylo přístupné pouze otvorem v klenbě, současný vstup do přízemí je mladšího data.¹⁶⁶ Průčelí jsou prolomena úzkými pravouhlými okenními otvory střílnového typu a ve čtvrtém patře se otevírá prevet. Pod střechou, původně dlátového tvaru, probíhá krytý ochoz. Dnešní střecha je však novotvarem z 60. let 20. století.¹⁶⁷ Vedle věže zajišťovala spojení mezi hlavní a parkánovou hradbou nízká věž s bránou a padacím mostem nad příkopem, která náležela společně s Vlkovou věží ke složitému fortifikačnímu systému **Dolní brány**. Druhá věž, která vyrostla na hraně valu příkopu, byla ve 2. polovině 15. století též opatřena příkopem a předsunutým barbakánem s věncem válcových bašt.¹⁶⁸ Celá brána však byla zbořena v roce 1847 a jediným jejím pozůstatkem tak zůstává Vlkova věž.

Hradba dále pokračovala k jihovýchodnímu ohybu chráněném nárožní hranolovou věží za domem čp. 361/31 v ulici Dolní Česká (zv. **Střelniční věž** [17]). Na jejím místě se nejprve nacházela věž ze 13. století, částečně dochovaná v přízemí, horní část dnešní věže však pochází z počátku 16. století.¹⁶⁹ Otevírají se v ní klíčové střílny, z nichž nad jednou byl vysekán letopočet 1513 upřesňující jejich datování. Výše se za dominikánským klášterem zachovaly zbytky válcové věže (zv. **Křížová věž**) spolu s brankou. U kostela dominikánů se směrem na Brno otevírala **Východní brána**, která

¹⁶⁵ Údajně pojmenovaná podle rytíře Vlka, jenž byl znojemským purkrabím za doby Přemysla Otakara II. Viz Merten (pozn. 14), s. 41.

¹⁶⁶ Razím (pozn. 47), s. 10.

¹⁶⁷ Kacetl (pozn. 20), s. 16.

¹⁶⁸ Ibidem.

¹⁶⁹ Vladislav Razím, Hradební věž za domem čp. 361 ve Znojme. K problematice palných zbraní v pozdně gotických fortifikacích, *Průzkumy památek* XVII, 2010, č. 1, s. 53–54.

zcela zanikla. Nesla letopočet 1475, dokládající snad její rekonstrukci.¹⁷⁰ Opravována byla ještě v roce 1510 a ke zboření se přistoupilo v roce 1802.¹⁷¹ Podstatný úsek hradeb, táhnoucí se až k náměstí Svobody, se zachoval v dnešním horním parku zřízeném roku 1804 na místě někdejšího hradního příkopu.¹⁷² Hlavní hradba má výšku 4 metry a sílu 2 metrů.¹⁷³ Zde se ve své původní výšce tyčí válcová **věž za domem čp. 232/12** v ulici Horní Česká a hranolová **věž za domem 225/28** v téže ulici.

Severovýchodní nároží střežila **Horní brána**. Nejstarší vnitřní bránu ze 13. století tvořil klenutý průjezd skrz hlavní pás hradby a vysoká hranolová věž nedaleko ústí Jezuitské ulice do Velké Michalské, pravděpodobně podobná Vlkově věži. Ve 2. polovině 15. století byla brána podobně jako Dolní opevněna vnějším barbakánem s příkopem. Nesla letopočty 1492 a 1496. Dochovalo se pouze torzo průjezdu barbakánu s výklenky čtyř střílen. Na vnitřní straně se otevírá jednoduše zkoseným zalomeným obloukem, na vnější půlkruhovým. Samotný barbakán byl přestavěn na pozdně barokní dům s hospodářstvím a dvorem. Vnitřní brána zcela zanikla, věž byla zrušena roku 1854. Severní stranu mezi Horní bránou a klášterem minoritů uzavírá úsek hradby se soustavou věží v okolí kostela sv. Michala. Tvoří ji válcová **věž za domem čp. 175/4** na Jezuitském náměstí, dosud s výškou asi 10 metrů, nárožní válcová **bašta u domu čp. 173/3**, která byla částečně odbourána a zůstala v torzu, a třetí válcová bašta připojená později k domu čp. 152/19 v ulici Veselá (zv. **Tábor**). V severozápadním nároží vnějšího pásu opevnění na okraji Gránického údolí stojí také masivní dělostřelecká věž čp. 1554/1 v ulici Na Valech (zv. **Tlustá** [19]), postavená až před rokem 1509. Sloužila především k obraně barbakánu Horní brány. V 19. století však byla snížena a přestavěna na obytný vyhlídkový altán.¹⁷⁴

Literatura a prameny: Peřinka 1904, s. 81, 121–122; Merten 1947, s. 12–17, 41; Havlík 1956, s. 42, 61–62; Kubátová – Bartušek 1957, s. 28; Jirgl 1961, s. 3–4; Líbal – Havlík 1961, s. 16–18, 26–28; Richter – Samek 1966, s. 33–34, 41, 54–55; Líbal 1967, s. 2; Svatoň 1975, s. 381, 382; Čučka 1976, s. 13, 83; Líbal 1976¹⁷⁵; Svoboda 1990, s. 26, 35; Kuthan 1994, s. 496; Kozdas 1995, 21–23; Novotná 1998¹⁷⁶; Šturc 2001,

¹⁷⁰ Peřinka (pozn. 4), s. 122.

¹⁷¹ Na jejím místě byla roku 1805 postavena klasicistní Františkova brána (zv. Císařská), zbořená roku 1863.

¹⁷² Svoboda (pozn. 18), s. 35.

¹⁷³ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 16.

¹⁷⁴ Kacetl (pozn. 20), s. 17.

¹⁷⁵ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, městské opevnění, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244116, vyhledáno 1. 6. 2021.

¹⁷⁶ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Vlkova věž, 1998, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160518>, vyhledáno 1. 6. 2021.

s. 22, 29; Líbal 2001, s. 585; Razím 2003; Novotná 2005¹⁷⁷; Janků 2005, s. 100–105; Kacetl 2008, s. 14, 15, 16, 17; Kacetl 2009; Razím 2010; Kuča 2011, s. 655; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 42–44, 182.

5.3. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 464/13

Kolem roku 1300; pozdně gotická přestavba

Nenápadná jednopatrová budova s fasádou o čtyřech osách ukrývá vůbec nejstarší dochovaný kamenný dům ve Znojmě, a je tak vzácnou ukázkou raně gotické měšťanské architektury [20]. Do tohoto období však nespadá celý současný dvoukřídlý objekt. Z raně gotické doby pochází pouze pravá přední část. Na ni navázala výstavba v pozdější gotice.

Původní dům v šířce dvou pravých okenních os měl patrně věžovitý charakter a mohl připomínat věžové domy, které nalezneme například v Praze či Kadani.¹⁷⁸ Přízemí tvoří při ulici rozlehlá místnost téměř čtvercového půdorysu zaklenutá jedním polem původní křížové žebrové klenby [21, 23]. Poměrně mohutná žebra klínového profilu vybíhají nízko přímo z koutů místnosti a ve vrcholu se střetávají v drobném kuželovitém svorníku. Z místnosti se po několika schůdcích vstupuje do zadní podélné komory s valenou klenbou. V její zadní stěně se otevírá několik výklenků a patrně sloužila jako kuchyně. Dle zaklenutí je dům kladen do okruhu cistercko-burgundské architektury a zasazován do doby kolem roku 1300.¹⁷⁹ Mencl datoval stavbu ještě dříve, mezi lety 1260–1270.¹⁸⁰

Ostatní převážně stále dřevěnou domovní zástavbu následně nahradila dispozice s hloubkovou střední zdí a pravý trakt byl prodloužen o kratší plochostropé hospodářské křídlo.¹⁸¹ V levém traktu se vstupuje kamenným mírně lomeným portálem s jednoduše okoseným ostěním do plochostropé síně, za níž pokračuje valeně zaklenutý průjezd do dvora. Ze síně se vystupuje po pravé straně schodištěm do plochostropého patra, jehož levá část byla vyzdvižena nejspíše v pozdní gotice, o čemž svědčí vysazení na kamenné, složitěji členěné krakorce ve dvorním průčelí [22].¹⁸² Po pravé straně průjezdu je

¹⁷⁷ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Pražská brána, 2005, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160281>, vyhledáno 1. 6. 2021.

¹⁷⁸ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 18–19.

¹⁷⁹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 39.

¹⁸⁰ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 187.

¹⁸¹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 19, 22.

¹⁸² Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245141, vyhledáno 1. 6. 2021.

schodiště podklenuto segmentovým pásem a odtud vede jednak vstup do hospodářského křídla, jednak do sklepa. Pod žebrově klenutou místností se rozléhá taktéž křížově zaklenutý sklepní prostor, za nímž následuje trémový strop a pod dvorním křídlem kamenná valená klenba.¹⁸³

Literatura a prameny: Dražan 1950, s. 130; Mencl 1953, s. 170; Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 41; Kubátová – Bartušek 1957, s. 29; Líbal – Havlík 1961, s. 18–19, 22; Richter – Samek 1966, s. 38, 39; Líbal 1967, s. 2; Svatoň 1975, s. 381; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Svoboda 1990, s. 31; Štunc 2001, s. 20; Kacetl 2008, s. 23; Kuča 2011, s. 656; Flidr – Michalová – Vácha 2016, s. 50–51, 187.

5.4. Městský dům – Horní náměstí čp. 166/10

Kolem roku 1300; přestavba 1478; přestavba závěr 16. století

Pozdně gotický řadový dům, renesančně přestavěný koncem 16. století, ukrývá v části svého zadního traktu a připojeného pravého dvorního křídla původně samostatný raně gotický dům z doby kolem roku 1300. Tato památka tak patří společně s domem čp. 464/13 ve Velké Mikulášské k nejstarším dochovaným měšťanským domům ve Znojmě. Renesanční městský palác byl původně jednopatrovou stavbou, druhé patro přibýlo až okolo roku 1730.¹⁸⁴ Současný vzhled ovlivnila i pozdně barokní úprava pětiosého průčelí [24]. V 90. letech 20. století probíhaly větší úpravy interiérů a většina dvorních traktů byla zbourána a znovu vystavěna.¹⁸⁵

Raně gotický dům s patrem a sklepem původně stával na okraji parcely mimo frontu budov na náměstí. Jeho poloha snad byla podmíněna situací z předměstské doby, což podle badatelů dokládá ještě větší stáří objektu.¹⁸⁶ Půdorys domu je značně archaický [25]. V jižním konci přízemí se několika schody sestupuje do místnosti uzavřené trémovým stropem se středním průvlakem. Za ní se rozprostírá komora, patrně síň, zaklenutá dvěma obdélnými poli křížové žebrové klenby s ostře lomenými plochami ve vrcholnici.¹⁸⁷ Klínová žebra vybíhají ze zdi a ve vrcholu se střetávají v kuželovém svorníku. Podél levé strany síně probíhá valeně klenutá chodbička pravděpodobně zpřístupňující krb.¹⁸⁸ Za ní pokračovala velká plochostropá místnost, kterou dodatečně

¹⁸³ Ibidem.

¹⁸⁴ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Horní náměstí čp.166/10, 2004, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160548, vyhledáno 1. 6. 2021.

¹⁸⁵ Ibidem.

¹⁸⁶ Richter – Samek (pozn. 12), s. 39.

¹⁸⁷ Dražan (pozn. 6), s. 131.

¹⁸⁸ Ibidem.

rozdělila vestavěná příčka a zadní část zaklenula trojice placek. Stejná dispozice se opakuje i v patře. Dle Havlíka měl dům mít v patře pavlač a typově představoval hradní palác, jehož architektura náleží do cistercko-burgundského okruhu.¹⁸⁹ Mencl dům řadí ke stavením špýcharového typu.¹⁹⁰

Kolem gotického domu pokračuje v přední budově pozdně gotická zástavba, patrně z roku 1478,¹⁹¹ dále renesančně přestavěná. Při ulici vede ve středu chodba zakončená dvouramenným schodištěm. Po pravé straně je situovaná síň s hřebínkovou klenbou členěnou výsečemi, které se při zadním schodišti a při průčelí sdružují v koutech. Ze síně pokračuje valeně klenutá chodba do dvora a po její levé straně se nachází valeně klenuté místnosti s výsečemi. Dispozice se více méně opakuje i v patře. Schodiště zde ústí do síně, z níž vede chodba do dvora zaklenutá křížovými klenbičkami. Křížové pole uzavírá i komoru po levé straně schodišťové síně.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 19; Dražan 1950, s. 131; Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 41–42, 96, 122; Richter – Samek 1966, s. 39, 56; Líbal 1967, s. 2; Svatoň 1975, s. 381; Čučka 1976, s. 81; Líbal 1976¹⁹²; Svoboda 1990, s. 21; Pátý J. – Pátý P. 1995a; Šturc 2001, s. 26; Novotná 2004; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 76, 184.

5.5. Městský dům – Horní náměstí čp. 264/18

3. čtvrtina 13. století; přestavba 2. polovina 16. století

U architektury domu je patrný složitější stavební vývoj [26]. Nejstarším jádrem objektu jsou původně snad dva raně gotické domy.¹⁹³ Jejich přestavbou kolem poloviny 16. století vznikl renesanční nárožní palác. Současný barokní vzhled dostal dům během úprav kolem roku 1740. V šestiosém průčelí obráceném do náměstí dominuje především monumentální barokní portál s balkonem. V roce 1927 proběhla demolice pravého dvorního křídla, na jehož místě byl při ulici Kovářská vystavěn nový samostatný dům.¹⁹⁴

Pozůstatky gotické stavby nalezneme v rozsáhlých valeně zaklenutých sklepních prostorech s kamennou klenbou při náměstí. V nárožní části domu zůstal zachován

¹⁸⁹ Havlík (pozn. 46), s. 42.

¹⁹⁰ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 184. Z něm. Speicher – sýpka, dům s jizbou, síní a s hospodářskou či skladovací patrovou komorou, typický pro venkovské prostředí.

¹⁹¹ Ibidem, s. 76.

¹⁹² Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Horní náměstí čp. 166/10, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245686, vyhledáno 1. 6. 2021.

¹⁹³ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 184.

¹⁹⁴ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Horní náměstí čp. 264/18, 2004, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160601, vyhledáno 1. 6. 2021.

drobný gotický půlkruhový profilovaný portál s okosenou hranou ostění, jenž Mencl zasazuje do 3. čtvrtiny 13. století a zařazuje do pozdního cistercko-burgundského stylu.¹⁹⁵ Renesanční přestavbu klade Líbal do 2. poloviny 16. století,¹⁹⁶ Mencl ji datuje konkrétněji do doby kolem roku 1580.¹⁹⁷ V této etapě byl dům opatřen velkým mázhauzem v levém traktu. Jeho klenbu tvoří čtyři křížová pole s hřebínky sklenutá na střední sloup s profilovanou hlavicí. Při stěně klenby vybíhají z rovných římsových patek. Po pravé straně se původně otevíral půlkruhový raně renesanční portál s profilovaným ostěním, dnes je zazděný. Ze síně pokračuje průjezd až do dvora opatřený též křížovou hřebínkovou klenbou a vzadu vystupuje schodiště do patra, barokně upraveného s několika porušenými křížově sklenutými prostory.¹⁹⁸ Přízemní prostor v pravém traktu dispozice je plochostropý. Při plochostropém dvorním křídle probíhá pavlač přistavená až v roce 1818. Ve dvorním průčelí však zůstaly dochovány dvě renesanční, po stranách vyžlabené konzoly přesněji neurčené.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 122; Richter – Samek 1966, s. 56; Líbal 1976; Štunc 2001, s. 26; Novotná 2004; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 76, 184–185.

5.6. Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 450/23 (dnes Daunův palác)

1. čtvrtina 14. století; přestavba 2. čtvrtina 16. století

Současnou podobu mohutného dvoupatrového nárožního paláce určila přestavba rodu Daunů ve 2. čtvrtině 18. století a raně klasicistní úprava průčelí [27]. Původní jádro domu však vzniklo ze dvou gotických stavení nestejně hloubky a jejich renesanční přestavbou asi ve 2. čtvrtině 16. století. Velký zásah do dispozice představovala demolice a opětovná výstavba zadního traktu v roce 1966.¹⁹⁹

Nejstaršího původu byl patrně někdejší průjezdový raně gotický dům při nároží, který obsahoval věž.²⁰⁰ Nejspíše byl vystavěn v 1. čtvrtině 14. století.²⁰¹ V místě průjezdu probíhajícího středem dispozice zůstal na konci zachován okosený gotický portálek [28].

¹⁹⁵ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 76, 184.

¹⁹⁶ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Horní náměstí čp.264/18, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244810, vyhledáno 1. 6. 2021.

¹⁹⁷ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 185.

¹⁹⁸ Líbal (pozn. 196).

¹⁹⁹ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 450/23 – Daunův palác, 2000, *NPÚ – MIS* https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160378, vyhledáno 1. 6. 2021.

²⁰⁰ Kacetl (pozn. 20), s. 20.

²⁰¹ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 184.

Sklep pod tímto pravým domem klene mohutná kamenná valená klenba se zachovanými otisky bednění. Sklep pod levou částí paláce je přístupný přímo z náměstí a klenby jsou zde valené i křížové. Vnitřní prostory paláce uzavírají většinou valené klenby. U prostoru v pravé části člení valenou klenbu trojúhelníkové výseče doprovázené hřebínky. Stejnou klenbu má i přední místnost vlevo, kde hrany vyrůstají z přízdních pilířů s římsami.²⁰² Klenbu však porušilo vložené raně klasicistní schodiště. Zcela vlevo vzadu zůstala dvě pole křížové klenby se zalomenými čely. Další prostory dostaly většinou barokní neckové klenby.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 42; Havlík 1956, s. 106, 122; Líbal – Havlík 1961, s. 22, 45–46; Líbal 1976; Novotná 2000; Šturc 2001, s. 20; Kacetyl 2008, s. 20; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 76, 184.

5.7. Městský dům – Zelenářská čp. 26/15

1. čtvrtina 14. století; 1. čtvrtina 15. století; konec 15. století; 1. polovina 16. století, poslední čtvrtiny 16. století

Počátky stavebního vývoj tohoto řadového jednopatrového domu sahají do středověku, kdy bylo vybudováno jádro dnešního objektu a sklepní prostory pod ním. Mělo podobu přízemního plochostropého domu, jehož dispozice se zachovala v pravé části domu. Jeho původ lze pravděpodobně klást do doby po založení města v roce 1226. Pozdě gotickými a renesančními přestavbami byl dům postupně rozšiřován a na současné podobě se podílely i klasicistní úpravy z roku 1833, které do síně vložily nové schodiště.

Průčelí je členěno do pěti okenních os [29]. Do domu se vstupuje vlevo hrotitým portálem s kamenným jednoduše okoseným ostěním. Po jeho pravé straně se otevírá drobné okénko rovněž s okoseným ostěním. Pravá mírně předstupující část průčelí náleží k dochované srubové místnosti [31]. Dispozičně se jedná o dvoutrakt s jednopatrovým krátkým dvorním křídlem [30]. Vchází se do plochostropého průjezdu, dodatečně odděleného příčkou od plochostropé síně po levé straně. Za ní v jihovýchodním koutě vystupuje schodiště do patra. Pravá část domu má mírně vyvýšené přízemí, které je přístupné pomocí krátké schodišťové rampy. Za srubem při nároží následuje v zadním traktu prostor bývalé černé kuchyně s valenou klenbou, který byl osvětlen dodatečně

²⁰² Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 450/23 – Daunův palác, 1976, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244676, vyhledáno 1. 6. 2021.

vloženým gotickým oknem s kamenným profilovaným ostěním.²⁰³ V zadním křídle uzavírají prostor dvě křížová pole s hřebínky. Křídlo ze dvora osvětluje dvojice oken. Patro je celé plochostropé a stejně tak i dva sklepní prostory pod pravou částí domu, přední při ulici je částečně zahloben do skály. Vstupuje se do nich jednak z rampy schodištěm, které má v polovině ramene hrotitě zaklenutý kamenný okosený portálek, a druhý vstup vede ze dvora.

Na nejstarší jádro domu postupně navázala výstavba v době kolem 1. čtvrtiny 14. století, kdy byl původní dům rozšířen o levý trakt s průjezdem a vstupním portálem.²⁰⁴ Patrně rovněž vzniklo dřevěné či zděné patro.²⁰⁵ Právě tehdy byl do přední světnice vložen i srub.²⁰⁶ Tento intaktně dochovaný srub tak díky svému časnému vzniku náleží mezi nejstarší dochované památky svého druhu u nás.²⁰⁷ Kolem 1. čtvrtiny 15. století proběhla výstavba kamenného patra nad předním domem a z konce téhož století se dochovaly některé pozdně gotické fragmenty.²⁰⁸ Šlo především o reprezentativní úpravu schodišťové rampy, kde byly osazeny sloupky podpírající trámy stropu nad průjezdem.²⁰⁹ Pozdně gotická schodišťová rampa byla v klasicismu upravena do podoby arkádové chodby, jež se arkádovými oblouky otevírá do průjezdu. Raně renesanční přestavba připojila nad zadní komorou patro, které bylo vyneseno v průjezdu na konzole v severovýchodním nároží komory.²¹⁰ Pozdní renesance z polední čtvrtiny 16. století se projevuje zejména na klenbách v přízemí. Typově dům odpovídá schématu síňového domu, dispozičně však patří dům ke stavbám na široké parcele, tj. otočený k ulici podélně namísto hloubkové orientace, stejně jako např. domy čp. 22/5 v Zelenářské či čp. 459/3 ve Velké Mikulášské ulici. Připomíná tak spíše architekturu vesnických domů.²¹¹

²⁰³ Dagmar Černoušková, *Objekt č. 15 na Zelenářské ulici ve Znojmě* (stavebně historický průzkum, uloženo v NPÚ Brno), Brno 1995, s. 6.

²⁰⁴ *Ibidem*, s. 17.

²⁰⁵ Dagmar Černoušková – Pavel Borský, *Srubový dům v Zelenářské ulici ve Znojmě, Průzkumy památek III*, 1996, č. 1, s. 24.

²⁰⁶ Černoušková (pozn. 203), s. 16–17.

²⁰⁷ Černoušková – Borský (pozn. 205), s. 25.

²⁰⁸ Černoušková (pozn. 203), s. 17.

²⁰⁹ *Ibidem*, s. 17–18.

²¹⁰ *Ibidem*.

²¹¹ Jiří Škabrada, *K pochopení původní struktury některých typů středověkých domů na široké parcele, Průzkumy památek I*, 1996, s. 42–43.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 96, 128; Líbal 1976²¹²; Černoušková 1995; Černoušková – Borský 1996; Kyncl J.– Kyncl T. 1996, Škabrada 1996; Borský – Černoušková – Kyncl 2001, s. 129–130; Novotná 2002²¹³; Flidr – Michalová – Vácha 2016, s. 104, 187.

5.8. Městský dům – Kramářská čp. 278/2

2. polovina 14. století; konec 15. století; 1. polovina 16. století; 3. čtvrtina 16. století

Tato dvoupatrová nárožní stavba, která vyrostla v ústí Kramářské uličky vedoucí na Slepíčí trh náleží do řady historicky významných domů Obrokové ulice. Na úzké a hluboké parcele původně stávaly dva středověké domy, pravděpodobně dřevěné či hrázděné, pod nimiž se rozléhaly dva samostatné sklepy, propojené v 15. století s labyrintem znojmského podzemí.²¹⁴ Po polovině 14. století dostala přízemí domů zděnou podobu a na přelomu 15. a 16. století bylo vyzděno i patro předního domu.²¹⁵ V rané renesanci 1. poloviny 16. století došlo ke spojení obou domů a vybudování patra nad zadním stavením. Ke konci 16. století pak byla budova zvýšena o druhé patro s atikou.²¹⁶ Na současné podobě se dále podílely klasicistní zásahy, vložení nového schodiště do zadního prostoru v letech 1889–1890 a průčelí dostala novou historizující úpravu [32].

Hlavní průčelí směřující do Obrokové ulice je dvouosé, přičemž v levé ose vystupuje nad vchodem na úrovni patra hmota raně renesančního arkýře neseného renesančními kamennými konzolami, které jsou mezi profily ozdobené kolčím štítkem s drobnými volutkami ve cviklech. Okno arkýře původně lemovalo kamenné ostění, později přefasádované [33].²¹⁷ Boční fasáda podél Kramářské uličky je devítiosá, dvě pravá okna jsou však zazděná. Z této strany vede boční vstup otevírající se do prostoru ve středu dispozice a další samostatný vstup zpřístupňuje zadní vložené schodiště. Na úrovni parapetu patra se vzpírají nad uličkou tři prampouchy se stříškami, spojující budovu se sousedním domem. Krajní prampouch při nároží je posazen o něco níže.

Jednotraktová dispozice sestává z několika za sebou řazených prostor [34]. Nepravděelné půdorysy svědčí o středověkém původu stavby, kdy tu stávaly dva domy.

²¹² Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244284, vyhledáno 1. 6. 2021.

²¹³ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160124, vyhledáno 1. 6. 2021.

²¹⁴ Jan O. Eliáš, *Znojmo, Obroková č. 13* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1995, 20, 21.

²¹⁵ Ibidem.

²¹⁶ Eliáš (pozn. 214), s. 23.

²¹⁷ Ibidem, s. 3.

Nárožní prostor je tvořen dvoulodím zaklenutým na hranolový střední pilíř. Část klenby uzavírají dvě křížová pole bez hřebínků, druhá část je sklenuta valeně s ohřebíkovými lunetami. Při stěnách klenba sbíhá do přízedních pilířů. Obě klenby jsou ještě gotického původu, nejspíše z konce 15. století.²¹⁸ Prostor byl v určité době předělen do samostatné místnosti s chodbou. Líbal totiž uvádí dispozici síně se střední hloubkovou zdí, která dle něj nejspíše rozdělila původní síň sklenutou do středového pilíře.²¹⁹ Toto někdejší dělení však dnes již neexistuje. Další prostor za síní je zaklenut křížovou hřebínkovou klenbou z 3. čtvrtiny 16. století, částečně porušenou osekáním, a při průčelí do Kramářské uličky úsekem valené klenby, která je patrně novodobějšího původu.²²⁰ Třetí místnost nese valenou klenbu se dvěma páry styčných výsečí s hranami vytaženými do hřebínků. Patrně je raně renesančního původu. Následující místnost s valenou klenbou představovala pravděpodobně chodbu původního gotického domu. Ve východní stěně se otevírá zachovaný gotický sedlový portálek s okoseným ostěním, jímž se vstupuje do zadní místnosti, která byla zaklenuta valenou klenbou už ve 2. polovině 14. století, zatímco přední část v této době byla pouze plochostropá.²²¹ Na konci se nachází později přistavěný prostor se schodištěm s menšími doplňkovými prostory. Obdobný je i dispoziční rozvrh obou pater s rovnými stropy.

Prameny: Líbal 1976; Eliáš 1995.

5.9. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 33/18

Konec 14. století; polovina 16. století

Objekt dnešního řadového jednopatrového domu vznikl složením dvou původně samostatných sousedních domů v období klasicismu. Jednotlivé domy jsou dodnes rozeznatelné díky mírnému zalomení čelní fasády v místě spojení [35]. Pravý hloubkový průjezdový dům je starší gotický z konce 14. století, s renesančními úpravami a pozdějšími klasicistními zásahy. Levý dům s průjezdem a původním průčelím pochází z období rané renesance kolem roku 1550.²²² Dlouhé dvorní křídlo připojené v zadní části domu je nejmladší z doby baroka.

²¹⁸ Ibidem, s. 21.

²¹⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Kramářská čp. 278/2, 1976, NPÚ – MIS https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244534, vyhledáno 1. 6. 2021.

²²⁰ Eliáš (pozn. 214), s. 9.

²²¹ Ibidem, s. 21.

²²² Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 187.

Průčelí levého domu je čtyřosé. V první ose je umístěn portál k průjezdu s jednoduše okoseným ostěním ukončeným půlkruhem. Vpravo od vstupu se v dalších osách otevírají tři pravoúhlá okna. Jejich kamenné ostění zdobí raně renesanční jemná ustupující profilace. Čtyři okna v patře jsou pak nezdobená s hladkým ostěním. Na pravé trojosé fasádě jsou patrné klasicistní úpravy. Vstupuje se opět půlkruhově ukončeným kamenným portálem, který je však již klasicistní, je mohutnější, zdobený penízkovým motivem a ukončený klenákem. V pravé části se ve dvou osách přízemí nachází vysoká pravoúhlá gotická okna, která byla obnovena a rekonstruována [36].²²³ Obě okna člení kamenný kříž a horní dva čtvercové díly vyplňuje kružba v podobě čtyřlístů se zaostřenými laloky. Kružby jsou jemně profilované a okosené podobně jako samotné ostění ukončené dole kamennou profilovanou římsou. Dvojice autorů Líbal a Havlík se domnívají, že okna pochází z doby kolem roku 1390.²²⁴ Mencl uvádí již kolem roku 1380.²²⁵ V patře se opakují jednoduchá okna s hladkým ostěním.

V pravé části domu se zachoval síňový mázhauz.²²⁶ Prostor je sklenut křížovou klenbou s hřebínky. Za síň vede schodiště, jehož podestu klene další křížová klenbička. V levé části domu a uprostřed mají prostory klenby valené s výsečemi a křížové. Prostory vpravo za schody pak uzavírají klenby neckové s výsečemi a placky. V zadním dvorním křídle nalezneme klenby valené s výsečemi.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 96; Mencl 1960, s. 216; Líbal – Havlík 1961, s. 22; Richter – Samek 1966, s. 40, příloha č. 33, 36; Líbal 1976; Svoboda 1990, s. 31; Mencl 1999, s. 61; Šturc 2001, s. 20; Novotná 2002²²⁷; Adamec 2009; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 187.

5.10. Radnice s věží – Obroková čp. 1/12

Konec 14. století; 40. léta 15. století; 1447–1448; 1510; 2. čtvrtina 16. století (kolem 1526)

Vůbec nejznámější památkou světské gotické architektury je radniční věž, která náleží k nejkrásnějším dominantám města. V literatuře věnující se Znojmu a jeho památkám tak nebývá opomenuta. Již méně však autoři zmiňují samotnou budovu

²²³ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 33/18, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1243873, vyhledáno 1. 6. 2021.

²²⁴ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 22.

²²⁵ Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče* XX, 1960, č. 5–6, s. 216.

²²⁶ Původně snad pravoúhlým oknům odpovídala plochostropá síň. Viz Richter – Samek (pozn. 12), s. 40.

²²⁷ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 33/18, 2002, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160128>, vyhledáno 1. 6. 2021.

radnice. Tato převážně jednopatrová nárožní stavba se třemi křídly uzavírajícími dvůr, situovaná v samotném středu historického jádra města na dvou středověkých městištích, je výsledkem složitého stavebního vývoje, do kterého zasáhly i válečné destrukce, jež architekturu radnice zásadně poškodily.

Nejstarší původ znojemské radniční budovy bývá v literatuře spojován s letopočtem 1260, který byl zaznamenán v nápisu nad někdejší radní síní. Samotný nápis však pocházel až z mladší doby a pravdivost záznamu tak nelze řádně doložit, jak upozorňují autoři Richter – Samek.²²⁸ Také Eliáš ve stavebně historickém průzkumu pokládá existenci radnice v této době za nepravděpodobnou, neboť první stálé radnice se v královských městech zřizovaly až během 14. století, kdy nahradily starší kupecké domy.²²⁹ „Domus pretorii“ je ve Znojmě výslovně uveden až v záznamu městského rejstříku z roku 1397. Další poznatky lze odvozovat jen z několika písemných zpráv, na které upozornili badatelé Richter – Samek. Patrně se jednalo o patrovou budovu obsahující klenuté prostory.²³⁰ K roku 1421 je jako součást radnice zmiňován palác, který autoři spojují s horní síní. Již tehdy byla součástí dispozice i nějaká věž, v níž byl orloj a zvon.²³¹ Radniční věž měla strážný úkol, jak vyplývá ze zprávy o první mzdě hlídače „na věži v radnici“ z roku 1425.

Ve 40. letech 15. století jsou zaznamenány další zprávy. Toto období je spojováno s pozdně gotickou přestavbou radnice, přičemž již roku 1441 jsou uváděny práce na její „dostavbě“, kterých se účastnil jistý zednický mistr Mikuláš, ztotožňovaný se stavitelem Mikulášem ze Sedlešovic, další zedník Kresslin, jistý mistr Heinco a Bertlin, který prováděl líčení radnice.²³² Následujícího roku pokračovaly práce na interiérech.

Roku 1447 započala výstavba nové radniční věže [38], vedená mistrem Mikulášem ze Sedlešovic, jak dokládá pamětní nápisová deska ve východním průčelí věže: „*Anno dei 1447 ferai Ilda post Margaretham inceptum est hoc opus per megistrum Nicolaum lapisidam de Edelspitz*“,²³³ v překladu „*Léta Páně 1447 v pondělí po Markétě započato bylo toto dílo mistrem Mikulášem, kameníkem ze Sedlešovic*“.²³⁴ Nápis dole

²²⁸ Richter – Samek (pozn. 12), s. 42–43.

²²⁹ Eliáš (pozn. 26), s. 44.

²³⁰ Odvozeno na základě zprávy vážící se k roku 1408. Viz Richter – Samek (pozn. 12), s. 43. Eliáš poukazuje také na fakt, že nemáme žádné zprávy o tom, zda radnici postihl požár města v roce 1400. Pokud by tomu tak bylo, musela být rychle do roku 1408 obnovena. Viz Eliáš (pozn. 26), s. 42.

²³¹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 43.

²³² Ibidem.

²³³ Peřinka (pozn. 4), s. 123.

²³⁴ V literatuře je letopočet často interpretován jako 1445, poprvé ho na rok 1447 opravil Samek. Viz Richter – Samek (pozn. 12), s. 42.

doprovází kamenická značka mistra Mikuláše v podobě dvou zkřížených úhelníků [39]. Druhý nápis nese deska vsazená při nároží v severním průčelí věže: „*Condidit infantis praeclari tempore regis Me Ladislai subdita Znoyma sibi 1448. Quem rex Albertus genius, dux, marchio dignus Caesaris, Elisabeth filia mater erat*“ – „*Pokorné Znojmo sobě založilo za časů slavného infanta krále Ladislava 1448, kterého král Albrecht zplodil, vévoda markrabí hodný císaře, dcera Alžběta matka byla*“.²³⁵ V literatuře je tento letopočet interpretován jako datum dokončení stavby radnice, i když ze samotného nápisu vyplývá pouze to, že stavba se konala za časů krále Ladislava. Dokončení mohlo trvat déle, neboť teprve 1453 byl osazen zvon a 1457 je zaznamenáno vyplacení zedníka Erasma a pomocníků za omítnutí věže a též výmalba královského znaku jistým malířem Mikulášem.²³⁶

Kromě věže a sklepních prostor pod jihovýchodním traktem se však v radnici nedochovaly v podstatě žádné autentické gotické architektonické články či klenby.²³⁷ Nicméně, jak poukazuje Eliáš, lze z dispozičních a konstrukčních vztahů odvozovat přítomnost gotického zdiva přízemí, které vymezovalo hloubkovou dvoutraktovou dispozici se dvěma sálovými prostory situovanou jižně od věže. Ke gotické radnici se patrně mohlo pojit na jižní straně k západu směřující dvorní křídlo taktéž se sálovým prostorem a po vystavění hranolové věže bylo dodatečně připojeno i hospodářské severní křídlo. Dle průzkumu však nic nenasvědčuje tomu, že by jádro budovy bylo starší než pozdně gotické, pocházející nejdříve z 2. čtvrtiny 15. století. Eliáš tak nevylučuj možnost, že zprávy o radnici s věží z počátku 15. století se mohly týkat i jiného radničního domu, přičemž uvádí jako možný příklad věžový dům stávající v místě dnešního Daunova paláce v nároží Masarykova náměstí.²³⁸

Podle jistého, dnes ztraceného městského rejstříku se na radnici mělo opět stavět počátkem 16. století, buď roku 1500 či 1505.²³⁹ Následně roku 1510 patrně došlo k rozšíření budovy o vedlejší dům a k přestavbě objektu. Připojený sousední dům, známý jako Holzmüllerův, byl tehdy stržen a na jeho místě bylo směrem k západu prodlouženo severní i jižní dvorní křídlo o valeně klenuté prostory. Mezi těmito přístavbami byl postaven nový zadní průjezd do dvora, zaklenutý dvěma úseky valené klenby, a nad ním v patře obě křídla komunikačně spojila klenutá arkádová chodba otevřená do dvora

²³⁵ Peřinka (pozn. 4), s. 123; Havlík (pozn. 46), s. 61.

²³⁶ Richter – Samek (pozn. 12), s. 43.

²³⁷ Eliáš (pozn. 26), s. 45.

²³⁸ Ibidem, s. 46.

²³⁹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 48.

jedním širokým segmentovým oknem.²⁴⁰ Arkáda spočívá ještě na zděných pilířích, renesanční sloupky se zde tedy ještě neuplatňují. Rovněž na západním průčelí obráceném do Zelenářské ulice se v raně renesančních ostěních objevují ještě gotizující detaily [40]. Segmentový portál průjezdu má ostění bohatě profilované kamennými pruty zalomenými nad sokly a v jeho vrcholu je osazen kolčí štítek s reliéfem znojenské orlice. Nad portálem se otevírá drobné okénko mezipatra s jednoduchým profilem v kamenném ostění a na levé straně zůstalo odkryto raně renesanční profilované ostění slepého čtvercového okna, které po vnitřních stranách doplnil motiv pletence. Okno původně rozděloval kamenný kříž. Ve dvoře byl také osazen sedlový portál ještě velmi pozdně gotické formy, jenž umožňoval vstup na zadní schodiště [41].

Jisté úpravy se v tomto období týkaly i samotné věže. Její podoba už v této době odpovídala současnému stavu, jak je patrné z nejstarší dochované veduty města od Wolfganga Fröhliche z roku 1523 [1]. Věž dosahuje výšky přibližně 80 metrů.²⁴¹ Hlavní východní průčelí je rozčleněno do čtyř etáží pomocí pravoúhlých oken s široce zaoblenými gotickými ostěními [39]. Stejně armovaná gotická okna se otevírají i v severním průčelí, členěném do pěti etáží, přičemž přízemní úzké okénko má spíše charakter střílnového otvoru. Západní jižní stranu prolamuje pouze jedno okno, společné nároží je však promodelováno vystupujícím hranolem schodiště krytého pultovou stříškou a uvnitř osvětleného střílnovými okénky.²⁴² Pod bedněným ochozem jsou všechny čtyři strany věže opatřeny ciferníky. Nad ochozem věž vrcholí náročně a pozoruhodně řešenou střechou. Nároží ochozu zdůrazňuje čtveřice jehlancovitých stříšek ukončených špicemi s báními a korouhvičkami. Ve středu vyrůstá jádro střechy v podobě jehlanu prostoupeného ve vrcholu o 45° pootočeným hranolem, ukončeným povysazeným horním ochozem. Nad tímto druhým ochozem se opakuje stejné střešní schéma jako dole, tedy jehlan se čtyřmi věžičkami ukončenými báními a korouhvičkami v nárožích, přičemž středem prostupuje vysoký a štíhlý jehlanec, pootočený opět o 45° a zakončený bání. Tato skladba hmot postupně řazených nad sebou a pootočených ve své ose působí značně dynamicky a vytváří dramatickou siluetu v panoramatu města. Architektonická konstrukce střechy představuje umělecké vyvrcholení věže a řadí se k nejpozoruhodnějším ukázkám pozdně gotické architektury, přičemž rovněž dokládá

²⁴⁰ Eliáš (pozn. 26), s. 48.

²⁴¹ Zdeněk Fišera, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, 2. díl, Katalog historických radnic H–Ž*, Praha 2010, s. 430.

²⁴² Na vedutě můžeme navíc vedle schodiště spatřit detail drobné, dnes neexistující věžičky, která by dle Eliáš mohla být někdejší sanktusníkem radniční kaple. Viz Eliáš (pozn. 26), s. 47.

tehdejší vysokou úroveň tesařského řemesla. Tvarová podobnost bývá spatřována například i ve střeše Zelené brány v Pardubicích²⁴³ či u věže v Chornici.²⁴⁴

Interiér věže lze rozčlenit do sedmi podlaží. Přízemí i první a druhé patro uzavírá valená klenba.²⁴⁵ Do prvního patra se původně otevíral vstup z patra radnice, dnes zaslepený a do druhého patra se vstupovalo z půdy radnice. Ve třetím valeně sklenutém patře se nachází pravouhlý vstup na gotické schodiště v hranolu při jihozápadním nároží věže a dodatečně prostor doplnilo novodobé šnekovité schodiště vystupující do patra s hodinovým strojem. Další patro ukřívá zvonovou konstrukci. Šesté patro v úrovni dolního ochozu obsahuje věžní komůrku vymezenou hrázděným zdívkem, odkud se pak vystupuje výše k hornímu ochozu.

Samotná budova radnice získala svůj současný půdorys až ve 2. čtvrtině 16. století v období rané renesance [37]. Tehdy proběhla přístavba patrového severního traktu k doposud jednotraktovému severnímu křídlu.²⁴⁶ Raná renesance přinesla i úpravu interiérů. Jednalo se především o nové zaklenutí prostorů v přízemí staršího gotického jádra. Původně rovné stropy zde nahradily křížové hřebínkové klenby s téměř lomenými čely a příčnými hřebínky a hlavní reprezentativní síň jižně vedle věže doplnilo při průčelí pole tvořené kombinací velené klenby s koutovou výsečí. Klenba síně je po stranách svedena do polosloupků s dekorativními hlavicemi zdobenými volutami [42] i palmetami a motivem zubořezu, přičemž jeden z polosloupků nese nápisovou pásku se zaznamenaným letopočtem 1526,²⁴⁷ díky němuž tak víme, kdy byla klenba přibližně provedena a do stejného období tak lze pravděpodobně zasadit celou raně renesanční přestavbu radnice.

V rámci této stavební etapy byl také v levé zadní části síně osazen raně renesanční segmentový portál zdobený palmetovým pásem [44] a nový půlkruhový, bohatě reliéfně zdobený portál orámoval i hlavní vstup z Obrokové ulice [45].²⁴⁸ Po jeho stranách vystupují pilastry s vyhloubenými obdélnými poli, v nichž se nachází medailony s mužskou a ženskou tváří. Nad jednoduchými dóorskými hlavicemi pilastrů, dekorovaných pásem listovce, vybíhá ostění archivoly, částečně profilované a tvořené plochým pásem doprovázeným čtyřmi rozetami a ve vrcholu umístěným kolčím štítkem

²⁴³ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 24.

²⁴⁴ Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*, Praha 1948, s. 273.

²⁴⁵ Obě klenby porušilo vložení novodobého šnekového schodiště. Viz Eliáš (pozn. 26), s. 39.

²⁴⁶ *Ibidem*, s. 50.

²⁴⁷ Ivo Hlobil – Eduard Petruž, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 176. Srov. Eliáš (pozn. 26, s. 51), který čte letopočet jako 1536.

²⁴⁸ Podrobně se portálem zabývá Čehovský (pozn. 38), s. 285–286.

zobrazujícím znojemskou orlici. Nad štítkem je v nástavci portálu osazen erb krále Ferdinanda I. nesený dvěma lvy a provázený po stranách znakem s českým lvem (vlevo) a znakem s moravskou orlicí (vpravo), přičemž jsou oba podpírání okřídlenými fantastickými bytostmi.²⁴⁹ Nad všemi třemi erby jsou posazeny královské koruny. Tento radniční portál datovaný do 20. let 16. století je vůbec nejstarší dochovaný raně renesanční portál nejen ve Znojmě, ale i v celém Podyjí.²⁵⁰

V závěru raně renesanční přestavby radnice byl ještě před polovinou 16. století připojen k východní straně severního traktu menší přístavek klenutý křížovým polem a s bočním vstupem, nad nímž se v patře s valenou klenbou otevírá okno s jednoduše vyžlabeným ostěním, přičemž stejná ostění orámovala i okna západního průčelí přistavěného severního traktu. Na nádvoří byl osazen také raně renesanční portálek zdobený vegetabilními motivy [43].

K 2. polovině 16. století se váží zprávy o dílčích stavebních úpravách radnice. Roku 1568 je zmiňována přístavba nové světnice a roku 1584 dvoulodní horní mázhauz zaklenutý do dvou sloupů, provedený zednickým mistrem Luciušem Marckherem.²⁵¹ Téhož roku se uvádí, že v radnici fungovala i znojemská lékárna.²⁵² Roku 1592 se město rozhodlo nahradit dosud břidlicovou střechu radniční věže za krytinu z měděného plechu a během prací přibyl na věži i sloupový ochoz.²⁵³ O tři roky později celou věž olíčili a nároží zdůraznilo iluzivní malované kvádrování, patrné i na vedutě Jiřího Hufnagela z roku 1617, kde si lze povšimnout, že všechna průčelí radnice ukončovala obloučková atika [3].²⁵⁴ Dále se dovídáme, že mezi lety 1597–1601 byl přestavěn a rozšířen kupecký dům, přičemž není jasné, o kterou část radnice šlo, avšak Eliáš se domnívá, že kupecký dům představoval severní křídlo budovy.²⁵⁵ Ve stejné době přibýlo nové vnější schodiště a západní místnosti v patře severního traktu byly opatřeny klenbami, zatímco východní část téhož traktu uzavřel trámový strop.

V této podobě zůstávala radnice bez větších úprav až do roku 1869, kdy bylo přistavěno druhé patro a následně během let byly upravovány prostory pro potřeby

²⁴⁹ Líbal – Havlík (pozn. 11, s. 34) považují bytosti za gryfy, Čehovský (pozn. 38, s. 286) popisuje bytosti jako štítonoše s delfiním tělem a lidským obličejem. Podle Šturce (pozn. 19, s. 23) symbolizují bdělost a odvahu.

²⁵⁰ Čehovský (pozn. 38), s. 286.

²⁵¹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 56, 58.

²⁵² Peřinka (pozn. 4), s. 123.

²⁵³ Richter – Samek (pozn. 12), s. 58. Výměnu krytiny provedl Štěpán Alex z Bayerwagenu a Ondřej Salaburger z Českých Budějovic. Plech byl dle smlouvy zakoupen v uherských důlních městech a v rakouské Kremži, odkud pocházela i zelná barva na nátěr.

²⁵⁴ Eliáš (pozn. 26), s. 50.

²⁵⁵ Ibidem, s. 49.

Krajského soudu, který se zde usídlil poté, co se radnice přesunula do sousedního Goltzova paláce.²⁵⁶ Největší stavební zásahy do architektury staré radnice se však uskutečnily po druhé světové válce, neboť roku 1945 zasáhlo město bombardování, které poškodilo i horní a jižní část radnice. Současné jižní křídlo je tak novostavbou z 50. let 20. století, avšak zničené druhé patro východního křídla již obnovou neprošlo a celá budova byla zarovnána do výšky jednoho patra.²⁵⁷ Radniční věž zůstala bez závažnějších poškození a mezi lety 1951–1953 prošla též celkovou rekonstrukcí.²⁵⁸

Literatura a prameny: Peřinka 1904, s. 80, 123; Zobal 1927, s. 20, 23; Merten 1947, s. 42–44; Líbal 1948, s. 273; Havlík 1956, s. 60–61; Kubátová – Bartušek 1957, s. 29; Jirgl 1961, s. 7; Líbal – Havlík 1961, s. 23–24, 34; Richter – Samek 1966, s. 42–43, 48, 56, 58; Líbal 1967, s. 2, 15; Svatoň 1975, s. 383; Čučka 1976, s. 15, 78; Líbal 1976²⁵⁹; Sedlák 1980, s. 195–196; Muk – Šamánková 1985, s. 587; Svoboda 1990, s. 23; Hlobil – Petřů 1992, s. 176; Eliáš 1993; Tkáč 1993, s. 225; Stehlíková 1995; Šturc 2001, s. 23; Novotná 2002²⁶⁰; Janků 2005, s. 134–135; Fišera 2006, s. 245–246; Kacetl 2008, s. 13; Fišera 2010, s. 430–431; Kuča 2011, s. 655; Čehovský 2012, s. 275, 285–286, 296; Flidr – Míchalová – Vácha 2016, s. 84–86, 185.

5.11. Kaplanka – U Branky čp. 485/6

Kolem 1440; přestavba v 16. století

Budova společně se sousedními domy čp. 483/10 a čp. 481/11 tvoří tzv. skupinu kaplanky situovanou při chámu sv. Mikuláše. Sloužila jako obydlí zdejších kaplanů a patřila k nejvýznamnějším příkladům gotického obytného domu ve městě. Gotický dům z doby kolem roku 1440 byl pravděpodobně dostavován ještě v 16. století, jak dokládá renesanční obdélný arkýřek vystupující ze severního průčelí, nesený jednoduchými krakorci s okosenými hranami a prolomený pravoúhlým okénkem [48]. Současný objekt je však spíše rekonstrukcí původního stavu, neboť dům byl poškozen během druhé světové války.²⁶¹ Roku 1950 se tak přistoupilo k jeho asanaci a znovupostavení za použití některých původních prvků.²⁶²

²⁵⁶ Eliáš (pozn. 26), s. 54.

²⁵⁷ Ibidem, s. 56.

²⁵⁸ Zdeněk Fišera, *Encyklopedie městských věží v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2006, s. 246.

²⁵⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Obroková čp. 1/12, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245526, vyhledáno 1. 6. 2021.

²⁶⁰ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Obroková čp. 1/12, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=144916, vyhledáno 1. 6. 2021.

²⁶¹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, U Branky čp. 485/6, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244817, vyhledáno 1. 6. 2021.

²⁶² Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, U Branky čp. 485/6, 2001, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160411, vyhledáno 1. 6. 2021.

Jednopatrová stavba má podélnou jednotraktovou dispozici [50]. Půdorysná dispozice není u českých gotických domů ojedinělá a autoři Líbal – Havlík spatřují podobnost například u domu čp. 602 v Celetné ulici v Praze.²⁶³ Téměř ve středu přízemí vede vjezd s jednoduchým okoseným půlkruhovým portálem, ústící do nádvoří širokým obloukem. V uličním průčelí byla obnovena pravoúhlá jednoduše okosená gotická okna.²⁶⁴ Místnosti přízemí mají rovné trémové stropy, pouze na kraji při sousedním domě č. 10 se nacházela klenutá kuchyně.²⁶⁵ Patro obsahuje gotickým způsobem řazené samostatná bytové prostory, oddělené příčnými stěnami.²⁶⁶ Do jednotlivých místností se vstupuje obnovnými gotickými sedlovými portálky [47], přístupnými z nádvorní dřevěné pavlače, která zajišťuje komunikaci [46]. Nad patrem se ještě ve vysoké valbové střeše otevírají volská oka podkroví.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 37; Dražan 1950, s. 132; Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 59, 149; Kubátová – Bartušek 1957, s. 29; Jirgl 1961, s. 8; Líbal – Havlík 1961, s. 30; Richter – Samek 1966, s. 46, příloha č. 34, 35; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Svoboda 1990, obr. s. 10, s. 28; Novotná 2001; Šture 2001, s. 20; Kacetl 2008, s. 23; Flidr – Michalová – Vácha 2016, s. 96, 186.

5.12. Městský dům – Mikulášské náměstí čp. 484/10

Kolem 1440; přestavba kolem 1510

Objekt při hradbách je dokladem složitého architektonického vývoje a důležitou součástí historické zástavby vznikající v okolí kostela sv. Mikuláše již kolem roku 1440.²⁶⁷ Tento pozdně gotický jednopatrový dvoukřídlý dům je považován za jeden z nejstarších příkladů nájemního domu v českých zemích a sloužil několika malým rodinám.²⁶⁸ Nejstarší částí domu je gotické jižní křídlo.²⁶⁹ Na něj navazuje východní křídlo se zachovaným pozdně gotickým tvaroslovím, které bylo připojeno v 1. čtvrtině 16. století, kdy byl celý objekt přestavován [49].²⁷⁰

Dům je z náměstí přístupný přes dlouhý dvůr. Hlavní vstup vede jednoduchým pravoúhlým sedlovým portálem v severním průčelí zadního jižního křídla opírajícího se

²⁶³ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 30.

²⁶⁴ Líbal (pozn. 261).

²⁶⁵ Dražan (pozn. 6), s. 132.

²⁶⁶ Havlík (pozn. 46), s. 59.

²⁶⁷ Richter – Samek (pozn. 12), s. 46.

²⁶⁸ Mencl (pozn. 22), s. 58.

²⁶⁹ Havlík (pozn. 46) s. 59.

²⁷⁰ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Mikulášské náměstí čp. 484/10, 1976, NPÚ – MIS, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244705, vyhledáno 1. 6. 2021.

o hradby. Vedle portálu se vlevo rýsuje široký oblouk, původně otevřený do plochostropé předsíně, dnes však částečně zazděný a osazený vraty. Rovněž dobře zachované zůstalo i dvorní průčelí východního křídla s pravoúhlými okny v patře, jejichž obnovená kamenná gotická ostění jsou profilovaná protínajícími se a přesekávajícími se pruty vystupujícími z točenicových soklíků.²⁷¹ Svou formou náleží dle Líbala pozdní gotice 1. čtvrtiny 16. století.²⁷² Na základě tvarů oken a portálů Mencl datuje přestavbu domu přesněji do období kolem roku 1510.²⁷³ Podobně přetínané pruty se již v 2. polovině 15. století objevily i u sedlového portálu kostela sv. Michala či v 20. letech 16. století u portálu nedaleké Svatováclavské kaple.

Vnitřní prostory domu jsou rozděleny do několika samostatných bytových jednotek se světnicí a dochovanými původními černými kuchyněmi, jež bývají typické u vesnické architektury [50].²⁷⁴ Čtyři byty se nacházely v přízemí a tři v patře.²⁷⁵ Hlavní jižní křídlo mělo interiéry uzavřené trámovými stropy, pouze místnost navazující na přilehlé východní křídlo, do které se vcházelo z otevřené předsíně, je sklenuta valeně. Uprostřed za společnou předsíní ležely dvě kuchyně, k nimž přiléhaly příslušející světnice. Další dva byty se nacházely ve východním křídle a vcházelo se do nich přes kuchyně ze dvora.²⁷⁶ Ve dvou severních místnostech tohoto křídla pak nalezneme dvě pole valené klenby. Z předsíně se také vstupovalo zachovaným gotickým sedlovým portálem na schodiště do dnes novodobě upraveného patra. Schody však původně ústily do prostorné plochostropé haly, ze které se pokračovalo do dalších třech bytů.

Dům v následujících letech prošel renesančními úpravami a pozdějšími přestavbami. Celkové obnovy se dočkal v roce 1950.

Literatura a prameny: Dražan 1950, s. 132; Stehlík 1953, s. 20; Líbal – Havlík 1961, s. 30; Richter – Samek 1966, s. 46; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Svoboda 1990, s. 28; Mencl 1999, s. 58; Novotná 2001²⁷⁷; Šturc 2001, s. 20; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 96, 185.

²⁷¹ Ibidem.

²⁷² Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 30.

²⁷³ Mencl (pozn. 22), s. 58.

²⁷⁴ Dražan (pozn. 6), s. 132.

²⁷⁵ Mencl (pozn. 22), s. 58.

²⁷⁶ Ibidem.

²⁷⁷ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Mikulášské náměstí čp. 484/10, 2001, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160410>, vyhledáno 1. 6. 2021.

5.13. Fara sv. Mikuláše – Mikulášské náměstí čp. 62/13

1. polovina 15. století; přestavba kolem 1600

Farní budova v blízkosti kostela sv. Mikuláše stávala již v pozdním středověku [51]. Gotické jádro bylo následně dostavěné, rozšířené a sjednocené v období renesance kolem roku 1600. Současnou vnější i vnitřní podobu ovlivnily pozdější barokní úpravy z roku 1727²⁷⁸ a především velká přestavba z roku 1773.²⁷⁹ Ve 20. století se věnovala pozornost opravám fasády.²⁸⁰

Jednopatrová stavba sestává ze tří křídel, které obklopují menší nádvoří. Patrně nejstarším objektem je jižní křídlo, které představuje hlavní budovu. Jižní trakt křídla dokládá původní gotickou stavbu díky drobnému portálku zpřístupňujícímu schodiště do sklepa.²⁸¹ Během renesanční přestavby byl přistavěn na severní straně křídla obrácené do dvora arkýř se dvěma poli křížové klenby [52] a ze stejného období pochází i zaklenutí většiny prostor křídla. Ve středu z valeně klenutého prostoru vystupuje schodiště do patra. V pravé části je klenba křížová. Patro uzavírají pouze rovné stropy s barokním štukovým členěním. Hodnotná je i renesanční sgrafitová výzdoba fasády dvorního průčelí. Do stejné doby dle Líbala spadá nejspíše i hlavní výstavba severního křídla. Mencl však uvádí, že i toto křídlo je snad původem gotické, z 1. poloviny 15. století.²⁸² Průchod do dvora uzavírá křížová klenba. V levé části se otevírá prostor sklenutý dvojicí křížových polí, zatímco sál vpravo doprovází valená klenba s výsečemi.²⁸³ Západní valeně sklenuté křídlo nese stopy klasicistních úprav. Je přes něj možné přejít na vyhlídkový ochoz sousední Svatováclavské kaple, k jejíž stěně se přímo pojí severozápadní nároží fary.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 36–37; Havlík 1956, s. 94; Richter – Samek 1966, příloha č. 52, 53; Čučka 1976, s. 78; Líbal 1976; Svoboda 1990, s. 28; Fila 1995, s. 43–44; David – Soukup 1998, s. 18–19; Novotná 2001; Štunc 2001, s. 20; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 182.

²⁷⁸ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Mikulášská náměstí čp. 62/13, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244272, vyhledáno 1. 6. 2021.

²⁷⁹ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Mikulášské náměstí čp. 62/13, 2001, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160169, vyhledáno 1. 6. 2021.

²⁸⁰ Ibidem.

²⁸¹ Líbal (pozn. 278).

²⁸² Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 184.

²⁸³ Novotná (pozn. 279).

5.14. Městský dům – Obroková čp. 274/11 (bývalá mincovna)

1472; přestavba po roce 1490; přestavba kolem 1537

Rozlehlý nárožní dům se nachází na důležitém místě přímo naproti znojemské radnici [53]. Podle tradice na tomto místě stával hostinec už v době před založením města a během 1. poloviny 15. století zde měla fungovat městská mincovna.²⁸⁴ Díky dvěma nápisovým deskám v hlavním průčelí v Obrokové ulici máme zaznamenány letopočty dvou velkých stavebních etap. Kámen druhotně osazený nad vchodem vpravo nese latinský nápis,²⁸⁵ v překladu znamenající: „*Budiž mír tomu domu, který postavily peníze Ludvíkovy. A v tom lidu budiž dobrořečena zbožnost. 1472*“.²⁸⁶ Na druhé pamětní desce vlevo je připsán letopočet 1816, datující velkou přestavbu objektu, iniciovanou koželužským mistrem Johanem Höchem (či Höckem), jenž dům odkoupil [54].²⁸⁷ Tehdy dostalo klasicistní podobu i nové osmiosé hlavní průčelí v Obrokové ulici se středovým rizalitem.

Na místě dnešního objektu pravděpodobně stávala už ve 13. století středověká dřevěná stavení, nejspíše s běžnou hloubkovou dvoutraktovou dispozicí.²⁸⁸ Jistý měšťan Ludvík sjednotil jejich parcely a při Obrokové ulici nechal svým nákladem vybudovat jednopatrovou stavbu s hloubkovou čtyřtraktovou dispozicí s čtvercovým mázhauzem a průjezdem uprostřed, s komorami po stranách a hostinskými pokoji v patře.²⁸⁹ Podél Kramářské uličky vyrostlo boční jižní křídlo, jehož přízemí bylo přístupné i ze dvora díky gotickému sedlovému portálku, dodatečně opatřeného po stranách novodobými opěráky. Za dvorem se v místě dnešního zadního křídla při Slepčím trhu nacházely hospodářské budovy, patrně ještě dřevěné.²⁹⁰

Po velkém požáru města v roce 1490 lze předpokládat pozdně gotickou přestavbu domu, během níž byly hospodářské budovy nahrazeny zděným jednopatrovým plochostropým zadním křídlem s průjezdem do dvora [55]. Ze Slepčického trhu se do něj dodnes vstupuje půlkruhovým portálem s okoseným kamenným ostěním. Přistavěna byla i dvouprostorová východní část jižního křídla vyzděná pouze v přízemí. Dle Eliáše mohlo

²⁸⁴ Havlík (pozn. 46), s. 59.

²⁸⁵ „*Pax huic sit domui, quam perfecit aes Ludovici. Ac in ea turba sit benedicta pia 1472.*“ Viz Peřinka (pozn. 4), s. 133.

²⁸⁶ Havlík (pozn. 46), s. 59.

²⁸⁷ Jan O. Eliáš, *Znojmo, Obroková 11/Slepčí trh 1* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1988, s. 56.

²⁸⁸ Ibidem, s. 51.

²⁸⁹ Ibidem, s. 51–52.

²⁹⁰ Ibidem, s. 52.

tehdy hypoteticky vyrůst i zděné přízemí severního křídla, čímž dům získal v podstatě současnou čtyřkřídlou dispozici obklopující nepravidelný dvůr [56].²⁹¹ Vedle předního průjezdu bylo nádvorní průčelí hlavní budovy pročleněno pozdně gotickým hranolovým arkýřem spočívajícím na jednoduchých profilovaných krakorcích. Pravoúhlé okno arkýře lemovalo ve fragmentech dochované ostění s jemnou profilací přetínavých hruškovcových prutů. Většinu prostorů uzavíraly trémové stropy. Klenby se nacházely pouze ve sklepech pod jižním křídlem, kde se zachovaly také gotické portálky, dále v průjezdu, mázhausu a komoře po jeho levé straně, sklenuté pozdně gotickou valenou klenbou s trojúhelníkovou výsečí bez hřebínků.

Teprve v 1. polovině 16. století během goticko-renesančního stavebního rozmachu ve městě byla velká část plochostropých komor opatřena většinou valenými lunetovými klenbami s lomenými čely, často s hřebínky, a valenou klenbu dostal též přední i zadní průjezd. Východní část jižního bočního křídla s doposud dřevěným či hrázděným gotickým patrem, dostala patro zděné, které bylo v průčelí při Slepčím trhu povysazeno na jednoduchých konzolách. Uvnitř si rohová místnost prvního patra zachovala goticko-renesanční trémový strop. Celé zadní křídlo pak bylo zvýšeno o druhé patro, přičemž v obou patrech byly místnosti sklenuty goticko-renesančními valenými klenbami. Nádvorní i uliční průčelí domu původně zakončovala atika s cimbuřím, podobně jako u sousedního domu čp. 275/2 na Slepčím trhu.²⁹² Zachováno zůstalo pozdně gotické či goticko-renesanční ostění pravoúhlého okna, otevírajícího se do dvora z druhého patra hlavní budovy. Na nádvoří podél jižního křídla a zadního domu byla zřízena dřevěná pavlač, v přízemí podklenutá valenou klenbou. Z roku 1537 pochází zachovaný půlkruhový tympanon zaniklého vstupního portálu domu, který zobrazuje dvojici lvů pozvedajících znak města se znojemskou orlicí. Pod znakem mezi lvy je umístěna nápisová páska s letopočtem. Jde tak pravděpodobně o jednu z nejstarších dochovaných renesančních kamenosochařských památek ve Znojmě.²⁹³

Renesanční výstavba pokračovala stavební etapou kolem poloviny 16. století, kdy vyrostlo druhé patro i nad jižním křídlem. Jeho uliční průčelí dosud nese tři zachovaná renesanční ostění a nad Kramářskou uličkou se k sousední budově pojí pramprouchy. Nádvorní průčelí všech křídel pokryla fasáda zdobená sgrafitovým kvádrováním, pokrývajícím též vnitřní strany pavlačí. Zachovaly se však jen její fragmenty. V této době

²⁹¹ Ibidem, s. 53.

²⁹² Ibidem, s. 54.

²⁹³ Podrobněji viz Čehovský (pozn. 38), s. 287–288.

se osazovala renesanční ostění i do některých starších otvorů, jako například u vstupu v prvním patře zadního křídla či nádvorního okna nad předním průjezdem, jehož ostění je profilováno laloškou.²⁹⁴ Tím byl objekt v podstatě dokončen. Malé úpravy pak probíhaly nejspíše ještě ke konci 16. století, jak je patrné na valené lunetové klenbě s hřebínky v přízemí jižního traktu hlavní budovy, která má již půlkruhová čela.²⁹⁵

Mimo úpravy z konce 18. století zasáhla dům především pronikavá klasicistní přestavba domu z roku 1816. Tehdy musel být dům částečně zbořen kvůli špatnému stavu.²⁹⁶ Téměř celá byla do základu zbourána hlavní budova, včetně předpokládané gotické klenby mázhauzu, a byla znovu nově vystavena. Pouze v prvním patře severního traktu při nádvoří zůstal zachován goticko-renesanční prostor chodby se sousední komorou gotického původu zaklenutou goticko-renesanční valenou hřebínkovou klenbou. Staré klenby některých dalších místností dostaly nové sklenutí v podobě plack. Proměnou prošlo i nádvoří, když byly odstraněny dřevěné pavlače, nahrazené jednopatrovou arkádovou chodbou přístupnou schodišťovou rampou, vystupující nad zmíněným sedlovým portálkem jižního křídla. Až na jednu místnost došlo i ke stržení severního křídla, opět nahrazeného novou stavbou. Vedle arkýře bylo nádvorní průčelí porušeno novodobým tělesem komína. Během 20. století byl dům, především pak přízemí, postupně adaptován pro obchodní účely.

Dům je známý i díky kamenné bustě korunované ženy, tzv. Znojemské Libuše, umístěné původně ve výklenku v průjezdu.²⁹⁷ Svým stylem navazuje na tvorbu parléřovského okruhu a připomíná tak některé busty v triforiu pražské katedrály sv. Víta. Badatelé ji tak datují do 2. poloviny 14. století. Funkce busty zůstává nejasná, Mencl se však domnívá, že šlo o původní domovní znamení snesené z hlavního průčelí.²⁹⁸

Literatura a prameny: Peřinka 1904, s. 133; Zobal 1927, s. 20; Merten 1947, s. 46; Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 41, 59, 94, 96, 128; Líbal – Havlík 1961, s. 23, 33; Richter – Samek 1966, s. 46–47, 49, 57, 81; Líbal 1976²⁹⁹; Pernica 1978, s. 207; Eliáš 1988; Svoboda 1990, s. 23; Mencl 1999, s. 60; Šturc 2001, s. 23; Kacetl 2008, s. 19; Kuča 2011, s. 656; Čehovský 2012, s. 287–288; Flídr – Michalová – Vácha 2016, s. 185.

²⁹⁴ Eliáš (pozn. 287), s. 54.

²⁹⁵ Ibidem, s. 55.

²⁹⁶ Ibidem, s. 57.

²⁹⁷ Dnes osazena faksimile, originál v Jihomoravském muzeu ve Znojmě.

²⁹⁸ Mencl (pozn. 22), s. 60.

²⁹⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Obroková čp. 274/11, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244166, vyhledáno 1. 6. 2021.

5.15. Městský dům – Obroková čp. 283/23

1480; přestavba 3. čtvrtina 16. století

Ke stavebně a historicky hodnotným objektům v Obrokové ulici náleží i tento původně pozdně gotický průjezdový dům. Do jeho architektury podstatně zasáhla renesanční přestavba ve 3. čtvrtině 16. století. Kromě menších barokních úprav a vložení nového schodiště z 2. poloviny 19. století zůstal dům bez větších zásahů až do roku 1934, kdy bylo přistavěno novodobé druhé patro.³⁰⁰ Již od počátku 16. století v budově fungovala lékárna, která se zde nachází dodnes.³⁰¹

Průčelí dvoupatrového domu lze rozdělit do čtyř okenních os [57]. Okraje domu jsou lemovány kvádrováním. V levé části se v přízemí otevírá menší čtvercové okénko s výrazným profilovaným kamenným ostěním a vystupující podokenní římsou. Po jeho pravé straně vede pozdně gotický kamenný portál do mázhauzu uzavřený hrotitým obloukem [58]. Ze zkosených kubizujících dříků vystupuje vnitřní ustupující ostění profilované kamennými pruty, které se ve vrcholu přetínají. V záklenku ostění jsou osazeny tři kolčí štítky.³⁰² Hladké vnější ostění ve vrcholu vyběhá lehce do oslího hřbetu, nad nímž je vepsán letopočet 1480.³⁰³ Díky zachovanému letopočtu na portálu tak máme datovanou starší gotickou etapu výstavby. Druhé patro je nad portálem lehce vysazeno na postupně ustupujících obloučcích nesených drobnými konzolami. V pravé části průčelí vystupuje z líce přízemí první patro, které je též vysunuté a spočívá na kamenných krakorcích. Z prvního patra vystupuje navíc ještě pravoúhlý arkýř spočívající na mohutnějších krakorcích podepřených okosenými polopilíři. Nároží arkýře zdůrazňuje sgrafitová bosáž a po jeho stranách se otevírají dvě okna patra. Pod arkýřem je vložen půlkruhový portál s okosenou hranou. Pod krajním obloukem vpravo nalezneme ještě okno uzavřené půlkruhovým záklenkem.

Hlavní budova trojkřídlého domu si zachovala tradiční přehlednou dispozici s hloubkovou střední zdí. V levé části se v celé hloubce rozprostírá velký mázhauz sklenutý křížovou hřebínkovou klenbou. Vepředu po pravé straně sbíhá klenba do krakorců podepřených polopilířky, po levé straně do mohutnějších přízvedních pilířů. Původní gotický dům, ke kterému náležel portál, měl snad mít podle Mencla plochý

³⁰⁰ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Obroková čp. 283/23, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1243822, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁰¹ Šturec (pozn. 19), s. 23.

³⁰² Podrobněji viz Čehovský (pozn. 38), s. 270.

³⁰³ Srov. Richter – Samek (pozn. 12, s. 46), kteří čtou rok 1488.

strop.³⁰⁴ Pravou část dispozice zabírá pás komor. Jedinou sklenutou místností byla střední komora.³⁰⁵ Její valenou, pravděpodobně ještě gotickou klenbu bez výsečí však porušilo nově vložené schodiště do patra přístupné z mázhauzu. Klenba místnosti při průčelí je až pozdější, pravděpodobně barokní.³⁰⁶ Za komorami navazuje pravé renesanční dvorní křídlo. Jeho prostory, stejně jako i prostory zadního křídla, jsou zaklenuty převážně křížovými klenbami.³⁰⁷ V prvním patře zadního křídla se do dvora otevírá čtyřosá arkádová chodba, křížově zaklenutá, jejíž půlkruhové arkády spočívají na toskánských sloupcích. Podobné arkády se nachází např. i v domech čp. 272/7 a čp. 2/10.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 96; Líbal – Havlík 1961, s. 38; Richter – Samek 1966, s. 46, příloha č. 32; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Svoboda 1990, s. 23; Mencl 1999, s. 60; Šture 2001, s. 23; Čehovský 2012, s. 270; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 185.

5.16. Městský dům – V Jirchářích čp. 436/4

20. léta 16. století

Goticko-renesanční nárožní dům s jedním patrem byl postupně budován od 1. poloviny 16. století. Prošel si barokní stavební etapou i klasicistní a k dispozici hlavní budovy nově přibýlo dvorní křídlo.³⁰⁸ Novodobě upravené hladké hlavní průčelí obrácené do ulice v Jirchářích je čtyřosé a jeho levá část mírně ustupuje v lici. Hlavní portál je situován vpravo při nároží [59].

Tuto celou pravou část přízemí domu zabírá velký mázhauz nepravidelného půdorysu, jehož podlaha se postupně svažuje. Ven se otevírá jedním oknem a při levé stěně je vsazeno schodiště do patra. Nejpozoruhodnější je zde však velmi cenná sklípková klenba, která překrývá celý mázhauz [60]. Její nepravidelný síťový vzorec s mělce vzdutými kápeňmi částečně vyrovnává nepravidelnost samotného půdorysu.³⁰⁹ Pouze v zadní části při schodišti vedoucím do sklepa tvoří klenba jednoduchou čtyřcípou sklípkovou hvězdici s nepravidelnými rameny.³¹⁰ Klenba díky svému typu a původnímu stavu tvoří z mázhauzu jeden z nejdůležitějších znojenských domovních interiérů

³⁰⁴ Mencl (pozn. 22), s. 60.

³⁰⁵ Ibidem.

³⁰⁶ Líbal (pozn. 300).

³⁰⁷ Ibidem.

³⁰⁸ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, V Jirchářích čp. 436/4, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245344, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁰⁹ Rada – Radová (pozn. 21), s. 211.

³¹⁰ Ibidem.

počátku 16. století.³¹¹ Patrně patří k nejstarším sklípkovým klenbám a představuje tak počátek sklípkového klenutí v Znojmě.³¹² Na základě datování kleneb dalších okolních domů tak Radovi datují výstavbu konkrétněji do 20. let 16. století.³¹³ Většina ostatních prostorů je plochostropých a pod domem vedou dvě podlaží sklepních chodeb.

Literatura a prameny: Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 60; Kubátová – Bartušek 1957, s. 30; Líbal – Havlík 1961, s. 33; Richter – Samek 1966, s. 48; Líbal 1967, s. 3; Líbal 1976; Novotná 1998³¹⁴; Rada – Radová 1998, s. 211, Kuča 2011, s. 656.

5.17. Městský dům – Vlkova čp. 164/4

1. čtvrtina 16. století

Stavba je zajímavým a historicky hodnotným příkladem malé architektury počátku 16. století. Původně pozdně gotický dům byl následně adaptován a získal svůj renesanční charakter. Mencl jej řadí k architektuře venkovského rázu spíše než měšťanského.³¹⁵ Jednoduchou dispozici tvoří vyvýšené přízemí a nízké patro nad ním.

Hlavní vstup je díky zvýšenému přízemí přístupný pomocí přistavěného schodiště ukrytého za zídkou [61]. Vstupuje se kamenným gotickým sedlovým portálem s jednoduše okoseným ostěním. Gotický portál však není příliš v souladu s renesančním celkem a nepůsobí zde zcela organicky.³¹⁶ V přízemí se v průčelí otevírají tři okna, jedno po levé a dvě po pravé straně portálu. Jejich kamenná ostění mají velmi jednoduchý odstupněný profil, pouze levé okno je ve vrchní části dvakrát odstupněné. Ostění oken nahoře uzavírá širší profilovaná vystupující římsa. Pětice oken v poschodí má pouze hladká ostění. Uliční fasádu pokrývají obnovená jednoduchá renesanční sgrafita.

Co se týče interiérů, střed dispozice nejspíše zabíral plochostropý mázhauz a po stranách jej doprovázela jizba a komora. Mencl srovnává tuto dispozici s domem č. 5 v Palackého ulici v Jihlavě, protože oba objekty vyrostly na mělkém staveništi a mohly se tak rozvinout pouze do šířky.³¹⁷ V levé místnosti v přízemí při průčelí zůstala zachována dvě pole křížové hřebínkové klenby. Další původní valené klenby se nacházejí

³¹¹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 48.

³¹² Rada – Radová (pozn. 21), s. 211.

³¹³ Ibidem.

³¹⁴ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, V Jirchářích čp. 436/4, 1998, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160363, vyhledáno 1. 6. 2021.

³¹⁵ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 187.

³¹⁶ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Vlkova čp. 164/4, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245391, vyhledáno 1. 6. 2021.

³¹⁷ Mencl (pozn. 22), s. 61.

v polosuterénu pod přízemím. V patře pak nalezneme rovné trámové stropy. Dům prošel novodobými opravami a byl upraven pro potřeby zde sídlícího penzionu.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 59, 149; Líbal – Havlík 1961, obr. s. 42; Richter – Samek 1966, příloha č. 41; Líbal 1976; Mencl 1999, s. 61; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 102, 187.

5.18. Městský dům – Slepíčí trh čp. 275/2 (dnes Dům porozumění)

2. čtvrtina 16. století (kolem 1526 a 1538); 2. polovina 16. století

Velmi hodnotný goticko-renesanční dům o dvou patrech tvoří tři křídla obklopující malebné nádvoří obdélného půdorysu [65], z něhož vede vstup do labyrintu znojemského historického podzemí. Budova v horním zákoutí náměstí, postavená během 2. čtvrtiny 16. století a upravovaná ještě ve 2. polovině téhož století, byla vlastě zadním traktem bývalé městské mincovny v nárožním domě čp. 274/11 v Obrokové ulici.³¹⁸ Pozoruhodnou architekturu zdobí řada kamenických prvků a až na menší zásahy, zejména v polovině 19. století, zůstal historický stav velmi dobře dochován.³¹⁹

Na první pohled nenápadné téměř hladké tříosé průčelí vrcholí atikou zakončenou cimbuřím [62]. Původní atiku s cimbuřím nese i jižní zeď, obrácená do nádvoří sousedního domu čp. 274/11 a stejně je ukončena i atika vnitřních stěn při nádvoří, která se zvedá nad zastřešením pavlačí. Po pravé straně průčelí nad otvorem vchodu vystupuje segmentový oblouk předsunuté části prvního patra, který zcela na kraji spočívá na jednoduchém profilovaném kamenném krakorci.

Vstup vede do křížově sklenutého průjezdu ústícího do dvora téměř půlkruhovým obloukem. Křídlo po jeho levé straně má uvnitř trámové stropy, v pravém křídle nalezneme dvě pole sklenutá plackami. Prostory přízemí však byly většinou nověji upraveny.³²⁰ V patře si uchovalo křížové klenby jižní křídlo, zaklenuté i ve druhém patře valenými klenbami s trojúhelnými výsečemi s hřebínky.

Nejzajímavější je architektonické řešení dvorních průčelí, která budovu tvarově i dispozičně obohacují. Podél všech třech křídel v nádvoří probíhá pozdně gotická dvoupatrová pavlač otevřená v prvním patře arkádami [63]. V přízemí je pavlač podklenuta segmentově s kamennými okosenými oblouky, spočívajícími na kamenných

³¹⁸ Kacetyl (pozn. 20), s. 19.

³¹⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Slepíčí trh čp. 275/2, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244030, vyhledáno 1. 6. 2021.

³²⁰ Líbal (pozn. 319).

břevnech s profilovanými čely, které podepírají hranolové pilíře se zkosenými hranami. Z břevna vystupují štíhlé polygonální pilíře profilované výžlabky, jež podpírají arkády v patře. Vysoký plný parapet pavlače je pravidelně členěn jemně profilovanými pruty, přes které probíhá souvislá horizontální římsa. V místě hlavic polygonálních pilířů, odkud vystupují velice jemně profilované kamenné oblouky arkád, jsou vytesány kamenné erbovní štítky. Zcela krajní pilíř při jižním průčelí je drobným erbovním štítkem ukončen i ve spodní části. Ve štítku zůstal zachován vytesaný letopočet 1526, který přibližně datuje výstavbu objektu [64]. Pod štítkem je vyryta kamenická značka.³²¹

Ochoz v patře, odkud se vchází do jednotlivých přilehlých místností, je zaklenut obdélnými křížovými hřebínkovými poli, avšak v severovýchodním čtvercovém koutě je ukryto jedno pole sklípkové klenbičky hvězdicového vzoru. Sklípky jsou poměrně mělké a jednoduchost vzoru připomíná sklípkovou klenbu mázhauzu domu v Jirchářích.³²² Radovi datují klenbu do konce 20. let 16. století, přičemž vycházejí ze srovnání přízemních arkád s arkádami na zámku v Miroslavi či podobnými rakouskými příklady.³²³ Celková architektura nádvorních arkád představuje ve znojenském stavitelství velmi výjimečnou ukázkou přechodu mezi podunajskou gotikou, k níž se dům na Slepčím trhu odkazuje, a italskou renesancí.³²⁴

K rané renesanci náleží také dva pravoúhlé portály v přízemí pod pavlačí. Jedním se vstupovalo do severního křídla, ale v současnosti je zadržován. Široké kamenné ostění je bohatě zdobeno velmi jemnou profilací. Druhý portál otevírající se do východního křídla je řešen podobně, navíc jej však zdobí nadpražní římsa, kterou částečně překrývá klenba arkády. Další portál umožňuje vstup do jižního křídla. Jeho ostění je zdobeno kamennými pruty, které se dole při podseknutí a nahoře v nárožích protínají ještě pozdně gotickým způsobem, přičemž jeden krajní prut vybíhá při rozích do zaoblení. Zajímavým raně renesančním portálem se vstupuje i z pavlače do východní místnosti v patře. Pravoúhlý portál lemuje ostění zdobené vyhloubenými pásy s motivem rozet, vybíhajících do segmentového oblouku v nadpraží portálu ukončeném profilovanou římsou. V oblouku se nachází jednoduchý plastický reliéf, zobrazující dva líbající se delfíny. Pod nimi je zaznamenán letopočet 1538 datující portál.³²⁵

³²¹ Celkem byly objeveny dvě kamenické značky. Srov. Čehovský (pozn. 38, s. 284), který uvádí značku pod štítkem jako jedinou a spojuje ji s mistrem, jenž vedl kamenosochařskou výzdobu.

³²² Richter – Samek (pozn. 12), s. 48.

³²³ Rada – Radová (pozn. 21), s. 212.

³²⁴ Kacetl (pozn. 20), s. 19.

³²⁵ Čehovský (pozn. 38), s. 289.

Hodnotným kamenickým prvkem je i reliéf osazený ve východním průčelí nad arkádovými oblouky patra. Reliéf se sestává ze dvou lvů nesoucích znak města zobrazující znojenskou orlici a nad znakem je posazena královská koruna.

Literatura a prameny: Dražan 1950, s. 138; Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 59–60, 74; Kubátová – Bartušek 1957, s. 30; Líbal – Havlík 1961, s. 33; Richter – Samek 1966, s. 46, 48; Líbal 1967, s. 2; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Svoboda 1990, s. 23; Rada – Radová 1998, s. 212; Šturec 2001, s. 26; Kacetl 2008, s. 19; Kuča 2011, s. 656; Čehovský 2012, s. 284, 289; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 124, 186.

5.19. Městský dům – Zelenářská čp. 20/1

1527; 1585

Jde o nárožní dům v koutě Masarykova náměstí na křižovatce ulic Zelenářská a Velká Mikulášská [66]. Dům pochází z období rané renesance a byl pravděpodobně postaven roku 1527, snad na místě staršího domu.³²⁶ V roce 1585 byl k němu připojen sousední středověký dům.³²⁷ Dnešní objekt tak vznikl sloučením dvou starších domů, které prošly pozdně renesanční úpravou. Roku 1879 byly provedeny zásahy, které historickou architekturu spíše znehodnotily.³²⁸

Dům, sestávající ze dvou poschodí nad přízemím, získal trojkřídlou dispozici. V průčelí budovy směřujícím do ulice Velké Mikulášské zůstala zachována pětice odkrytých krakorců [67]. Díky nim víme, že dům měl původně první patro vysazené do ulice. Představoval tak jeden z nejranějších příkladů renesančního domu tohoto typu ve městě.³²⁹ Po pozdně renesanční přestavbě byla nejspíše obě průčelí sjednocena a celou fasádu pokrylo sgrafitové kvádrování ukončené pod korunní římsou pásem obloučků.³³⁰ Fasáda směrem do ulice Zelenářské je členěna do šesti okenních os. Ve třetí ose zprava je zazděné drobné čtvercové okénko s kamenným ostěním. Dlouhá fasáda ve Velké Mikulášské je pak osmiosá.

V některých interiérech se dochovaly valené klenby s lunetami, a to částečně i v prvním poschodí. V prostorech při nároží a ulici Velké Mikulášské navíc klenbu

³²⁶ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zelenářská čp. 20/1, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244230, vyhledáno 1. 6. 2021.

³²⁷ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 187.

³²⁸ Líbal (pozn. 326).

³²⁹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 36.

³³⁰ Havlík (pozn. 46), s. 94.

doprovázejí hřebínky. Při ulici Zelenářské je situován suterén s kamennou valenou klenbou a valené klenby nalezneme i ve vstupní síni.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 94, 96; Líbal – Havlík 1961, s. 36; Richter – Samek 1966, s. 57; Čučka 1976, s. 78; Líbal 1976; Štunc 2001, s. 20; Novotná 2002³³¹; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 104, 187.

5.20. Městský dům – Zelenářská čp. 23/7 a 9

Před polovinou 16. století (kolem 1530); přestavba po 1590

Současný objekt vznikl sloučením dvou řadových městských domů ve 20. století [68]. Jsou komunikačně propojené se společným dvorem. Obě původní stavby byly vystavěny v renesanci před polovinou 16. století pravděpodobně na gotických základech. Následovaly ještě úpravy v pozdní renesanci po roce 1590.³³² Podstatnější stavební zásahy byly provedeny v klasicismu a později při sloučení ve 20. století, kdy byl také překryt dvůr.

Dům č. 7 o čtyřosém průčelí je jednopatrový s půdním patrem. Pravým traktem probíhá průjezd, za nímž nalezneme křížově sklenutou komoru s výraznými hřebínky a dále do dvora je prostor valeně sklenutý. V levé části vede vstup do síně zaklenuté nepravidelnou hřebínkovou síťovou klenbou s výsečemi při průčelí. Ve středu dispozice v polopatře při dvorním průčelí otevřeném arkádou na nízkých sloupcích obzvláště vynikají dvě pole sklípkové klenby [69].³³³ Mají podobu vzájemně se dotýkajících osmicípých hvězd s mělkými kápěmi. Vznik této klenby Radovi zasazují přibližně do doby okolo roku 1530.³³⁴ Sousední prostory mají jednodušší křížové klenby, které nalezneme i v prvním patře. Zde však renesanční klenby pocházejí až z konce 16. století, a k stejnému období náleží i renesanční portálek.

Dům č. 9 o třech osách má též jedno patro, nad kterým se zvedá atika a dispozici lze též rozdělit do dvou traktů. Průčelí si více zachovalo svůj renesanční charakter. Vpravo se otevírá půlkruhový portál se skosenými hranami, částečně porušený. Nad ním se do výšky patra zvedá arkýř mělce vysazený na dvou kamenných krakorcích po stranách portálu. Krakorce mají formu čtvrtiny kruhu a jejich zkosené hrany jsou lemovány

³³¹ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Zelenářská čp. 20/1, 2002, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160110>, vyhledáno 1. 6. 2021.

³³² Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Zelenářská čp. 23/7–9, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160120, vyhledáno 1. 6. 2021.

³³³ Rada – Radová (pozn. 21), s. 213.

³³⁴ Ibidem.

drobným reliéfním pásem poupat s lístky. Vnitřní prostory si uchovaly též některé klenby. Valená klenba pravého průjezdu s pětibokými výsečemi je pravděpodobně až z doby klasicismu. Renesanční klenby nalezneme v zadní části levého traktu. V přízemí jsou převážně valené, v patře místnost o dvou polích klenby křížové.

Literatura a prameny: Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 60, 96; Kubátová – Bartušek 1957, s. 30; Líbal 1976³³⁵; Rada – Radová 1998, s. 213; Novotná 2002; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 124, 187.

5.21. Městský dům – Obroková čp. 3/8

1. třetina 16. století

Původní pozdně gotická stavba prošla renesanční přestavbou, ještě později v období klasicismu byla upravena a zvýšena.³³⁶ Renesanční přestavbu iniciovala majitelka Rozina Maspitzerin, která měla dům ve vlastnictví od roku 1525.³³⁷ Svůj renesanční ráz si budova zachovala v exteriéru, kde byla na uličním průčelí v pásu kolem oken prvního patra odkryta v roce 1958 figurální sgrafitová výzdoba, restaurovaná v následujícím roce [70].³³⁸ Obnovena byla též kamenná ostění oken. Sgrafitové obrazy s námětem alegorií ctností a neřestí a postavami evangelistů pochází pravděpodobně ze 70. let 16. století. V této době jsou jako vlastníci zmíněni Sigismund Ketzer (či Hetzer) a později Marcus Drittailer.³³⁹

Vnitřní dispozici člení hloubková střední zeď. Po její pravé straně probíhá rozlehlý průjezd se zachovanou křížovou valenou klenbou s hřebínky. V levé části se nacházejí dvě komory, z nichž první je plochostropá, a zadní ve zvýšeném přízemí uzavírá gotická klenba.³⁴⁰ Pod domem se rozléhají tři sklepní podlaží, přičemž první má trémový strop.³⁴¹

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 96; Richter – Samek 1966, s. 60–61; Líbal 1976; Svoboda 1990, s. 23, Šturd 2001, s. 23–24; Novotná 2002; Kuča 2011, s. 656; Waisser 2013; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 104, 185.

³³⁵ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zelenářská čp. 23/7–9, 1976, *NPÚ – MIS* https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245563, vyhledáno 1. 6. 2021.

³³⁶ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Obroková čp. 3/8, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=144924, vyhledáno 1. 6. 2021.

³³⁷ Waisser (pozn. 119), s. 310.

³³⁸ Ibidem.

³³⁹ Ibidem.

³⁴⁰ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Obroková čp. 3/8, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244207, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁴¹ Novotná (pozn. 336).

5.22. Městský dům – Zelenářská čp. 22/5

40.–50. léta 16. století; 70.–80. léta 16. století

Řadový jednopatrový objekt v blízkosti horního okraje Masarykova náměstí patří k významným a zajímavým znojemským domům díky složitému stavebnímu vývoji a dochované trojtraktové renesanční dispozici, jejíž popis i s půdorysem poprvé publikoval Dražan [72].³⁴² Podrobněji se stavbou zabývala trojice autorů Borský, Černoušková, Kyncl, kteří provedli stavebně historický průzkum a ve své studii přináší srovnání domu č. 5 s domem čp. 26/15 s podobnou dispozicí, nacházejícím se opodál v téže ulici.³⁴³

Nejstarší stavební etapa se řadí do období gotiky. Středověké stavení však pohltila přestavba v raně renesanční dům z poloviny 16. století. Následovaly další renesanční úpravy a poté i barokní, patrné zejména v patře. Novou podobu dala domu fasáda z 80. let 19. století. Průčelí je hladké členěné do sedmi okenních os [71]. Zcela vlevo se navíc mezi patrem a přízemím otevírá okno mezipatra. Počátkem 20. století bylo vystavěno schodiště do patra s pavlačí při pravé straně dvora.³⁴⁴ Poté, co se v roce 1962 zřítily atika, byla postavena znovu s menším počtem oken.³⁴⁵ K levému dvornímu traktu ještě původně navazovalo přízemní křídlo, které však bylo strženo po roce 1957.³⁴⁶ Původní majitelé jsou neznámí, spolehlivě je lze rozlišit až od poloviny 18. století.³⁴⁷

Vstup vede do prostorné síně nepravidelného půdorysu, zaklenuté dvěma poli křížové hřebínkové klenby spočívající na dvou pilířích, z nichž vyrůstají i dvě mělká obdélná křížová pole po pravé straně a rozšiřují tak prostor síně [73]. V pravém zadním rohu síně je ve středu dispozice vloženo původní dvouramenné klenuté schodiště. Za lomeným pásem na konci síně se připojuje valeně sklenutý průjezd do dvora. Odtud se též vstupuje gotickým lomeným portálem do sklepa. Místnost vlevo v nároží uzavírají dvě pole křížové klenby, za ní následuje valeně sklenutá komora přístupná goticko-renesančním profilovaným portálem z podesty schodiště a v zadním traktu po levé straně průjezdu se nachází místnost s valenou klenbou členěnou lunetami. Velká místnost v pravé části domu je plochostropá. V zadním již dvorním traktu pokračuje prostor

³⁴² Dražan (pozn. 6), s. 136. Uvádí špatný popisek Dolní náměstí č. 5.

³⁴³ Pavel Borský – Dagmar Černoušková – Josef Kyncl, Dům v Zelenářské ulici č. 5 ve Znojmě, *Průzkumy památek* VIII, 2001, č. 1, s. 126–132.

³⁴⁴ *Ibidem*, s. 127.

³⁴⁵ *Ibidem*.

³⁴⁶ *Ibidem*, s. 126.

³⁴⁷ *Ibidem*.

s křížovými hřebínky na vtažených opěracích s úzkou valenou chodbou po levé straně.³⁴⁸ V těchto místech vedl druhý lomený okosený portálek do sklepa. V mezipatře uzavírají prostory valené klenby a v zadním prostoru vlevo nalezneme klenbu s trojbokými styčnými výsečemi, svedenou do přízvedních pilířů s římsovými hlavicemi.³⁴⁹

Pravá část domu je podsklepená.³⁵⁰ Ve dvou velkých sklepních prostorech zůstalo patrné gotické zdivo, které bylo částečně porušeno novodobou úpravou. V příčce oddělující prostory zůstal pozůstatek mohutného trámu, naznačující původně trámový strop nahrazený mladší valenou klenbou. Dendrochronologickým průzkumem byl trám datován do doby po roce 1434, nicméně, jak upozorňují autoři průzkumu, nelze z daného údaje určit stáří celého domu, neboť strop sklepa byl pravděpodobně obnoven a je nepravděpodobné, že by zděná stavba vyrostla až o sto let později než u domu č. 15 v sousedství.³⁵¹ Pravou část dispozice však podle autorů je možné považovat na nejstarší jádro domu obsahující původně černou kuchyň. Podobně jako u domu č. 15 se v přední části při ulici pravděpodobně nacházela roubená světnice, dnes podstatně upravená, za ní hlavní světnice a černá kuchyně byla u obou domů zasazena do zadního traktu. Gotické základy měla nejspíše i levá část domu bez sklepa, pozůstatky však žádné nejsou.³⁵²

Výstavba renesančního domu proběhla nejspíše v souvislosti s požárem města v roce 1490. Spadá sem zaklenutí sklepů a stavba levé části domu s trojdílnou dispozicí, včetně velké klenuté síně. Klenba má ostře lomená čela, charakteristická i pro další znojemské hřebínkové klenby a lze ji tak datovat do stejného období kolem 40.–50. let 16. století, jak uvádí Dražan.³⁵³ Celý dům charakterizuje ona trojdílná dispozice na široké parcele, podobně jako u zmiňovaného domu č. 15 a čp. 459/3 ve Velké Mikulášské. Ve středu se nacházela síň, za ní světnice a větší světnice při ulici, jak je patrné v levé části domu i v mezipatře, ale také v pravé gotické části domu, kde byla v renesanci příčkou dodatečně oddělena prostora střední síně. Většina prostorů měla původně rovné stropy. K jejich zaklenutí došlo v další etapě výstavby v 70.–80. letech 16. století, charakteristické použitím půlkruhových lunet.³⁵⁴

³⁴⁸ Dražan (pozn. 6), s. 136.

³⁴⁹ Borský – Černoušková – Kyncl (pozn. 343), s. 130.

³⁵⁰ Ibidem, s. 127.

³⁵¹ Ibidem, s. 129.

³⁵² Ibidem.

³⁵³ Dražan (pozn. 6), s. 136.

³⁵⁴ Borský – Černoušková – Kyncl (pozn. 343), s. 130.

Literatura a prameny: Dražan 1950, s. 136; Mencl 1953, s. 179; Havlík 1956, s. 59, 94, 96; Líbal 1976³⁵⁵; Borský – Černoušková – Kyncl 2001; Novotná 2002³⁵⁶; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 128, 187.

5.23. Městský dům – Zámečnická čp. 284/1

2. čtvrtina 16. století; 2. polovina 16. století (asi 70. léta)

Raně renesanční dvoupatrový dům situovaný v severním koutě Masarykova náměstí vyniká svým složitě utvářeným průčelím v nároží dvou dnes vůbec nejfrekventovanějších ulic historického jádra, Obroková a Zámečnická [74].³⁵⁷ Objekt byl vystavěn nejspíše až ve 2. čtvrtině 16. století a následně byl upraven a rozšířen ve 2. polovině 16. století.³⁵⁸ Součástí nárožní budovy byl tehdy i dům čp. 285/3, který je dnes samostatným objektem. Ten je díky letopočtu na portálu v patře datován rokem 1575 a do těchto let by tak pravděpodobně mohla spadat i zmíněná úprava. Portálem se vchází do místnosti s valenou klenbou pokrytou fragmenty renesanční malby. Místnost tak bývá považována za kapli.³⁵⁹

Přestože bylo průčelí klasicistně upraveno, některé prvky starší architektury zůstaly zachovány. Z Obrokové ulice se do domu vstupuje po levé straně raně renesančním půlkruhovým portálem. Po stranách je lemován pilastry zakončenými kvádríkovými hlavicemi, nad nimiž vybíhá profilované ostění záklenku portálu. Čela pilastrů zdobí vyhloubená profilovaná obdélníková pole. Stejně zdobené jsou i pilastry vyrůstající z ostění, na nichž spočívá římsa doprovázená ze spodu pásem listovce. Nad římsou je portál završen půlkruhovým nástavcem doprovázeným třemi vázami a kolčím štítkem osazeným uprostřed vnitřního pole s motivem mušle. Jde o kvalitní dílo vytvořené pravděpodobně stejnou dílnou, která pracovala i na kamenosochařské výzdobě domu čp. 331/9 na Masarykově náměstí.³⁶⁰ Nad portálem se klene oblouk s bohatě profilovaným kamenným ostěním, který nese část vystupujícího prvního patra. Oblouk

³⁵⁵ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1243907, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁵⁶ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160115, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁵⁷ Směrem do Obrokové ulice je dům označován č. 25. Srov. Čehovský (pozn. 38, s. 300), který chybně označuje dům jako č. 29. Rovněž Vácha v průzkumu udává špatné označení, č. 23. Viz. František Vácha, *Průzkum nárožního domu č. 23 v ul. Obrokové – stěny v ul. Zámečnické* (průzkum, uloženo NPÚ Brno), 1993.

³⁵⁸ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zámečnická čp. 284/1, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245237, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁵⁹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 60.

³⁶⁰ Čehovský nachází stylovou příbuznost např. s portálem na zámku v Breitenleihu (1541) či u portálu na Hauptplatz 1 v Eggenburgu. Viz pozn. 38, s. 300.

spojuje dva kamenné krakorce s okosenou hranou zdobenou poupaty s lístky, stejnými jako u krakorců domu čp. 23/9 v Zelenářské ulici. Povrch levého krakorce je pokryt reliéfním motivem šupin.

Na nároží domu vystupuje nakoso těleso obdélného arkýře s podnoží dole po stranách vyžlabenou a směrem k chodníku postupně přecházející v zaoblení. V bočním průčelí v Zámečnické ulici je patro domu povysazeno na třech téměř půlkruhových obloucích a třech ozdobných krakorcích podepřených polosloupky [75]. První dva krakorce tvaru čtvrtkoule s okosenými hranami mají čela zdobená vodorovným kanelováním a boky spirálovým motivem. Liší se pravý krakorec s hladkým čelem a hranami zdobenými na každé straně kamenným poupětem s lístky. Pod krakorci navazují kalichovité hlavice polosloupků pokryté listovým reliéfem, posazené na další hlavice se svislým kanelováním. Původní polosloupek se zachoval pouze vpravo, dvě ostatní podpěry byly v pozdějších letech odstraněny, jejich rekonstrukce tak vychází ze zachované podoby pravého polosloupku.³⁶¹ Lehce projmuté subtilní dřívky vystupují po stranách a ve středu do hran a vytváří tak nenápadné kanelování. Střední hrany jsou uprostřed dřívků zdobeny bobulovitým výstupkem. I na těchto kamenných prvcích se pravděpodobně podílela stejná dílna jako u domu č. 9 na Masarykově náměstí. Nápadně podobný je zejména motiv bočních spirál.³⁶² Subtilní dřívky mají však unikátní tvar, který ve Znojmě jinde nenalezneme.³⁶³ Vícha si také při průzkumu fasády na starší fotografii povšiml, že za třemi oblouky na krakorcích se na průčelí rýsují další dva nebo tři oblouky, nejspíše ukryté novějšími úpravami [76].³⁶⁴

Pokud jde o vnitřní prostory, Mencl popisuje mázhauz zaklenutý na střední pilíř.³⁶⁵ Patrně byl však později předělen do dvoulodní síně.³⁶⁶ Pokračování domu má dispozici s hloubkovou střední zdí. Prostory uzavírají renesanční klenby křížové nebo valené. Obdobné rozvržení, pouze bez síně, nalezneme i v patře. Původně se dům otevíral do dvorku, kde v obou patrech vedla chodbička sklenutá dvěma poli křížové hřebínkové klenby otevřená dvojicí arkád.³⁶⁷

³⁶¹ Vícha (pozn. 357), s. 2.

³⁶² Čehovský (pozn. 38), s. 301.

³⁶³ Vícha (pozn. 357), s. 3.

³⁶⁴ Ibidem.

³⁶⁵ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 185.

³⁶⁶ Líbal (pozn. 358).

³⁶⁷ Ibidem.

Literatura a prameny: Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 94, 96; Líbal – Havlík 1961, s. 38, Richter – Samek 1966, s. 57, 60; Líbal 1976; Svoboda 1990, s. 23; Vácha 1993; Šturm 2001, s. 26; Kuča 2011, s. 656; Čehovský 2012, s. 300–301; Flidr – Míchalová – Vácha 2016, s.128–130, 185.

5.24. Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 331/9

2. čtvrtina 16. století; kolem 1569

Dům z přelomu gotiky a renesance přestavěný ve 40. letech 16. století se výrazněji uplatňuje na Dolním náměstí díky zajímavým kamenným architektonickým prvkům v uličním pětiosém průčelí a odkrytým fragmentům malířské výzdoby pocházející z konce 16. století. Stavební činnost pokračovala dále kolem roku 1569, kdy při hlavní budově, vystavěné z velké části v první renesanční etapě, vyrostl nádvorní trakt. Mohutná budova o čtyřkřídlé dispozici tak prostupuje téměř celým blokem. Do původní stavby později zasáhly klasicistní úpravy, při nichž byl interiér částečně porušen vložením nového schodiště.³⁶⁸ V roce 1925 došlo ke zvýšení hlavní budovy o druhé patro, po němž o čtyři roky později následovala výstavba druhého patra i nad zadním dvorním křídlem.³⁶⁹

Průčelí v přízemí ustupuje a patro je tak vyneseno do popředí na krakorce propojené různě širokými a vysokými oblouky [77–78]. Po krajích jsou oblouky menší, širší je poté uprostřed vlevo, kde vystupuje podokenní římsa, fragment bývalého okenního otvoru. Největší oblouk se klene nad hlavním portálem. Krakorce mají formu dvojitých volut, jejichž čela zdobí horizontální kanelování s dvojicí tordovaných prutů. Pod třemi středními krakorci jsou vloženy masivní polosloupky s bohatě členěnými hlavicemi. Jejich dříky obepínají prstence a kalichovité hlavice jsou s krakorci spojené volutovým článkem, jehož povrch je též zdoben vodorovnými výžlabky. Čehovský poukazuje na to, že jihomoravský kameník nepochopil principy italské renesance, kterou znal jen z předloh, což se projevuje v nevyváženosti prvků.³⁷⁰ Vchod se otevírá půlkruhově ukončeným otvorem zasazeným do pravoúhlého rámování raně renesančního portálu. Ostění je bohatě profilováno paralelními kamennými pruty a ve vrcholu portál uzavírá profilovaná římsa doprovázená pásem listovce. Strany portálu doprovází pilastry s dříky, rozdělenými prstenci do baňatých úseků, a kalichovitými hlavicemi zdobenými

³⁶⁸ Havlík (pozn. 46), s. 128.

³⁶⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, 1976, NPÚ – MIS, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244650, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁷⁰ Čehovský (pozn. 38), s. 298.

reliéfními listy. Portál byl však na své místo osazen dodatečně a byly na něm zjištěny zbytky polychromie.³⁷¹

Při vstupu dovnitř se ocitneme v prostoru zaklenutého dvěma křížovými poli, jež vytváří zajímavý motiv jakéhosi loubí, který nenalezneme u žádného jiného znojenského domu.³⁷² Po levé straně je vsazen sedlový portálek [79]. Následuje postupně se rozšiřující síňový mázhauz sklenutý obdélnými poli křížové klenby se zalomenými čely a hřebínky [80]. Klenbu nesou přízední kamenné pilíře ještě pozdně gotické formy s vyžlabenými čely a rohy, u nichž je použit motiv osekané větve [81], který však již svědčí o příklonu k naturalismu a snaze hledat nové způsoby vymanění se z tradičních gotických forem.³⁷³ Zadní část síně částečně porušilo vložení schodiště. V zadní stěně zůstal prolomen gotický sedlový portálek s profilovaným ostěním, který vede do valeně sklenutého polosuterénu. V levé části domu se do hloubky rozprostírá prostor s valenou klenbou bez výsečí. V dalším traktu vede po pravé straně průjezd o délce dvou křížových polí oddělených pasem. Vlevo pokračuje valená klenba. Otvírá se odtud gotické okosené okénko do sousedního křížově zaklenutého prostoru v zadním traktu. Na pravé straně nad polosuterénem nalezneme křížové hřebínkové klenby a zadní trakt je plochostropý. Ve dvorním průčelí vystupuje na jednoduchých krakorcích povysazený arkýř.

Vpravo se připojuje dvorní křídlo, v jehož středu je osazen pravoúhlý portálek s okoseným ostěním, jenž se přetíná v rozích. Po levé straně je doprovázen segmentově uzavřeným okénkem. Patro doprovází pavlač nesená půlkruhovými oblouky spočívajícími na pilířích [82]. Na konci pavlače je osazen renesanční portál původně ústící do zadní budovy, dnes zazděn [83]. Portál se segmentovým obloukem je velmi bohatě pročleněn. Boční hranolové pilíře mají čela zdobená reliéfy. V reliéfní výzdobě se objevují abstraktní i figurální a fantaskní motivy. Nad pilíři se zvedají hlavice dekorované listovím. Mezi nimi je nad segmentovým obloukem zaznamenán letopočet 1569, a právě díky němu máme datovanou výstavbu dvorních křídel. Nad letopočtem probíhá římsa zdobená pásem listovce. V nástavci nad ní se objevuje motiv dvou delfinů s propojenými ocasy a po stranách ve čtvercových rámech se objevuje motiv rozet. Nad kladím nástavce se zvedá půlkruhový rám, v němž je v reliéfu vyvedená kartuš, kterou po stranách drží dva mořští muži – tritoni. Stylově je portál kladen do okruhu holandsko-německé

³⁷¹ Líbal (pozn. 369).

³⁷² Líbl – Havlík (pozn. 11), s. 32.

³⁷³ Richter – Samek (pozn. 12), s. 48.

renesance.³⁷⁴ Dle Havlíka měla mít fasáda dvorního křídla původně sgrafitovou úpravu. Vnitřní prostory přízemí i patra křídla nesou klenby převážně valené členěné lunetami nebo křížové. Pavlač probíhá i po straně levého dvorního křídla, rovněž podklenutého segmentovými oblouky spojenými profilovanými krakorci, pod nimiž jsou vloženy pilíře. Sklenuté valeně a křížově je pouze přízemí, patro je plochostropé. Nakonec dispozici uzavírá zadní dvoupatrové stavení obsahující v pravé části valenou klenbu s trojúhelnými výsečemi.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 41; Havlík 1956, s. 59, 60, 94, 95, 96, 128; Líbal – Havlík 1961, s. 32, 38; Richter – Samek 1966, s. 48; Líbal 1976; Kuča 2011, s. 656; Čehovský 2012, s. 297–298. Flidr – Míchalová – Vácha 2016, s. 126–128, 183.

5.25. Městský dům – U Brány čp. 456/8

1544

Objekt byl patrně středověký, avšak gotické stavení pohltila goticko-renesanční jednopatrová novostavba z roku 1544, upravovaná i později v renesanci, kdy dům se složitou půdorysnou konfigurací dostal většinu svých kleneb.³⁷⁵ Původně hodnotný historický měšťanský dům z velké části zničila rekonstrukce v 60. letech 20. století, při níž došlo i k demolicím, včetně klenutých prostor a sklepů.³⁷⁶

Na goticko-renesanční původ odkazuje především hlavní uliční průčelí završené atikou s motivem cimbuří [84]. V levém nároží vystupuje do ulice rizalit o šířce jedné okenní osy. Původně se v jeho zvýšeném přízemí otevíralo goticko-renesanční okno s profilovaným ostěním s římsou.³⁷⁷ Pokračování levé části fasády je členěno do čtyřech okenních os a její nároží zdůrazňovalo kvádrování, přičemž právě v jednom z kvádrů je vyryt letopočet datující stavbu do rok 1544 [85]. Pravá část průčelí výrazně ustupuje do hloubky jedné osy. Patro je v této ustouplé části povysazeno a nesené pouze jedním renesančním krakorcem po levé straně [85]. Krakorec vybíhá do voluty, jejíž povrch je kanelován vodorovnými výžlabky, a částečně zasahuje do ostění obnoveného raně

³⁷⁴ Havlík (pozn. 46), s. 94.

³⁷⁵ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, U Brány čp. 456/8, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1243925, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁷⁶ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, U Brány čp. 456/8, 2000, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160383, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁷⁷ Líbal (pozn. 375).

renesančního půlkruhového portálu v bočním průčelí, kde bylo na jeho místě v přízemí prolomeno nové okno.

V interiéru zůstal sklenut pouze jeden prostor, a to síň s křížovými hřebínkovými klenbami a výrazně zalomenými čely. Původní podobu vnitřních prostor před obnovou se můžeme dovědět díky Líbalově popisu v evidenčním listu památky. Místnosti přízemí vlevo při ulici uzavíraly gotizující trémové stropy s dvojitým záklopem, přičemž hrany trámů i prkének doprovázela jemná profilace.³⁷⁸ Ve středu dispozice byla situována černá kuchyně a většina dalších prostorů v zadním traktu byla plochostropá. Odlišný byl zadní trakt v patře, kde měly naopak komory původně křížové klenby.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 38; Havlík 1956, s. 94, 96; Líbal – Havlík 1961, s. 33; Richter – Samek 1966, s. 57; Líbal 1976; Novotná 2000; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 128, 186.

5.26. Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 333/11 (dnes Dům umění)

1549; 3. čtvrtina 16. století; 4. čtvrtina 16. století

Budova dnešního Domu umění náleží k nejkrásnějším palácům ve Znojmě [86]. Na základech dvou úzkých gotických domů vyrostl dvoupatrový goticko-renesanční měšťanský průjezdový dům, ke kterému následně přibylo dvorní křídlo a zadní jednopatrový trakt. Mohutná trojkřídlá dispozice tak zabírá celou úzkou parcelu prostupující celým domovním blokem [88]. Až na několik menších pozdějších úprav zůstal renesanční charakter stavby dobře zachován. Během 50. let prošel celkovou rekonstrukcí a od poloviny 60. let začal sloužit galerijním účelům Jihomoravského muzea.³⁷⁹

Výstavbu máme přesně datovanou do roku 1549 díky letopočtu vepsanému na konzole sloupku vsazeného v průčelí při pravém nároží [87].³⁸⁰ K němu je připsáno i jméno stavebníka – ABROSY AUF DER LEITEN. Kvádrový sloupek zdobí vertikální kanelury a čtvercové prstence. Volutová konzola s nápisem tvoří současně i jeho hlavici a dosedá na ni oblouk předsunutého patra, který je pozůstatkem původního členění fasády.³⁸¹ Výzdoba v podobě kanelování je pro ranou renesanci spíše výjimečná a dodává

³⁷⁸ Ibidem.

³⁷⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245324, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁸⁰ Na pilíři je vepsána i datace renovace z roku 1765.

³⁸¹ Pavel Waisser, *Renesanční figurální sgrafito na průčelích moravských městských domů* (doktorská disertační práce), FF UP, Olomouc 2011, s. 199.

sloupku bramantovský charakter.³⁸² V oblouku vedle sloupku a v odkrytém pásu nad ním se dochovaly také pozoruhodné fragmenty figurální sgrafitové výzdoby, která patří k nejstarším příkladům sgrafita na domovním průčelí u nás.³⁸³ Současná úprava hlavního průčelí spadá až do období 4. čtvrtiny 16. století.³⁸⁴ Je členěno do šesti okenních os. Okna lemují kamenné ostění, nad nímž vystupuje horní římsa. Vstup vede jemně profilovaným půlkruhovým portálem, který se otevírá vedle zmíněného oblouku se sgrafity. Po levé straně portálu se otevírají dvě okna přízemí. Průčelí uzavírá atika vrcholící pásem prostoupeným pilířky a robustními lombardskými volutami s motivem delfinů. U výzdoby atiky je spatřován vliv německo-holandské renesance.³⁸⁵ Průčelí zadní budovy obrácené do ulice Dolní Česká je pětiosé a prolomeno dvěma půlkruhovými portály. Krajiní vlevo je menší s jemně profilovaným ostěním, větší portál průjezdu uprostřed je pak jen jednoduše okosen. Celou plochu fasády pokrývají psaníčková sgrafita.

V přízemí hlavní budovy se v pravé části rozláhá dvoulodní mázhaus, zaklenutý šesti poli křížové hřebínkové klenby se zalomenými čely, která je svedena do dvou středních kamenných hranolových pilířů s okosenými hranami [89]. Výstavba mázhausu je datována stejným letopočtem 1549, který je zaznamenán na jednom z pilířů, a připojený nápis informuje, že stavba proběhla během jednoho roku.³⁸⁶ V průchodu do dvora pokračují další dvě křížová pole. V levé části dispozice se vedle mázhausu nachází prostor současného přednáškového sálu. Uzavírá ho valená klenba členěná výsečemi a doprovázená patrně barokními štukovými pásy, které se ve vrcholu sbíhají v kruhové terče.³⁸⁷ Za sálem se nachází komora s valenou klenbou s výsečemi, do které se vstupuje ze síně goticko-renesančním portálem. Vedle něho se otevírá další pravouhlý portál s nadpražní římsou, který zpřístupňuje renesanční dvouramenné schodiště s vřetenovou zdí vystupující do patra [90]. Jeho podestu uzavírá křížová klenbička. Připojení levého traktu k mázhausu náleží do 3. čtvrtiny 16. století, kdy byla výstavba hlavní budovy završena.³⁸⁸

V patře se vstupuje do síně zaklenuté do čtyř křížových polí oddělených profilovanými štukovými pásky a svedených do středního toskánského sloupku. Oproti

³⁸² Čehovský (pozn. 38), s. 300. Výjimečné případy kanelování nachází autor u pranýře ze 40. let 16. st. na nádvoří znojemského hradu či erbovní desky Václava Krajíře z Krajku a Johany Daunové na Zámku v Uherčicích (1554).

³⁸³ Richter – Samek (pozn. 12), s. 60. Ikonografií sgrafit se zabývá Waisser (pozn. 381).

³⁸⁴ Mencl klade fasádu do r. 1590, viz Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 184. Rovněž Dražan ji zasazuje až do doby kolem roku 1600, viz pozn. 6, s. 145.

³⁸⁵ Havlík (pozn. 46), s. 94.

³⁸⁶ Kacetl (pozn. 20), s. 19.

³⁸⁷ Líbal (pozn. 379).

³⁸⁸ Ibidem.

síni v přízemí, kde se projevují poslední záblesky gotiky, se zde v protikladu objevuje čistá raná renesance.³⁸⁹ V prostorách po levé straně byly obnoveny renesanční trémové stropy. Ostatní místnosti středního a zadního traktu jsou sklenuty křížovými poli, pouze obdélnou místnost nad průjezdem, která bývala domácí kaplí, uzavírají dvě pole sklípkové klenby hvězdového vzoru, vybíhající ve vrcholu do vysutých svorníčků [91]. Klenby vznikly po dostavbě přízemí, tedy brzy po roce 1549.³⁹⁰ Zadní prostor na pravé straně, který mírně vystupuje do dvora, zpřístupňuje drobný balkon čtvercového půdorysu zaklenutý křížovou klenbou na toskánských sloupcích. Jeho stěny jsou v nádvoří pokryty sgrafitovým kvádrováním. Druhé patro je převážně plochostropé, výjimkou je střední místnost v zadním traktu s dvojicí křížových hřebínkových kleneb a komora uprostřed pravého traktu s valenou klenbou s výsečemi.

K hlavní budově bylo po pravé straně připojeno dvorní křídlo. Jeho výstavba pravděpodobně započala současně s dostavbou hlavní budovy ve 3. čtvrtině 16. století.³⁹¹ Ke konci 16. století bylo dvorní křídlo dokončeno připojením renesanční arkádové lodžie, která obíhá též nádvoří průčelí nově přistavené zadní budovy [92].³⁹² Lodžie přístupná vnějším schodištěm je podklenuta širokými oblouky spočívajícími na kamenných břevnech, podepřených vepředu hranolovými pilíři s okosenými hranami, jejichž hlavice mají horizontálně profilovaná čela a boky zdobené motivem spirály. Pilíře při zadní budově jsou o něco kratší oproti těm při křídle. Lodžie se v patře do dvora otevírá půlkruhovými arkádovými oblouky spočívajícími na toskánských sloupcích a je podklenuta křížovými poli s hřebínky. Svou formou připomíná italskou toskánskou renesanční architekturu. Nádvoří fasádu křídla původně zdobila sgrafita.³⁹³ Přízemní prostory křídla uzavírají valené klenby se styčnými výsečemi a dvě křížová pole v zadní části. V patře se též objevují valené klenby členěné lunetami.

Dispozice zadní budovy je trojtraktová, přičemž středem probíhá průjezd sklenutý valenou klenbou s výsečemi. Stejný typ zaklenutí má i pravý trakt a část levého, kde je prostor při průčelí uzavřen klenbou s lunetami v koutech. Podobné klenby se opakují i v patře. Kromě valených kleneb tu nalezneme i pole křížová a při levém nároží při průčelí se objevuje hřebínková síťová klenba.

³⁸⁹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 39–40.

³⁹⁰ Rada – Radová (pozn. 21), s. 210.

³⁹¹ Líbal (pozn. 379).

³⁹² Srov. Dražan výstavbu datuje kolem 1600 (pozn. 6, s. 145); Havlík kolem 1570 (pozn. 46, s. 96); Radovi do 80. let 16. století (pozn. 21, s. 210); Mencl kolem 1590 (pozn. 2, s. 184).

³⁹³ Líbal (pozn. 379).

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 41; Dražan 1950, s. 145; Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 94–96; Jirgl 1961, s. 5; Líbal – Havlík 1961, s. 33, 38–40; Richter – Samek 1966, s. 48, 55, 56, 60; Líbal 1967, s. 3; Čučka 1976, s. 81; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Svoboda 1990, s. 26; Tkáč 1993, s. 222; Rada – Radová 1998, s. 99, 210; Štunc 2001, s. 22; Kacetyl 2008, s. 19; Kuča 2011, s. 656; Waisser 2011, s. 197–200; Čehovský 2012, s. 300; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 124, 142, 183–184.

5.27. Městský dům – Obroková čp. 272/7

2. čtvrtina 16. století; rozšíření 1560–1570

Mohutný dům palácového pojetí se složitým stavebním vývojem má středověké gotické jádro, upravované nejprve v goticko-renesančním slohu ve 2. čtvrtině 16. století³⁹⁴ a poté rozšířené o renesanční dvorní křídla pravděpodobně mezi lety 1560–1570.³⁹⁵ Levá část hlavní budovy byla nově přeřezána v klasicismu a původně jednopatrový dům doplnilo druhé poschodí s půdním polopatrem v roce 1872, kdy dostalo novou úpravu i průčelí [93].³⁹⁶

To je členěno do sedmi okenních os, levá mírně předstupující část je tříosá. Ve čtyřosé pravé části byl obnoven kamenný portál s hrotitým záklenkem, jehož ostění má ve vrchní polovině vyžlabenou hranu. Vstupuje se jím do rozlehlého průjezdového mázhauzu probíhajícího středem dispozice. Uzavírají ho goticko-renesanční křížové hřebínkové klenby se zalomenými čely. Po jeho levé straně se nachází starší středověké jádro domu, které mělo původně na straně mázhauzu patro povysazené na jednoduchých kamenných krakorcích spojených segmentovými záklenky, z nichž dva se zachovaly při průčelí v rohu mázhauzu.³⁹⁷ Pravý trakt v místě mázhauzu tak mohl být ve středověku původně nezastavěn, případně oddělen uličkou nebo zde byl pouze dvůr obehnaný ohradní zdí v ulici, čemuž by nasvědčoval i lomený portál.³⁹⁸ Raně renesanční klenby se zachovaly hlavně v pravé části domu a v patře. Při klasicistních úpravách dostaly prostory levého přízemí nové zaklenutí v podobě plácek.

Tři dvorní dvoupodlažní křídla z druhé renesanční stavební etapy nesou též klenby, převážně křížové s hřebínky. Levé a zadní křídlo se v patře do dvora otevírá

³⁹⁴ Líbal–Havlík (pozn. 11), s. 38.

³⁹⁵ Mencl datuje stavbu do posledního dvacetiletí 16. století, viz Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 185.

³⁹⁶ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Obroková čp. 272/7, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245439, vyhledáno 1. 6. 2021.

³⁹⁷ Ibidem.

³⁹⁸ Jan Kozdas, Dům palácového pojetí Obroková č.p. 272/7 v městské památkové rezervaci Znojmo. Základní stavebně historické vyhodnocení a náměty k novému využití, *Jižní Morava – vlastivědný sborník*, 2011, roč. 47, sv. 50, s. 318.

arkádovou lodžii, do níž se vystupuje po vnějším schodišti. Lodžie je podklenuta oblouky a nesena dvěma goticko-renesančními profilovanými krakorci. Pod krakorci jsou vloženy pilíře s okosenými hranami, které nesou po stranách ve vrchní části vždy dva kamenné portréty mužů [94]. Tři představují staré vousaté muže, čtvrtá je patrně tvář dítěte.³⁹⁹ Ikonografie není zcela jasná. Mohlo by se jednat o zpodobení stavebníků, případně se dle Kozdase nabízí i fantaskní motiv tzv. divých mužů.⁴⁰⁰ Mezi pilíři byl nověji proražen vstup do zadního křídla, kde zůstalo patrně ještě gotické zdivo a slepá nika se segmentovým záklenkem. Dostavované a dodatečně opatřené klenbami bylo křídlo při stavbě lodžie.⁴⁰¹ Téměř půlkruhové arkády v patře spočívají na kamenných toskánských sloupcích a lodžie je sklenuta křížovou klenbou s vytaženými hřebínky.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 60, 96; Líbal – Havlík 1961, s. 37–38; Richter – Samek 1966, příloha č. 50; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Kozdas 2001; Šturec 2001, s. 24; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Michalová – Vácha 2016, s. 185.

5.28. Městský dům – zv. dům „U zlatého vola“ – Horní náměstí čp. 139/6

1550

V jádru goticko-renesanční jednopatrový řadový dům s půdním polopatrem, na jehož současném vzhledu se podílely barokní úpravy a klasicistní přestavba. Další adaptace proběhla na počátku 20. století a v roce 1960 bylo upraveno přízemí domu.⁴⁰²

Přesný letopočet výstavby domu známe díky dochovanému původnímu domovnímu znamení, osazenému ve středu tříosého průčelí, pod oknem patra [95–96]. Obdélná deska nese mělký reliéf vola přivázaného lanem za rohy ke kmeni stromu vlevo vedle něj.⁴⁰³ Při restaurování se zjistilo, že nejstarší povrchovou úpravou bylo zlato, které pokrývalo tělo vola.⁴⁰⁴ Odtud se přejalo pojmenováno domu „U zlatého vola“. Pod zvířetem je umístěna zvlněná nápisová páska, která nese nejen letopočet 1550, ale i jméno PAVL GVNDERICH, který byl znojemským měšťanem a patrně stavebníkem domu.⁴⁰⁵

³⁹⁹ Ibidem.

⁴⁰⁰ Ibidem, s. 320.

⁴⁰¹ Ibidem, s. 318.

⁴⁰² Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, 2003, NPÚ – MIS, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160244, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁰³ Podobný reliéf zvířete se uplatňuje i na desce cechu znojemských řezníků. Viz Čehovský (pozn. 38), s. 302.

⁴⁰⁴ Jitka Musilová, *Restaurování reliéfní desky s domovním znamením, čelní fasáda domu „U Zlatého Vola“ Horní náměstí 139/6, Znojmo-město* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2010, s. 2.

⁴⁰⁵ Ibidem.

Vstup se otevírá po levé straně a vede do zvýšeného přízemí. Jeho přední část uzavírají rovné stropy, ale vpravo v zadním traktu nalezneme komoru sklenutou dvěma poli křížové hřebínkové klenby. Sousední průchod do dvora má valenou klenbu členěnou výsečemi. Levá stěna tohoto bývalého průjezdu je členěna půlkruhovými výklenky nesenými kamennými pilíři s okosenými hranami [97]. V pravém nároží na začátku průjezdu je vložen štíhlý vysoký sloup, jehož hrany jsou též okosené. Přibližně v polovině výšky sloupu se nachází kruhová kartuš s polychromovaným reliéfem sekáčku a nože [98]. Slohový původ pilířů i sloupu je obtížné přesně určit, dle restaurátorů by snad mohly spadat do renesanční etapy výstavby.⁴⁰⁶ V patře jsou místnosti většinou plochostropé, pouze chodba a jedna komora v zadním traktu má klenbu křížovou.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 96; Líbal – Havlík 1961, s. 32; Richter – Samek – Stehlík 1966, obr. s. 57; Líbal 1976⁴⁰⁷; Svoboda 1990, s. 21; Šturec 2001, s. 24; Novotná 2003; Musilová 2009; Musilová 2010; Čehovský 2012, s. 302; Flídr – Michalová – Vácha 2016, s. 184.

5.29. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 32/20

Polovina 16. století

Další vynikající ukázkou domovní architektury ve Velké Mikulášské je i tento nárožní jednoposchodový dům č. 20 [99]. Původně šlo o gotický dům, který byl v polovině 16. století přestavěn renesančně. Zachoval si jednoduchou obdélnou dispozici. Levá boční strana směřuje do postranní Pasířské uličky, nad kterou se rozpínají dva prampouchy kryté stříškou, jenž tak spojují dům č. 20 s domem sousedním.

Hladké průčelí domu je členěno do šesti okenních os. Výtvarně zajímavější je pravá část fasády, kde byl obnoven jednoduchý půlkruhově uzavřený kamenný portál s okoseným ostěním. Nad portálem jsou v prvním patře umístěna dvě obdélná okna lemovaná ostěním s jemnou renesanční ustupující profilací a nadokenní římsou. V levé části průčelí mají okna jednoduché hladké ostění. Po levé straně portálu se nachází malý výklenek ukončený segmentovitě. Stejného tvaru je i okénko prolomené uprostřed fasády

⁴⁰⁶ Jitka Musilová, *Restaurátorské práce na pěti kamenných sloupech, které podpírají klenby výklenků – levá strana průjezdu a vysokého sloupu s polychromovanou kartuší – vpravo od začátku průjezdu, interiér přízemí – 1. NP, bývalý průjezd objektu „U zlatého vola“, Horní náměstí 139/6, Znojmo-město* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2009, s. 2.

⁴⁰⁷ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245380, vyhledáno 1. 6. 2021.

vysoké atiky, jež obíhá po třech stranách. Je ukončena cimbuřím, které se hojně uplatňovalo u gotických staveb.

Součástí dispozice byl původně síňový mázhauz.⁴⁰⁸ Za fasádou v pravé části pokračoval průjezd s valenou klenbou a výsečemi. Valené klenby se opakují v levé části domu a drobné hřebínky s dvojicí výsečí nese i valená klenbička při schodišti.⁴⁰⁹ V poschodí v přední části směřující k ulici je pak situován pokoj, jehož rovný strop zdobí štuky. Dům prošel celkovou novodobou obnovou.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 38; Havlík 1956, s. 94, 96, 149; Jirgl 1961, s. 8; Líbal – Havlík 1961, s. 29, 32; Richter – Samek 1966, s. 57, příloha č. 33; Líbal 1967, s. 2; Čučka 1976, s. 78; Líbal 1976; Muk – Šamánková 1985, s. 587; Svoboda 1990, s. 31; Šturc 2001, s. 20; Novotná 2002⁴¹⁰; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 187.

5.30. Městský dům – Zámečnická čp. 286/5

Polovina 16. století

Památku představuje velmi hodnotnou ukázkou raně renesanční architektury v samotném středu historického jádra města. Patří ke skupině několika znojenských měšťanských domů, jenž mají první poschodí vysazené na krakorcích [100]. Nad patrem se také původně zvedala atika, která byla snesena a na jejím místě bylo nově postaveno druhé patro.⁴¹¹

Zajímavé je obnovené průčelí domu, jenž je hladké, symetrické a členěné do pěti os. Povysazené patro má zachováno pět původních oken lemovaných kamenným renesančním ostěním, které má jemnou profilaci, ve spodní části zalomenou. Patro nese šest krakorců propojených pěti oblouky [101]. Tři krakorce na levé straně mají jednoduchou zvlněnou hladkou formu s okosenými hranami, zatímco trojce vpravo má lichoběžníkový tvar v čelní straně stočený do volut s motivem vodorovného kanelování. Boční strany volut zdobí spirály a v případě středního krakorce rozeta. Čehovský poukazuje na podobnost krakorců s těmi u domu na Masarykově náměstí čp. 331/9 a

⁴⁰⁸ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 187.

⁴⁰⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 32/20, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1243959, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴¹⁰ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 32/20, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160129, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴¹¹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zámečnická čp. 286/5, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245472, vyhledáno 1. 6. 2021.

datuje výzdobu přesněji do období mezi lety 1540–1550.⁴¹² Mezi krakorci se otevírají čtyři okna v přízemí a uprostřed pod středním obloukem je umístěn vstup zdůrazněný navíc dvěma polopíliři s okosenými hranami vsunutými pod krakorce.

Za vchodem vede středem domu chodba s jedním křížovým klenebním polem. Odtud vede i schodiště do patra. Budova si zachovala svoji původní dvoutraktovou dispozici. Prostory předního traktu nesou klenby valené s trojúhelníkovými výsečemi a dvě místnosti v zadním traktu mají klenby křížové. Patro má v levé části pole křížové klenby, vpravo je však klenba valená.⁴¹³

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 94; Líbal 1976; Čehovský 2012, s. 292; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 128, 187.

5.31. Městský dům – Jezuitské náměstí čp. 156/2 (bývalé jezuitské gymnázium)

Polovina 16. století; přestavba po roce 1624

Stavba situovaná na nároží ulice Veselé a malého náměstíčka, v těsné blízkosti kostela sv. Michala, vznikla propojením dvou původně samostatných goticko-renesančních domů [102]. Tato přestavba v pozdně renesančních formách souvisela se založením zdejšího jezuitského gymnázia poté, co byla v roce 1624 při kostele sv. Michala zřízena jezuitská kolej.⁴¹⁴ Díky stavební činnosti jezuitů tak bylo Znojmo třetím moravským městem (po Olomouci a Brně), jenž se mohlo pyšnit touto vzdělávací institucí.⁴¹⁵

Renesanční podobu si dům uchoval díky obnovenému čtyřosému průčelí, jemuž ve vrcholu dominují dva lichoběžné štíty zvedající se nad římsou. V patře pod nimi s otevírají dvě dvojice oken s kamenným ostěním a římsami nad nimi. V přízemí pravého domu zůstalo zachováno drobné zazděné okénko čtvercového tvaru s okoseným kamenným ostěním. V interiéru zůstaly dochovány renesanční klenby. Pozoruhodná je centralizující lunetová klenba prostoru v levé části dispozice, patrně ze závěru 16. století.⁴¹⁶ V pravé části se rozprostírá síň s křížovou hřebínkovou klenbou, ze které vede valeně sklenuté schodiště s lunetami. Uprostřed dispozice je situována komůrka s klenbou křížovou.

⁴¹² Čehovský (pozn. 38), s. 292.

⁴¹³ Líbal (pozn. 411).

⁴¹⁴ Kacetl (pozn. 20), s. 11.

⁴¹⁵ Ibidem.

⁴¹⁶ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 185.

Dům je hodnotnou architekturou a významným místem. Byla mu tak věnována pozornost a památka prošla novodobou rekonstrukcí. Téměř uprostřed fasády levého domu je dnes osazena deska Prokopa Diviše a Jiřího Procházky, kteří byli významnými studenty jezuitského gymnázia.⁴¹⁷ V minulosti se též uvažovalo o zřízení Muzea Prokopa Diviše, jak nás informuje Havlík.⁴¹⁸

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 19–20; Havlík 1956, s. 96, 149; Líbal – Havlík 1961, s. 42, obr. s. 44; Čučka 1976, s. 81; Líbal 1976⁴¹⁹; Novotná 2004⁴²⁰; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 185.

5.32. Městský dům – Vlkova čp. 143/3

Polovina 16. století

V místě tohoto řadového domu v uličce spojující Horní náměstí a ulici Veselou patrně už od 13. století stávalo dřevěné či hrázděné stavení. Díky četným požárům bylo toto stavení přestavováno a někdy počátkem 15. století mohlo získat kamennou zděnou podobu.⁴²¹ Z této nejstarší stavební etapy pochází valeně klenuté cihlové sklepy, v nichž se zachovaly dva sloupy, přičemž západní sloup má hranolovou hlavici s prstencem.⁴²² Kromě toho sklep ukrývá i gotický segmentový portálek.

Nad sklepem na přelomu gotiky a renesance vyrostl jednopatrový dům s atikou, dispozičně složený ze dvou křídel. Uliční průčelí je hladké o čtyřech osách s vchodem umístěným po pravé straně [103]. V interiéru zůstaly některé klenuté prostory. Zatímco přední trakt má rovné stropy, v zadním traktu nalezneme po levé straně dvojici křížových hřebínkových polí se zalomenými čely. Tento sklenutý prostor představoval síň, která se do dvora otevírala dvěma velkými arkádovými hrotitými oblouky. K hlavní budově se vpravo pojí dvorní křídlo, doprovázené pavlačí nesenou párem kamenných profilovaných krakorců. Krakorce jsou podpírány pilířky, jejichž čela zdobí velmi bohatý reliéfní ornament tvořený listovými, tulipánovými a srdčitými motivy. Nad zadním krakorcem je mezi oblouky odkryt kámen s vepsaným monogramem H. PEN 3. Je pravděpodobné, že by mohl představovat jméno tehdejšího majitele [105].⁴²³ Z pavlače vedl do patra dnes

⁴¹⁷ Čučka (pozn. 17) s. 81.

⁴¹⁸ Havlík (pozn. 46), s. 149.

⁴¹⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Jezuitské náměstí čp.156/2,1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244473, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴²⁰ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Jezuitské náměstí čp.156/2, 2004, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160540>, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴²¹ *Zlatý vůl – historie domu Vlkova 3*, <http://www.zlatyvul.cz/historie-domu>, vyhledáno 2. 6. 2021.

⁴²² Ibidem.

⁴²³ Ibidem.

zazděný kamenný sedlový portál, jehož velmi bohatě profilované ostění zůstalo zachováno [104].

Ve dvorním křídle se dále v místnosti připojené k hlavní budově objevuje gotická křížová klenba. Není však zcela jasné, zda je staršího původu, či vznikla současně s goticko-renesanční výstavbou domu.⁴²⁴ V křídle pak pokračují prostory s valenými klenbami s výsečemi. Valené i křížové klenby mají i některé prostory patra.

Dům zůstal poměrně dobře zachován ve svém historickém stavu i přes některé pozdější zásahy. Šlo zejména o poválečnou obnovu datovanou letopočtem 1953 v soklíku předního pilíře. Klasicismus se pak projevil zejména na štukových ornamentech u některých stropů. Novodobé změny se pak týkaly především přizpůsobení prostorů pro potřeby zdejšího penzionu.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 60, 96, Líbal 1976; Novotná 2003.⁴²⁵

5.33. Městský dům – zv. dům „U lopaty“ – Obroková čp. 4/6

1553

Dvoupatrový řadový dům byl vystavěn v goticko-renesančním slohu.⁴²⁶ Ze tříosého průčelí, vyzdobeného během přestavby v pozdním baroku, vystupuje ve středu v patře mělký goticko-renesanční segmentově podklenutý obdélný arkýř, nesený na dvou krakorcích spojených obloukem [106]. Krakorce tvoří dva konvexní profily oddělené vloženým klínkem. Po stranách arkýře se otevírají drobná okénka. V roce 1958 při úpravě průčelí byl pod arkýřem objeven letopočet 1553, který pravděpodobně datuje stavbu.⁴²⁷ Raně renesanční jemně profilované ostění si zachovala trojice oken druhého patra i portál otevírající se vlevo.⁴²⁸

Přízemí uzavírají raně renesanční klenby. Vlevo se vstupuje do valeně zaklenuté chodby, vpravo se nachází místnosti sklenuté křížově s hřebínky. Křížové hřebínkové klenby má i většina prostorů v patře, avšak nejcennější je zaklenutí místnosti při průčelí

⁴²⁴ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Vlkova čp. 143/3, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244088, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴²⁵ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Vlkova čp. 143/3, 2003, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160248, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴²⁶ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Obroková čp. 4/6, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244486, vyhledáno 1. 6. 2021. Srov. Havlík (pozn. 46, s. 59), který v souvislosti s domem uvádí letopočet 1367. Předpokládá tak existenci staršího gotického jádra.

⁴²⁷ Rada – Radová (pozn. 21), s. 212.

⁴²⁸ Líbal (pozn. 426).

s arkýřem. Celý prostor uzavírají dvě pole velmi bohaté sklípkové klenby hvězdicového vzoru a jednodušší vzor nalezneme v samotném arkýři [107]. Hrany klenby ve vrcholu vybíhají do čtyř vysutých svorníků s rotačními ozdobami.⁴²⁹ Oproti ostatním znojmským sklípkovým klenbám, které většinou uzavírají menší prostor, je tato klenba řešena náročněji a díky světlu z okna arkýře vytváří působivou hru světla a stínů, které mistr pracující ve Znojmě dosáhl na základě kleneb slavonických, jak poukázali Radovi.⁴³⁰ Shodný klenební vzorec nalezneme i v arkýři radnice v Ivančicích.⁴³¹

Literatura a prameny: Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 59, 94, 96; Líbal – Havlík 1961, s. 33, obr. s. 61; Richter – Samek 1966, s. 48, příloha č. 43; Líbal 1967, s. 3; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Muk – Šamánková 1985, s. 587; Svoboda 1990, s. 23; Rada – Radová 1998, s. 99, 212; Šturc 2001, s. 24; Novotná 2002⁴³²; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 124, 185.

5.34. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 459/3

1559

Jednopatrový nárožní dům postavený na středověkých základech ze 13. století vznikl pravděpodobně spojením dvou domů.⁴³³ Raně renesanční stavba byla nadále upravována v pozdní renesanci a do architektury zasáhlo i baroko a klasicismus. Velká adaptace domu proběhla v roce 1898, kdy dostal dům i novou fasádu.⁴³⁴ Průčelí do Velké Mikulášské je dlouhé o sedmi osách, boční průčelí v ulici U Brány je čtyřosé [108].

Dvoukřídlá budova má poměrně složitou dispozici [109], která se svým schématem řadí k domům na široké parcele, např. v Zelenářské ulici. Vstupuje se z Velké Mikulášské do síňového mázhauzu při ulici zaklenutého dvěma nestejně velkými poli křížové klenby s hřebínky. V jeho pravé zadní části vede schodiště do patra. Zúžený prostor síně před schodištěm uzavírá jedno obdélné pole velmi bohaté sklípkové klenby hvězdicového vzoru, který je nesouměrný, neboť klenba stoupá a podpírá ji částečně výstupní rameno schodiště [110].⁴³⁵ Sklípková klenba ve vrcholu vybíhá do drobného vysutého štukového svorníku a sklípkové hrany sbíhají do zdi vedle sebe. K vřetenovému

⁴²⁹ Rada – Radová (pozn. 21), s. 212.

⁴³⁰ Ibidem.

⁴³¹ Ibidem, s. 99.

⁴³² Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Obroková čp. 4/6, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=144926, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴³³ Flídr – Míchalová – Vácha, (pozn. 2), s. 186.

⁴³⁴ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244748, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴³⁵ Rada – Radová (pozn. 21), s. 211.

schodišti je připojen kamenný okosený pilíř, na němž byl v patě zaznamenán letopočet 1559 [111]. Díky němu máme stavbu a pravděpodobně i sklípkovou klenbu přesně datovanou.⁴³⁶ Naproti schodišti se do sklepa otevírá kamenný gotický segmentem ukončený portálek, jehož ostění je mělce profilováno. Ze síně se dále pokračuje do dvora krátkým průjezdem s křížovou hřebínkovou klenbou. Místnost po levé straně mázhauzu je zaklenuta valeně, za ní následuje větší prostora o dvou polích křížové klenby. Pravá část domu je při ulici plochostropá a vzadu se nachází komora sklenutá dvěma plackami. Ze zadního traktu vede několik stupňů do mezipatra, kde se v podélné plochostropé místnosti zachovala černá kuchyně s původním krbem.⁴³⁷ V patře jsou pouze rovné stropy.

Hlavní budova se do dvora otevírá dvěma zachovanými raně renesančními okny s profilovaným ostěním. Dvorní průčelí je zajímavé i díky tomu, že patro přední předstupující části křídla je povysazeno na kamenných jednoduchých krakorcích [112]. Pokračování křídla má v přízemí valené klenby se styčnými výsečemi.

Literatura a prameny: Dražan 1950, s. 144; Mencl 1953, s. 182; Stehlík 1953, s. 20; Havlík 1956, s. 60, 96; Kubátová – Bartušek 1957, s. 30; Jirgl 1961, s. 8; Líbal – Havlík 1961, s. 33; Richter – Samek 1966, s. 48, příloha č. 44; Líbal 1976; Pernica 1978, s. 207; Svoboda 1990, s. 31; Rada – Radová 1998, s. 211; Šturc 2001, s. 20; Novotná 2002⁴³⁸; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 124, 186.

5.35. Městský dům – Kramářská čp. 303/3 (bývalá městská zbrojnice)

3. čtvrtina 16. století

Renesanční dům v rohu náměstí Slepíčího trhu při ústí do Kramářské uličky je jednopatrovou budovou přibližně čtvercového půdorysu [113]. Šlo původně o tzv. Zbrojírský dům a nově byl objekt adaptován ve 2. polovině 19. století pro potřeby hasičské zbrojnice.

Hlavní západní průčelí obrácené do náměstí je hladké a členěno do tří os. Ve středu se otevírá půlkruhově uzavřený raně renesanční portál s jemným profilem. Po jeho pravé straně se nachází výklenek kamenné výlevky s profilací mušlovce. Nad portálem bylo obnoveno tzv. manipulační okénko patra, které se dochovalo pouze ve fragmentu.

⁴³⁶ Letopočet bývá čten i jako 1550. Viz Richter – Samek (pozn. 12), s. 48, Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 186.

⁴³⁷ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 186.

⁴³⁸ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, 2002, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160144>, vyhledáno 1. 6. 2021.

Na základě restaurátorského průzkumu bylo vyhodnoceno, že okno mělo též půlkruhové ukončení a velmi jemně profilované ostění.⁴³⁹ Na jednom fragmentu ostění se zachovaly i dvě kamenické značky neznámé stavební huti. Jižní boční průčelí směřující do kramářské ulice je čtyřosé. V přízemí byla obnovena kamenná profilovaná ostění dvou okének. V pravé části vede boční portál.

Velmi zajímavé jsou i vnitřní prostory. V celém přízemí se rozléhá velká trojlodní síň sklenutá křížovými hřebínkovými a valenými klenbami svedenými do dvou středních pilířů [114].⁴⁴⁰ V jižní lodi se vzadu otevírá ve stěně menší nika a vystupuje tu i schodiště do patra, jehož rozlehlý prostor při severozápadě uzavírá rovněž mohutná valená klenba s výsečemi a místy nalezneme v komorách i klenby křížové. Sklepení má valenou klenbu cihlovou.

Literatura a prameny: Líbal 1976; Pátý J. – Pátý P. 1995b; Šturc 2001, s. 26; Flídr – Michalová – Vácha 2016, s. 186.

5.36. Městský dům – Masarykovo náměstí čp. 389/14

3. čtvrtina 16. století

Významnou architektonickou památkou, jejíž fasáda se výrazně uplatňuje při pohledu na jižní stranu náměstí, je i tento jednopatrový dům, situovaný v sousedství kapucínského kláštera [115]. Jeho budování započalo jako novostavba ve stylu rané renesance po polovině 16. století a svůj původní charakter si zachoval dům dodnes, přestože se jej dotkly i barokní úpravy.

Typově patří objekt k několika dalším měšťanským domům, u nichž se namísto plochého průčelí přistoupilo k pročlenění fasády za pomoci vysazeného patra do ulice, které bylo ve 2. polovina 16. století velmi oblíbené. Vystupující patro spočívá na krakorcích propojených segmentovými oblouky. Postranní krakorce mají podobu zatočených volut a pod druhým krakorcem vyrůstá pilíř s okosenými hranami, po jehož levé straně se vstupovalo do domu. Průčelí samotného patra člení trojce oken.

Půdní polopatro a atika tyčící se nad prvním patrem však opět ustupuje a lícuje tak s přízemím. Stejně je řešen i dům čp. 39/6 v ulici Velká Mikulášská nebo čp. 335/1

⁴³⁹ Jan Pátý – Petr Pátý, *Tržnice, Slepíčí trh, Znojmo, č.p. 303/7* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 1995, s. 6.

⁴⁴⁰ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Kramářská čp. 303/3, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1243854, vyhledáno 1. 6. 2021.

v ulici Kolárova. V atice zůstala zachována dvě původní okna, jejichž ostění ve spodní rovné části přechází asi v jedné třetině výšky oken do okosení. Okna lemují také zdobné původní šambrány. Nad okny probíhá dvojice profilovaných říms a prostor mezi nimi člení pravidelně rozmístěné volutové krakorečky, jež nesou nízké štítky a polopilírky s čučky ve vrcholu atiky.⁴⁴¹ Ornamenty, které přidávají na zdobnosti renesančního průčelí byly přidány až v období pozdního baroka.

Pokud jde o vnitřní prostory, v přízemí se rozléhá předělená síň, která zabírá celou jeho dispozici. Klenby jsou tvořeny čtyřmi křížovými poli s hřebínky a jsou svedeny na střední pilíř. Patro již prošlo novějšími úpravami.⁴⁴²

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 41; Havlík 1956, s. 94; Líbal – Havlík 1961, s. 36; Richter – Samek 1966, s. 57; Líbal 1976; Novotná 1998⁴⁴³; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 184.

5.37. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 39/6

3. čtvrtina 16. století

Menší renesanční dům zabírá nepravidelnou parcelu, jež se směrem do středu bloku zužuje,⁴⁴⁴ neboť objekt je situován v místě ohybu ulice, naproti vyústění ulice U Brány. Přestože renesanční charakter stavby zůstává patrný na fasádě [116], vnitřní prostory byly značně pozměněny pozdějšími vestavbami z roku 1996.

Dům má dvě patra, z nichž první vystupuje z hmoty stavby a je povysazeno na krakorcích. Druhé zůstává ve stejné rovině s přízemím. Líbal upozorňuje, že druhé patro působí dojmem, jako by šlo spíše o nástavbu.⁴⁴⁵ Nad patry se zvedá atika zvlněná obloučky. Celé průčelí kopíruje linii ulice a je tak na něm patrné mírné zalomení ve dvou místech. Zlom můžeme pozorovat i na vysazeném patře. Pětice krakorců pod ním je profilována. Dva krakorce vpravo, jež lemují hlavní vchod, mají profil konkávní, zatímco zbylé tři mají profil konvexní. Ze staršího snímku v evidenčním listu památky je patrné, že pod krakorci byly původně vsunuty přízdní pilíře. Celou plochu fasády pokrývají obnovená sgrafita v podobě jednoduchého kvádrování. Okna v přízemí navíc doprovází

⁴⁴¹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 389/14, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244998, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁴² Ibidem.

⁴⁴³ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 389/14, 1998, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160339, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁴⁴ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 39/6, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245457, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁴⁵ Ibidem.

sgrafitové lemování, které vytváří nad horním překladem iluzivní římsu zdobenou klikátkou. Skutečné renesanční profilované římsy pak vystupují z fasády nad okny druhého patra.

Co se týče vnitřních prostor, klenby přízemí byly odstraněny. Pouze první a druhé patro si v prostorech v pravé části do ulice zachovalo klenby křížové doprovázené hřebínky.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 38; Havlík 1956, s. 94, 96, Richter – Samek 1966, příloha č. 42; Líbal 1976; Šturc 2001, s. 20; Novotná 2002.⁴⁴⁶

5.38. Městský dům – Zelenářská čp. 17/20

3. čtvrtina 16. století

Renesanční dům představuje hodnotnou architekturu historické zástavby ulice Zelenářská. Byl dostavován v 19. století, avšak původní dvoutraktová dispozice zůstala poměrně dobře zachována. Dům je pouze přízemní s půdním patrem [117].

Pravou částí přízemí probíhá průjezd, do nějž se vstupuje širokým půlkruhovým portálem s okosenou hranou. Nad portálem jsou umístěna dvě menší okna půdního patra a vlevo od něj se otvírají tři okna zvýšeného přízemí. Okno nejbližší portálu je trojdílné, zatímco ostatní dvě jsou dvoudílná a jedno okno se otevírá v bočním průčelí. Ostění těchto oken má renesanční profilaci, zalomenou asi ve třetině jejich výšky, a mírně vystupující nadokenní římsu. Celou plochu fasády pokrývá rekonstruované renesanční sgrafitové kvádrování, přičemž okna jsou navíc olemována zdobnými sgrafitovými šambránami, které imitují postranní sloupky spojené nad oknem širokou římsou. Podobnou výzdobu mají i okna půdního patra, avšak zcela nekoresponduje s umístěním současných oken.

V interiéru se zachovaly klenuté prostory. Průjezd uzavírají dvě pole křížové hřebínkové klenby a rovněž v dalších prostorech můžeme nalézt buď klenby křížové nebo valené s výsečemi. Zajímavá je však především bohatá síťová hřebínková klenba místnosti vlevo při ulici, jejíž obdobu můžeme nalézt např. v domě čp. 23/7 v téže ulici.⁴⁴⁷

⁴⁴⁶ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 39/6, 2002, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160112>, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁴⁷ Havlík (pozn. 46), s. 96.

5.39. Městský dům — Obroková čp. 2/10 (dnes Goltzův palác/tzv. Nová radnice)

Kolem 1570; přestavba kolem 1606

Renesanční nárožní palác postavený vedle budovy staré radnice a obklopený ulicemi Obroková, Radniční a Zelenářská, patří k největším měšťanským domům ve Znojmě [118]. Ke konci 16. století zakoupil rozestavěný renesanční palác Günther svobodný pán Golč (von der Goltz), který sloužil jako plukovník habsburského vojska. Během třicetileté války se stal vlastníkem Valdštejnův generál Martin Maxmilián Golč.⁴⁵⁰ Dodnes je tak palác znám pod jejich jménem. Ve 2. polovině 17. století začala být budova využívána městskou radou jako nová radnice a potřebám Městského úřadu slouží dodnes. Ke konci 18. století do renesančního objektu zasáhla klasicistní přestavba, která dala budově i současnou klasicistní úpravu fasády. Částečně se do budovy zasahovalo ještě v polovině 19. století, kdy bylo upraveno boční křídlo podél Radniční ulice.⁴⁵¹

Objekt složitého půdorysu vznikl sloučením a přestavbou tří původně samostatných gotických domů tvořících lichoběžníkový uliční blok [119]. Mezi nimi byl i středověký věžový dům, kolem kterého vyrostla raně renesanční stavba a jehož pozůstatek v levém předsunutém předním domě tvoří nejstarší součást objektu.⁴⁵² Nižší prostor síně v přízemí této levé části uzavírala raně renesanční klenba svedená na střední válcový sloup s hlavicí zdobenou trojúhelnými ploškami.⁴⁵³ Ze síně jsou přístupné další komory s klenbami křížovými. Místnost nad síní v patře uzavřel renesanční trémový strop.⁴⁵⁴ V pravém domě, přístupném portálem z Obrokové ulice v ustouplé části průčelí, se nachází mázhauz sklenutý renesanční neckovou klenbou s koutovými lunetami, za ním vede valeně klenutý průjezd do dvora a schodiště do patra. Po levé straně mázhauzu se otevírá renesanční portálek, nesoucí letopočet 1570, který nám tak upřesňuje dobu výstavby paláce, konkrétně mázhauzu.

⁴⁴⁸ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zelenářská čp. 17/20, 1976, NPÚ – MIS, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244762, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁴⁹ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Zelenářská čp. 17/20, 2002, NPÚ – MIS, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160104>, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁵⁰ Kacetl (pozn. 20), s. 21.

⁴⁵¹ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Obroková čp. 2/10, 2002 NPÚ – MIS, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=144918, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁵² Ibidem.

⁴⁵³ Klenba se v roce 2001 zřítla, čímž byla narušena i statika stěn. Dnešní klenba je novotvar. Viz ibidem.

⁴⁵⁴ Štunc (pozn. 19), s. 23.

K hlavní budově se připojilo boční křídlo podél Radniční ulice a zadní dvoupátrové křídlo s klenutým průjezdem [121], do něhož se vstupuje ze Zelenářské ulice půlkruhovým kamenným portálem s jednoduchým okosením. V přízemí a částečně patře zadního domu nesou prostory valené klenby s výsečemi.⁴⁵⁵ Vyšší podlaží křídla jsou stejně jako v patrech hlavní budovy plochostropá. Křídla uzavírají vnitřní nádvoří propojující oba průjezdy, jak předního, tak zadního domu, a vytváří tak dnešní tzv. radniční pasáž. Nad otvorem průjezdu hlavní budovy zůstalo v prvním patře do nádvoří otevřené okno s raně renesančním profilovaným ostěním.

Kolem roku 1606 objekt prošel pozdně renesanční přestavbou, která dala domu současnou podobu paláce s arkádovým nádvořím [120]. Podél hlavní budovy i obou křídel probíhají ve dvou patrech pozoruhodné arkádové pavlače podklenuté v přízemí půlkruhovými oblouky, z nichž některé podpírají mohutné pilíře s vysazenými kamennými krakorci, náležícími snad ještě ke starší etapě výstavby.⁴⁵⁶ Nad průjezdem do dvora se nachází křížová klenba zdobená ve vrcholu štukovými hřebínky, ukončenými drobnými sdruženými spirálkami. Arkádové galerie se v obou patrech otvírají do dvora stlačenými oblouky spočívajícími na štíhlých toskánských sloupcích. Obě galerie jsou zaklenuty křížovými poli s výraznými hřebínky a na klenbách se zachovaly i zbytky renesanční malby.⁴⁵⁷ Podobné renesanční lodžie nalezneme i v řadě sousedních domů.

Z roku 1606 pochází i bohatě zdobený pozdně renesanční portál, kterým byl osazen hlavní vstup v pravé ustupující části průčelí. Vnitřní portál uzavírá půlkruhový oblouk, jemně profilovaný a dekorovaný ozdobným reliéfním pásem prostupujících se vlnovek. V jeho vrcholu je posazena konzola, jejíž čelo nese kamennou masku. Po stranách vnitřního portálu jsou postaveny figury plnící funkci karyatid. Vlevo na soklu stojí postava Evy a vpravo stojí socha Adama. Oba zauímají stejnou pózu s levou rukou na srdci a pravou přidržující si roušku částečně skrývající jejich nahotu. Ve cviklech se objevují kruhové portréty, nalevo profil ženy, napravo profil muže. Iónské hlavice nad hlavami Adama a Evy nesou profilovanou římsu kladí, jehož čelo zdobí ornamentální akantové rozviliny. Celek portálu uzavírá římsa podepřená drobnými konzolkami, která nese dvě polosedící postavy držící mezi sebou věnec plodů, v jehož středu je osazen znak města zobrazující znojenskou orlici. Tento znak byl však na své místo doplněn až v době

⁴⁵⁵ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Obroková čp. 2/10, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245029, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁵⁶ Havlík (pozn. 46), s. 96.

⁴⁵⁷ Hana Slavíková, *Klenby arkádové chodby v I. NP, Obroková 2/10, Znojmo* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2012.

raného klasicismu.⁴⁵⁸ Portál a jeho sochařská výzdoba jsou dílem Jiřího Gialdiho, sochaře italského původu, který se usadil na Moravě a působil v Brně. Autor zde využil italského portálového schématu s karyatidami a na biblických figurách i medailonech s portréty je patrná snaha o detailní zachycení skutečnosti, kterou místy autor zastírá formálním zhrubnutím.⁴⁵⁹ Svým uměleckým provedením však patří portál k nejzdařilejším sochařským ukázkám pozdní renesance ve Znojmě.

Literatura a prameny: Zobal 1927, s. 20; Stehlík 1953, s. 21; Havlík 1956, s. 94, 96; Líbal – Havlík 1961, s. 40–41; Richter – Samek 1966, s. 56, 59–60, příloha č. 51; Líbal 1967, s. 3; Svatoň 1975, s. 383; Čučka 1976, s. 78; Líbal 1976; Pernice 1978, s. 207; Muk – Šamánková 1985, s. 587; Svoboda 1990, s. 23; David – Soukup 1998, s. 20; Štunc 2001, s. 23; Novotná 2002; Kacetl 2008, s. 21; Fišera 2010, s. 431–432; Kuča 2011, s. 656; Slavíková 2012; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 140, 185.

5.40. Městský dům – Velká Mikulášská čp. 460/5

Kolem 1575; počátek 17. století

Dům s jedním poschodím a původní volutovou atikou je velmi hodnotnou a poměrně dobře zachovanou renesanční architekturou z konce 16. století [122]. Renesanční výstavba pokračovala i na počátku 17. století prodloužením pravého dvorního křídla.⁴⁶⁰ Protější levé dvorní křídlo je menší a patrně až z doby baroka, kdy byl dům upravován.⁴⁶¹ Další změnu přineslo vložení klasicistního schodiště do levé zadní části dispozice.

Průčelí členěné do čtyřech os si více méně zachovalo svůj původní vzhled bez pozdějších úprav. Okna patra i přízemí lemují profilovaná pozdně renesanční ostění. V druhé ose přízemí se namísto okna otevírají vrata do vstupní síně. Fasádě dominuje vysoká atika zvedající se nad bohatě profilovanou římsou, jež je vysazena na menších zprohýbaných konzolkách. Plocha atiky je členěna šesti půlkruhovými oblouky slepé arkády, díky nimž atika lehce vystupuje z líce průčelí. Vrchol atiky uzavírají nízké zvlněné štíty, které oddělují pilířky nesoucí čučky, na krajích pak štít ukončují mohutnější polygonální pilíře.

⁴⁵⁸ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 40.

⁴⁵⁹ Richter – Samek (pozn. 12), s. 59.

⁴⁶⁰ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 460/5, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244733, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁶¹ Ibidem.

Vnitřním prostorem hlavní budovy prochází ve středu dispozice hloubková střední zeď.⁴⁶² Levou část přízemí zabírá síňový mázhaus s bohatou a složitou síťovou klenbou, jejíž hřebínky nahradily pásy. Místnost v pravé části má strop zdobený jednoduchým štukovým ornamentem⁴⁶³ a dvojice komor za ní je zaklenuta valeně. Na pravou část hlavní budovy navazuje dvorní křídlo, kde nalezneme místnost s křížovou klenbou, jejíž výseče nad okny lemují přetínavé hřebínky. Další prostory křídla mají buď klenby valené s výsečemi nebo křížové. Křížově je zaklenuta i síň v prvním patře, kde hřebínková klenba nese navíc průběžný střední hřebínek. Klenba je svedena do polopilířků s profilovanými římsami. Pod budovou se rozprostírají i sklepní prostory s cihlovou valenou klenbou, místy s trojúhelníkovými výsečemi a hřebínky.⁴⁶⁴

Literatura a prameny: Zobal 1927, s. 20; Merten 1947, s. 38; Stehlík 1953, s. 21; Havlík 1956, s. 94, 96; Kubátová – Bartušek 1957, s. 30; Jirgl 1961, s. 8; Líbal – Havlík 1961, s. 36; Líbal 1976; Novotná 2000⁴⁶⁵; Kuča 2011, s. 656; Flidr – Michalová – Vácha 2016, s. 186.

5.41. Městský dům – V Jirchářích čp. 393/9

Kolem 1580

Menší přízemní renesanční dům nalezneme na periferii města v těsné blízkosti hradební zdi a jde o bývalý starý hostinec.⁴⁶⁶ Dispozici zaujímají dvě křídla, dvorní křídlo však bylo k hlavní budově připojeno dodatečně.⁴⁶⁷ Jde o velmi hodnotnou bohatě architektonicky řešenou budovu se zachovanou původní renesanční fasádou vrcholící vysokou volutovou atikou lombardského typu se zprohýbanými štítky, vysazenou nad výraznou hlavní římsou [123]. Atiku člení pilastry završené čučky. Vchod v pravé části doprovází po obou stranách dvě drobná čtvercová okénka s renesančním profilovaným a dole zalomeným ostěním. V levé části se otevírá dvojice oken s lištovými šambránami a profilovanými římsami ve vrcholu. Uvnitř po pravé straně je prostor původního mázhausu

⁴⁶² Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 36.

⁴⁶³ Líbal (pozn. 460).

⁴⁶⁴ Ibidem.

⁴⁶⁵ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Velká Mikulášská čp. 460/5, 2000, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160387>, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁶⁶ Merten (pozn. 14), s. 39.

⁴⁶⁷ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, V Jirchářích čp. 393/9, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244514, vyhledáno 1. 6. 2021.

s valenou klenbou členěnou pětibokými výsečemi, klenby v interiéru však mají původ až barokní či klasicistní.⁴⁶⁸

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 39; Havlík 1956, s. 94; Líbal – Havlík 1961, s. 36; Richter – Samek 1966, s. 57, příloha č. 46; Líbal 1976; Novotná 1998⁴⁶⁹; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 187.

5.42. Městský dům – Zelenářská čp. 27/17

80.–90. léta 16. století

Dům postavený v pozdní renesanci je tvořen dvěma křídly. Dvorní křídlo bylo pozměněno zásahy v pozdním klasicismu. Stavba měla pouze přízemí, které v roce 1913 doplnilo půdní polopatro nad ním.⁴⁷⁰ Roku 1915 dostal dům také novou secesní fasádu členěnou do čtyř os [124].

Z původní renesanční architektury zůstal v levé části dispozice zachován předělený síňový mázhauz s průjezdem zaklenutým centralizující klenbou s lunetami v koutech, doprovázenou příčně probíhajícím pásem se dvěma hřebínky.⁴⁷¹ Podobnou klenbu nalezneme i v sousedních domech čp. 25/13 [125] a čp. 24/11. Díky typově stejnému domu tak tvoří jednu skupinu.⁴⁷² Pravá část přízemí je zvýšena. V předních komorách zde nalezneme valené klenby s lunetami. Levý zadní trakt uzavírá klenba křížová a na pravý trakt navazuje plackami sklenuté dvorní křídlo. V polopatře jsou pouze ploché stropy.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 96; Líbal – Havlík 1961, s. 36; Líbal 1976; Novotná 2002⁴⁷³; Kuča 2011, s. 656; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 138, 187.

⁴⁶⁸ Ibidem.

⁴⁶⁹ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, V Jirchářích čp. 393/9, 1998, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160341>, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁷⁰ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Zelenářská čp. 27/17, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1244216, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁷¹ Líbal – Havlík (pozn. 11), s. 36.

⁴⁷² Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 138.

⁴⁷³ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Zelenářská čp. 27/17, 2002, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160138>, vyhledáno 1. 6. 2021.

5.43. Městský dům – Horní náměstí čp. 138/5

Poslední třetina 16. století

Dům, sloužící dříve jako krajský úřad, je dle tradice považován za jedno z možných míst Zikmundova skonu.⁴⁷⁴ Pozdně renesanční objekt vznikl sloučením a přestavbou dvou starších gotických domů. Líbal samotnou výstavbu zasazuje do 3. čtvrtiny 16. století. Mencl ji klade až k roku 1600.⁴⁷⁵ Renesanční dispozice stavby, prostupující svými křídly téměř celý blok [128], zůstává zachována, přestože budova prošla barokními a klasicistními úpravami. Obnovena byla přední část domu i původně hladké průčelí o sedmi osách [126], které bylo dříve po stranách zdobeno kvádrováním v podobě malovaných psaníček.

Bránu ve střední ose domu rámuje půlkruhově zakončený portál zdobený kvádrováním. Následuje průjezd s křížovými hřebínkovými klenbami ukončenými místy rovnými patkami a místy svedenými do hranolových polopilířů s římsami. Vstup se původně otevíral do síně v přízemí hlavní přední části budovy. Původně předělená síň měla čtvercový půdorys a klenbu s koutovými výsečemi.⁴⁷⁶ Kamenný portál spojující průjezd se dvorem je půlkruhový, mírně okosený a jemně profilovaný. Ve vrcholu je osazen kolčím štítkem. Dvůr vpravo obklopuje kratší východní křídlo domu a vlevo delší západní křídlo, které je zalomené, s valeně klenutými prostory v zadní části.

V prvním patře hlavní budovy nalezneme částečně sklenuté prostory. Nejpozoruhodnější součástí architektury představuje valená klenba s výsečemi ve velké síni z konce 16. století [127]. Povrch klenby pokrývají vrcholně renesanční dekorativní široké pásy omítky tvořící síť s šestihrannými, kruhovými obrazci i osmihranem umístěným ve vrcholu klenby. Pásy jsou ukončené patkami s ozdobnými profilovanými konzolkami, jejichž krycí desky jsou lemovány vejcovcem.⁴⁷⁷ V prvním patře se nachází též renesanční dřevěný malovaný strop. Na střeše pak vystupuje trojice vikýřů.

Literatura a prameny: Merten 1947, s. 19; Havlík 1956, s. 58; Líbal – Havlík 1961, s. 41; Richter – Samek 1966, s. 56, příloha č. 45; Líbal 1976; Novotná 2003⁴⁷⁸; Flídr – Míchalová – Vácha 2016, s. 140, 184.

⁴⁷⁴ Havlík (pozn. 46), s. 58.

⁴⁷⁵ Flídr – Míchalová – Vácha (pozn. 2), s. 184.

⁴⁷⁶ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245612, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁷⁷ Richter – Samek (pozn. 12), s. 56.

⁴⁷⁸ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, 2003, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160243, vyhledáno 1. 6. 2021.

5.44. Městský dům – Václavské náměstí čp. 132/6

Kolem 1600

Tento dvoupatrový dům je hlavní budovou areálu tří budov: **Přemyslovců čp. 124/3** a **Malá Františkánská čp. 124/6**, která bývala hospodářským křídlem. Do náměstí se dům obrací hlavním historizujícím čtyřosým průčelím z roku 1886 [130].⁴⁷⁹ Za ním se však ukrývá jádro původně středověkého gotického domu, které bylo přestavěno v období vrcholné renesance. Pozdějšími adaptacemi byl původní stav částečně porušen. V roce 1921 byla upravena přízemí všech třech objektů v areálu. Roku 1950 prošel objekt celkovou generální obnovou.⁴⁸⁰

Z nejstarší fáze pochází středověké sklepy pod levou částí domu. Dva prostory uzavírá kamenná valená klenba a prochází se mezi nimi lomeným portálkem s okoseným ostěním. Vnitřní dispozice je rozdělena hloubkovou střední zdí [129]. Po její pravé straně se rozléhá síň zaklenutá třemi poli křížové klenby, jejíž hřebínky vytváří pozoruhodný síťový vzor [131]. Hřebínky vystupují z lehce profilovaných říms a místa, kde se hřebínky na ploše klenby kříží, jsou zdobena drobnými kruhovými terčíky. Ze síně vystupuje schodiště do patra, doprovázené na podestě křížovou klenbičkou. Místnost v levé části při ulici má rovný strop a komoru při dvoře uzavírá křížová klenba. Druhá síň se nachází v patře a nese obdobnou klenbu jako síň v přízemí.⁴⁸¹ Ostatní prostory dostaly rovné stropy při generální obnově.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 96; Richter – Samek 1966, s. 56, 59, Líbal 1976; Novotná 2002.

5.45. Městský dům – Veselá čp. 134/3

Počátek 17. století

Na místě dnešního jednopatrového domu stávala ve středověku gotická synagoga, neboť Veselá ulice bývala židovským ghettem. Poté, co byly židé v roce 1454 vyhnáni z města, se jejich svatyně stala katolickou kaplí zasvěcenou sv. Bernardinovi. Středověké jádro stavby však bylo velmi radikálně přestavěno na obytný dům nejen v renesanci, ale

⁴⁷⁹ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245400, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁸⁰ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, 2002, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=160226, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁸¹ Líbal (pozn. 479).

především v období klasicismu. Jediným pozůstatkem někdejší židovské stavby je obřadní lázeň mikve v suterénu domu.

Předstupující část domu je pravděpodobně renesanční.⁴⁸² Peřinka uvádí, že přestavba budovy na obytný dům proběhla někdy na počátku 17. století a v souvislosti s novou stavbou píše o Krejčíkově domě, pojmenovaném snad po tehdejších majitelích.⁴⁸³ Novotná k roku 1604 zmiňuje, že dům sloužil jako sladovna a teprve poté jako měšťanský dům.⁴⁸⁴ Průčelí této části je čtyřosé a na boku trojosé. Nároží v patře zdobí výklenek osazený mariánskou soškou [133]. Ustupující část domu má dvojici oken, pod nimiž po pravé straně vede průjezd. V hlavní budově zůstala trojice valených kleneb a jedno pole křížové klenby, které klene prostor v sousedství průjezdu.⁴⁸⁵ Většina ostatních prostorů je zaklenuta klasicistními plackami a nově bylo téměř do centra dispozice vloženo dvouramenné schodiště do patra.

Literatura a prameny: Peřinka 1904, s. 116; Merten 1947, s. 21; Havlík 1956, s. 67, 68; Čučka 1976, s. 82; Líbal 1976; Svoboda 1990, s. 20–21; Šturc 2001, s. 5; Novotná 2003.

5.46. Městský dům – Divišovo náměstí čp. 172/5 (bývalá jezuitská kolej, dnes Státní okresní archiv Znojmo)

1634

Po založení jezuitské koleje v roce 1624 si jezuité zabrali kromě kostela sv. Michala i některé domy v jeho okolí, které přestavěli pro své účely.⁴⁸⁶ Na místě tři starších domů tak roku 1634 vystavěli pozdně renesanční budovu koleje [134]. Jednopatrová čtyřkřídlá kolej obklopuje obdélný dvůr uzavřený v patře dvojtraktem doprovázeným chodbou s otevřenou arkádou.⁴⁸⁷ Vnitřní dispozice však byla postupně upravována pro potřeby kasárny a později archivu.

Exteriér má ryze renesanční charakter díky atice v průčelí a obnovené sgrafitové výzdobě, která pokrývá všechna křídla [135]. Rekonstrukce dvoubarevných sgrafit proběhla v roce 1998. V interiéru jsou zachovány renesanční klenby pouze v hlavním

⁴⁸² Čučka (pozn. 17), s. 82.

⁴⁸³ Peřinka (pozn. 4), s. 116.

⁴⁸⁴ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Veselá čp. 134/3, 2003, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160239>, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁸⁵ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Veselá čp. 134/3, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245256, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁸⁶ Richter – Samek (pozn. 12), s. 63.

⁴⁸⁷ Ibidem.

severovýchodním traktu, sklenutém křížově.⁴⁸⁸ Stejně klenby doprovází i prostory prvního patra traktu. Severozápadním křídlem probíhá klenba valená s lunetami. Chodba u hlavního vchodu zaklenuta dvěma poli placek.

Literatura a prameny: Havlík 1956, s. 98; Líbal – Havlík 1961, s. 42; Richter – Samek 1966, s. 63, příloha č. 59; Líbal 1967, s. 3; Líbal 1976; Svoboda 1990, s. 18; Novotná 2004.⁴⁸⁹

⁴⁸⁸ Dobroslav Líbal, Evidenční list nemovité kulturní památky, Znojmo, Divišovo náměstí čp. 172/5, 1976, *NPÚ – MIS*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245317, vyhledáno 1. 6. 2021.

⁴⁸⁹ Dana Novotná, Hodnotící list nemovitosti, Znojmo, Divišovo náměstí čp. 172/5, 2004, *NPÚ – MIS*, <https://iispp.npu.cz/mis/public/documentDetail.htm?id=160556>, vyhledáno 1. 6. 2021.

6. Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce je podání uceleného přehledu o vývoji světské gotické a renesanční znojenské architektury. Historické jádro bývalého královského města Znojma vyniká množstvím významných architektonických památek a dodnes si uchovalo středověký a renesanční ráz, který lze sledovat v pozůstatcích městského opevnění, jedinečné stavbě radniční věže či u řady měšťanských domů. Je patrné, že vývoj znojenského měšťanského domu v renesanci vede k neustálému obohacování jeho půdorysu, dochází k proměnám kleneb, uličních průčelí, tvarů portálů, oken či sloupů, přesto se však až do konce 3. čtvrtiny 16. století na vlastním domovním organismu nic příliš nemění, neboť jde stále o týž síňový dům s průjezdem a prostory vedenými do hloubky a rovněž u kamenických článků dlouho přetrvává ještě gotizující tvarosloví.

V práci jsem také nastínila dějiny města v období od 13. století do počátku 17. století a představila důležité události, které se tehdy podílely na formování jeho architektury. Klíčovou částí je pak samotný katalog vybraných gotických a renesančních objektů. Snažila jsem se zde představit jak stavby významné, tak i méně známé objekty, včetně ukázek obytného stavitelství na periferii města. Díky jednotlivým katalogovým heslům, přinášejícím shrnutí dosavadních poznatků, se čtenář blíže seznámí s jednotlivými památkami, jejich stavební historií a příslušnou literaturou věnující se danému objektu, kterou jsem doplnila o novější publikace. I díky tomu může být tato práce přínosná pro další bádání, zaměřené například na studium konkrétní památky.

Při psaní práce jsem také vycházela z pramenů, které poskytují řadu dosud nepublikovaných informací. Zásadními se staly především některé stavebně historické průzkumy a evidenční listy kulturních památek. Díky studiu operativních průzkumů, restaurátorských zpráv či dalších dokumentů, vážících se k objektu jakožto kulturní památce, byla pro mě tato práce přínosem i z hlediska poznání praktičtější stránky státní památkové péče.

Zároveň jsem se snažila text práce doplnit bohatým obrazovým materiálem, tvořeným staršími vyobrazeními města, půdorysy, plánky a fotografickou dokumentací. Řada objektů však byla během téměř celého roku uzavřena kvůli opatřením spjatým se současnou situací v České republice a mé bádání tak bylo částečně omezeno, přesto věřím, že práce čtenáři přinese veškeré podstatné informace.

7. Seznam literatury a zdrojů

7.1. Literatura

Borský – Černoušková – Kyncl 2001

Pavel Borský – Dagmar Černoušková – Josef Kyncl, Dům v Zelenářské ulici č. 5 ve Znojmě, *Průzkumy památek* VIII, 2001, č. 1, s. 126–132.

Čehovský 2012

Petr Čehovský, *Kamenné skulptury v Podyjí 1480–1550*, Olomouc 2012.

Černoušková – Borský 1996

Dagmar Černoušková – Pavel Borský, Srubový dům v Zelenářské ulici ve Znojmě, *Průzkumy památek* III, 1996, č. 1, s. 17–26.

Čučka 1976

Oldřich Čučka, *750 let města Znojma*, Brno 1976.

David – Soukup 1998

Petr David – Vladimír Soukup, *Průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku. Podyjí – Znojensko*, Praha 1998.

Dražan 1950

Vlastimil Dražan, Gotický a renesanční městský dům z jižních Čech a Moravy, *Zprávy památkové péče* X, 1950, č. 5, s. 129–160.

Falcová – Stehlíková 2000

Zdena Falcová – Drahoslava Stehlíková, *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy: soupis památek a literatury, svazek 5, Okres Znojmo*, Brno 2000.

Fila 1995

Karel Fila, *Chám sv. Mikuláše ve Znojmě*, Znojmo 1995.

Filip 2012

Aleš Filip (ed.), *Znojmo od středověku po moderní dobu*, Brno 2012.

Fišera 2006

Zdeněk Fišera, *Encyklopedie městských věží v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2006.

Fišera 2010

Zdeněk Fišera, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska, 2. díl, Katalog historických radnic H–Ž*, Praha 2010.

Flídr – Míchalová – Vácha 2016

Aleš Flídr – Zdeňka Míchalová – Zdeněk Vácha (edd.), *Václav Mencl – 5 městských rezervací Jihomoravského kraje: Znojmo, Jihlava, Telč, Mikulov, Kroměříž – komentované vydání*, Brno 2016.

Haničák 2015

Ondřej Haničák, *Renesanční domy moravsko-slezského pomezí. Příspěvek k poznání typologie a formálních aspektů měšťanské obytné architektury 16. a 17. století*, Opava 2015.

Havlík 1956

Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956.

Havlík 1998

Lubomír E. Havlík, *Dějiny královského města Znojma a Znojemského kraje od nejstarších dob do sedmdesátých let 19. století*, Brno 1998.

Hlobil – Petrů 1992

Ivo Hlobil – Eduard Petrů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992.

Hosák 1981

Ladislav Hosák (ed.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. I, Jižní Morava*, Praha 1981.

Hübner 1843

Anton Hübner, *Znaims geschichtliche Denkwürdigkeiten, Abth. 1*, Znaim 1843.

Hübner 1846

Anton Hübner, *Znaims geschichtliche Denkwürdigkeiten, Abth. 2*, Znaim 1846.

Hübner 1869

Anton Hübner, *Denkwürdigkeiten der knigl. Stadt Znaim*, Znaim 1869.

Janků 2006

Vlastimil Janků, *Historie Znojma v obrazech*, Brno 2006.

Jirgl 1961

Jaroslav Jirgl, *Znojmo*, Brno 1961.

Kacetl 2008

Jiří Kacetl, *77 divů Znojma*, Znojmo 2008.

Klíma 1993

Bohuslav Klíma, Archeologický výzkum Znojemského hradu, in: *Vlastivědný věstník moravský* XLV, 1993, č. 2, s. 137–154.

Konečný 2005

Lubomír Konečný, Hrad – Předhradí – Podhradí, in: *Románská rotunda ve Znojmě. Ikonografie maleb a architektury*, Brno 2005, s. 7–26.

Kozdas 1995

Jan Kozdas, Znojmo – Horní (Pražská) brána, in: Bohdana Fabiánová (red.), *Památková péče na jižní Moravě*, Brno 1995.

Kozdas 2001

Jan Kozdas, Dům palácového pojetí Obroková čp. 272/7 v městské památkové rezervaci Znojmo. Základní stavebně historické vyhodnocení a náměty k novému využití, *Jižní Morava – vlastivědný sborník*, 2011, roč. 47, sv. 50, s. 317–321.

Kubátová – Bartušek 1957

Taťána Kubátová – Antonín Bartušek, *Vranov nad Dyjí. Státní zámek a památky v okolí*, Praha 1957.

Kuča 2011

Karel Kuča, Znojemská aglomerace – Znojmo, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 8. díl/V-Ž*, Praha 2011, s. 646–679.

Kuthan 1994

Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Města, hrady, kláštery, kostely*, Vimperk 1994.

Kyncl J.– Kyncl T. 1996

Josef Kyncl – Tomáš Kyncl, Dendrochronologické datování domu čp. 15 v Zelenářské ulici ve Znojmě, *Průzkumy památek* III, 1996, č. 1, s. 27–30.

Líbal 1948

Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*, Praha 1948.

Líbal – Havlík 1961

Dobroslav Líbal – Lubomír Havlík, *Znojmo, městská památková rezervace a památky v okolí*, Praha 1961.

Líbal 1967

Dobroslav Líbal, *Znojmo – městská památková rezervace*, Brno 1967.

Líbal 2001

Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001, s. 584–585.

Mencl 1953

Václav Mencl, Měšťanský dům českého středověku, *Zprávy památkové péče XIII*, 1953, č. 6, s. 161–192.

Mencl 1960

Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče XX*, 1960, č. 5–6, s. 181–232.

Mencl 1999

Václav Mencl, Městské domy ve Znojmě, Jihlavě a Telči, in: Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. II. Brno*, Brno 1999, s. 57–70.

Merten 1947

Adolf Merten, *Průvodce královským městem Znojem*, Znojmo 1947.

Moučková 1999

Miroslava Moučková, Ulice města Znojma – přehled názvů od 19. století po současnost, in: *Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě 1998*, Znojmo 1999, s. 103–111.

Muk – Šamánková 1985

Jan Muk – Eva Šamánková (edd.), *ABC kulturních památek Československa*, Praha 1985.

Pernica 1978

Milan Pernica, *Podyjí a Jihlavské vrchy*, Praha 1978.

Peřinka 1904

František Vácslav Peřinka, *Vlastivěda moravská. Znojemský okres*, Brno 1904.

Plaček 1996

Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

Plaček 2006

Miroslav Plaček, Moravské hrady za vlády Přemyslovců a jejich proměny, in: *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století*, Olomouc, Brno 2006, s. 109–124.

Plaček 2007

Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2007.

Rada – Radová 1998

Oldřich Rada – Milada Radová, *Kniha o sklípkových klenbách*, Praha 1998.

Razím 2003

Vladislav Razím, *Znojmo, středověká hraniční pevnost*, Nymburk 2003.

Razím 2010

Vladislav Razím, Hradební věž za domem čp. 361 ve Znojmě. K problematice palných zbraní v pozdně gotických fortifikacích, *Průzkumy památek XVII*, 2010, č. 1, s. 43–66.

Richter – Samek 1966

Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966.

Sedlák 1980

Jan Sedlák, K některým otázkám pozdně gotické architektury na jižní Moravě, in: *Historická Olomouc a její současné problémy III. Sborník referátů z 3. celostátního symposia, konaného v Olomouci ve dnech 16.–19. 6. 1980*, Olomouc 1980, s. 195–206.

Stehlík 1953

Milan Stehlík, Kulturní památky města Znojma, in: Milan Friedl et al., *Královská kaple sv. Kateřiny ve Znojmě*, Praha 1953, s. 18–22.

Stehlíková 1995

Drahoslava Stehlíková, *550 let radniční věže ve Znojmě*, Znojmo 1995.

Svatoň 1975

Jaroslav Svatoň, Znojmo, in: Milena Freimanová (red.), *Paměť měst – městské památkové rezervace v českých zemích*, Praha 1975, s. 381–391.

Svoboda 1990

Jiří Svoboda, *Průvodce městem Znojmem*, Znojmo 1990.

Škabrada 1996

Jiří Škabrada, K pochopení původní struktury některých typů středověkých domů na široké parcele, *Průzkumy památek I*, 1996, s. 41–48.

Šturc 2001

Libor Šturc, *Znojmo, průvodce po městě*, Brno 2001.

Tkáč 1993

Vladimír Tkáč, *Morava a Slezsko, země kulturních pokladů*, Opava 1993, s. 221–225.

Vrbka 1927

Anton Vrbka, *Gedenkbuch der Stadt Znaim, Nikolsburg 1927*.

Waisser 2013

Pavel Waisser, Ikonografie sgrafit na průčelí domu čp. 3 v Obrokové ulici ve Znojmě, *Jižní Morava – vlastivědný sborník*, 2013, roč. 49, sv. 52, s. 309–318.

Zobal 1927

Karel Zobal, *Podyjí*, Praha 1927.

7.2. Prameny

Adamec 2009

Vojtěch Adamec, *Znojmo, dům čp. 18/33, Velká Mikulášská ul. – restaurování kamenných ostění oken přízemí a kamenného vstupního portálu čelní fasády domu* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2009.

Černoušková 1995

Dagmar Černoušková, *Objekt č. 15 na Zelenářské ulici ve Znojmě* (stavebně historický průzkum, uloženo v NPÚ Brno), Brno 1995.

Eliáš 1988

Jan O. Eliáš, *Znojmo, Obroková 11/Slepičí trh 1* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1988.

Eliáš 1993

Jan O. Eliáš, *Znojmo, stará radnice – Obroková ul. 12* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1993.

Eliáš 1995

Jan O. Eliáš, *Znojmo, Obroková č. 13* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1995.

Kadlec 2019

Michal Kadlec, *Znojmo jako rezidence: Proměny přemyslovského sídla ve 12. a 13. století* (bakalářská diplomová práce), Historický ústav FF MU, Brno 2019.

Musilová 2009

Jitka Musilová, *Restaurátorské práce na pěti kamenných sloupech, které podpírají klenby výklenků – levá strana průjezdu a vysokého sloupu s polychromovanou kartuší – vpravo od začátku průjezdu, interiér přízemí – 1. NP, bývalý průjezd objektu „U zlatého vola“, Horní náměstí 139/6, Znojmo-město* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2009.

Musilová 2010

Jitka Musilová, *Restaurování reliéfní desky s domovním znamením, čelní fasáda domu „U Zlatého Vola“ Horní náměstí 139/6, Znojmo-město* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2010.

Pátý J. – Pátý P. 1995a

Jan Pátý – Petr Pátý, *Kamenné články komory s klenbou, Horní náměstí čp. 10, Znojmo* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 1995.

Pátý J. – Pátý P. 1995b

Jan Pátý – Petr Pátý, *Tržnice, Slepičí trh, Znojmo, čp. 303/7* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 1995.

Pospíchalová 2018

Jana Pospíchalová, *Sakrální gotická architektura města Znojma* (bakalářská diplomová práce), FF UP, Olomouc 2018.

Slavíková 2012

Hana Slavíková, *Klenby arkádové chodby v I. NP, Obroková 2/10, Znojmo* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2012.

Vícha 1993

František Vícha, *Průzkum nárožního domu č. 23 v ul. Obrokové – stěny v ul. Zámečnické* (průzkum, uloženo NPÚ Brno), 1993.

Waisser 2011

Pavel Waisser, *Renesanční figurální sgrafito na průčelích moravských městských domů* (doktorská disertační práce), FF UP, Olomouc 2011.

7.3. Evidenční listy památek a hodnotící listy nemovitostí

(Dostupné online v Metainformačním systému Národního památkového ústavu (NPÚ – MIS)

- **Líbal 1976**

Dobroslav Líbal, Evidenční listy nemovitých kulturních památek, Znojmo 1976, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*,
https://iispp.npu.cz/mis/public/searchDocument.htm?search=%20znojmo%20eviden%C4%8Dn%C3%AD%20list%20kulturn%C3%AD%20pam%C3%A1tky%20m%C4%9Bstsk%C3%BD%20d%C5%AFm&binding=0&page=10&pageTypeId=0&itemsPerPage=10&sortedBy=IDENT_PHOTO&sortDirection=DESC,
vyhledáno 1. 6. 2021.

- **Novotná 1998–2005**

Dana Novotná, Hodnotící listy nemovitostí, Znojmo 1998–2005, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*,
https://iispp.npu.cz/mis/public/searchDocument.htm?search=znojmo%20dana%20novotn%C3%A1%20hodnot%C3%ADc%C3%AD%20list&binding=0&page=1&pageTypeId=0&itemsPerPage=10&sortedBy=IDENT_PHOTO&sortDirection=DESC,
vyhledáno 1. 6. 2021.

7.4. Internetové zdroje

- **Kacetl 2009**

Jiří Kacetl, Znojmo jako nejsilnější středověká hraniční pevnost jihu Moravy, *academia.edu*,

https://www.academia.edu/5055372/Znojmo_jako_nejsiln%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A1_hrani%C4%8Dn%C3%AD_pevnost_jihu_Moravy, vyhledáno 1. 6. 2021.

- **Ludvíková 2015**

Iveta Ludvíková, Program regenerace městské památkové rezervace Znojmo, aktualizace 2016–2020, *docplayer.cz*, <https://docplayer.cz/125789760-Program-regenerace-mestske-pamatkove-rezervace-znojmo-aktualizace-ing-arch-iveta-ludvikova.html>, vyhledáno 1. 6. 2021

- *Národní památkový ústav – Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/>, vyhledáno 1. 6. 2021.

- *OpenStreetMap*,

<https://www.openstreetmap.org/#map=17/48.85540/16.04727&layers=O>, vyhledáno 1. 6. 2021.

- Seznam kulturních památek ve Znojmě, *Wikipedie*,

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_kulturn%C3%ADch_pam%C3%A1tek_ve_Znojm%C4%9B, vyhledáno 1. 6. 2021.

- Ústav dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Znojmo, *Královské dílo*,

<http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/lokality/Znojmo>, vyhledáno 1. 6. 2021.

- *Zlatý vůl – historie domu Vlkova 3*, <http://www.zlatyvul.cz/historie-domu>, vyhledáno 2. 6. 2021.

8. Seznam obrazové přílohy a zdroje obrázků

1. Wolfgang Fröhlich, nejstarší dochovaná veduta Znojma v knize městských práv, 1523. Přejato z: Vladislav Razím, *Znojmo, středověká hraniční pevnost*, Nymburk 2003, s. 1.
2. Jan Willenberg, dřevořez Znojma, 1593. Přejato z: Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956, s. 79.
3. Jiří Hufnagel, veduta Znojma, 1617. Přejato z: *Wikimedia Commons*, https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Veduta_m%C4%9Bsta_Znojma.jpg, vyhledáno 1. 6. 2021.
4. Matthäus Merian, rytina Znojma, 1650. Přejato z: *Wikimedia Commons*, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Znaim_\(Merian\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Znaim_(Merian).jpg), vyhledáno 1. 6. 2021.
5. Neznámý autor, veduta Znojma, 1688. Přejato z: Vladislav Razím, *Znojmo, středověká hraniční pevnost*, Nymburk 2003, s. 12–13.
6. Neznámý autor, plán Znojma, kolem 1728. Přejato z: *Wikimedia Commons*, https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Veduta_m%C4%9Bsta_Znojma_s_vyzna%C4%8Den%C3%BDm_dominik%C3%A1nsk%C3%BDm_kl%C3%A1%C5%A1terem.png, vyhledáno 1. 6. 2021.
7. Plán města Znojma ve středověku a na počátku novověku. Přejato z: Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956, s. 89.
8. Znojmo, historické jádro města. Přejato z: Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966, příloha.
9. Znojmo, letecký pohled na současné historické jádro. Přejato z: *Mapy.cz*, <https://mapy.cz/letecka?x=16.0480669&y=48.8559384&z=17&q=znojmo&source=muni&id=5998>, vyhledáno 1. 6. 2021.
10. Znojmo, rekonstrukce podoby hradu před rokem 1300. Přejato z: Miroslav Plaček, *Moravské hrady za vlády Přemyslovců a jejich Proměny*, in: *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století*, Olomouc, Brno 2006, s. 112.
11. Znojmo, stuttgartský plán přízemí hradu, začátek 18. století. Přejato z: Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie Moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2007, s. 724.

12. G. M. Monsorno, Znojmo, hradní brána s Loupežnickou věží, 20. léta 19. století. Přejato z: Karel Kuča, Znojemská aglomerace – Znojmo, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 8. díl/V-Ž*, Praha 2011, s. 658.
13. Znojmo, areál hradu, Loupežnická věž – rekonstrukce, řez a půdorys. Přejato z: Vlastimil Janků, *Historie Znojma v obrazech*, Brno 2006, s. 68.
14. Znojmo, plán městského opevnění. Přejato z: Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966, s. 34.
15. Znojmo, městské opevnění, Vlkova věž, jižní strana, 2. polovina 13. století. Foto: Jana Pospíchalová.
16. Znojmo, městské opevnění, Dolní brána, rekonstrukce v době kolem roku 1520. Přejato z: Vladislav Razím, *Znojmo, středověká hraniční pevnost*, Nymburk 2003, s. 11.
17. Znojmo, městské opevnění, věž Prašná, Psí a Střelníční, 2. polovina 13. století – počátek 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
18. Znojmo, městské opevnění, torzo Horní brány, 2. polovina 15. století. Foto: Jana Pospíchalová.
19. Znojmo, městské opevnění, Tlustá věž, před 1509. Přejato z: Jiří Kacetl, 77 divů Znojma – Fortifikační architektura, *Znojmo*, <https://www.znojmocity.cz/23-tlusta-vez-v-ul-na-valech/d-2836>, vyhledáno 1. 6. 2021.
20. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, kolem 1300. Foto: Jana Pospíchalová.
21. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, půdorys. Přejato z: Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956, s. 41.
22. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, pozdně gotické patro vysazené na krakorcích. Foto: Lenka Šabatová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1293982, vyhledáno 1. 6. 2021.
23. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, křížová klenba, kolem 1300. Foto: Lenka Šabatová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1293984, vyhledáno 1. 6. 2021.
24. Znojmo, Horní náměstí čp. 166/10, kolem 1300 – konec 16. století, barokní úprava. Foto: Jana Pospíchalová.

25. Znojmo, Horní náměstí čp. 166/10, půdorys přízemí a patra. Přejato z: Vlastimil Dražan, Gotický a renesanční městský dům z jižních Čech a Moravy, *Zprávy památkové péče X*, 1950, č. 5, s. 131.
26. Znojmo, Horní náměstí čp. 264/18, 3. čtvrtina 13. století – 2. polovina 16. století, barokní úprava. Foto: Karel Sklenář, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=67478, vyhledáno 1. 6. 2021.
27. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 450/23 (dnes Daunův palác), 1. čtvrtina 14. století – 2. čtvrtina 16. století, klasicistní úpravy. Foto: Jana Pospíchalová.
28. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 450/23 (dnes Daunův palác), ostění portálu, 1. čtvrtina 14. století. Foto: Jana Pospíchalová.
29. Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, 1. čtvrtina 14. století – 4. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
30. Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, půdorys přízemí. Přejato z: Dagmar Černoušková – Pavel Borský, Srubový dům v Zelenářské ulici ve Znojmě, *Průzkumy památek III*, 1996, č. 1, s. 19.
31. Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, srubová místnost v přízemí, 1. čtvrtina 14. století. Přejato z: Dagmar Černoušková – Pavel Borský, Srubový dům v Zelenářské ulici ve Znojmě, *Průzkumy památek III*, 1996, č. 1, s. 22.
32. Znojmo, Kramářská čp. 278/2, 2. polovina 14. století – 3. čtvrtina 16. století, klasicistní úpravy. Foto: Karel Sklenář, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=67522, vyhledáno 1. 6. 2021.
33. Znojmo, Kramářská čp. 278/2, hlavní průčelí před klasicistní úpravou z roku 1890. Přejato z: Jan O. Eliáš, *Znojmo, Obroková č. 13* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1995, příloha.
34. Znojmo, Kramářská čp. 278/2, půdorys přízemí. Přejato z: Jan O. Eliáš, *Znojmo, Obroková č. 13* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1995, příloha.
35. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 33/18, konec 14. století – polovina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.

36. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 33/18, detail ostění okna, konec 14. století. Foto: Jana Pospíchalová.
37. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, půdorys. Přejato z: Dobroslav Líbal – Lubomír Havlík, *Znojmo, městská památková rezervace a památky v okolí*, Praha 1961, s. 24.
38. Znojmo, radniční věž, 1447–1448, *Wikimedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Znojmo-Town_Hall_Tower.jpg, vyhledáno 1. 6. 2021.
39. Znojmo, radniční věž, nápis na východní straně průčelí s kamenickou značkou Mikuláše ze Sedlešovic. Foto: Jana Pospíchalová.
40. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, západní průčelí, kolem 1510, *Mapy Google*, <https://www.google.cz/maps/place/Znojmo/@48.8552697,16.0481904,18z/data=!4m5!3m4!1s0x476d55021054b4a7:0x400af0f66163ed0!8m2!3d48.8559107!4d16.0542676>, vyhledáno 1. 6. 2021.
41. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, sedlový portál na nádvoří, kolem 1510. Foto: Jana Pospíchalová.
42. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, detail polosloupku klenby síně, 2. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
43. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, pravoúhlý portál na nádvoří, 2. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
44. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, segmentový portál v síni, 2. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
45. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, hlavní vstupní portál, 2. čtvrtina 16. století (kolem 1526). Foto: Jana Pospíchalová.
46. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6, nádvorní průčelí, kolem 1440. Foto: Karel Sklenář, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=67903, vyhledáno 1. 6. 2021.
47. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6, detail sedlového portálku, kolem 1440. Foto: Jana Pospíchalová.
48. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6, severní průčelí s arkýřem, 1440–16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
49. Znojmo, Mikulášské náměstí čp. 484/10, pohled do nádvoří, kolem 1440 a 1510. Foto: *Apartmány Mikulášské náměstí – Facebook*,

<https://www.facebook.com/historicke.centrum.znojmo/photos/a.114962600053416/114963690053307>, vyhledáno 1. 6. 2021.

50. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6 a domy čp. 484/10 a 481/11 na Mikulášském náměstí, půdorys přízemí. Přejato z: Vlastimil Dražan, Gotický a renesanční městský dům z jižních Čech a Moravy, *Zprávy památkové péče* X, 1950, č. 5, s. 132.
51. Znojmo, fara sv. Mikuláše – Mikulášské náměstí čp. 62/13, 1. polovina 15. století – kolem 1600. Foto: Jana Pospíchalová.
52. Znojmo, fara sv. Mikuláše – Mikulášské náměstí čp. 62/13, nádvorní průčelí jižního křídla, kolem 1600. Foto: Jana Pospíchalová.
53. Znojmo, Obroková čp. 274/11, hlavní průčelí, 1472 – kolem 1537. Foto: Jana Pospíchalová.
54. Znojmo, Obroková čp. 274/11, nápisové desky v hlavním průčelí, 1472 a 1816. Foto: Jana Pospíchalová.
55. Znojmo, Obroková čp. 274/11, průčelí zadního křídla, po 1490. Foto: Jana Pospíchalová.
56. Znojmo, Obroková čp. 274/11, půdorys přízemí. Přejato z: Jan O. Eliáš, *Znojmo, Obroková 11/Slepičí trh 1* (stavebně historický průzkum, uloženo NPÚ Brno), Brno 1988, příloha.
57. Znojmo, Obroková čp. 283/23, 1480–3. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
58. Znojmo, Obroková čp. 283/23, vstupní portál, 1480. Foto: Jana Pospíchalová.
59. Znojmo, V Jirchářích čp. 436/4, 20. léta 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
60. Znojmo, V Jirchářích čp. 436/4, sklípková klenba v síni, 20. léta 16. století. Foto: SÚRPMO, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1245346, vyhledáno 1. 6. 2021.
61. Znojmo, Vlkova čp. 164/4, 1. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
62. Znojmo, Slepičí trh čp. 275/2, 1526–2. polovina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
63. Znojmo, Slepičí trh čp. 275/2, arkádové nádvoří, 1526–2. polovina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
64. Znojmo, Slepičí trh čp. 275/2, štítek s kamenickou značkou, 1526. Foto: Jana Pospíchalová.

65. Znojmo, Slepíčí trh čp. 275/2, půdorys přízemí a 1. patra. Přejato z: Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956, s. 74.
66. Znojmo, Zelenářská čp. 20/1, 1527–1585. Foto: Karel Sklenář, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=66932, vyhledáno 1. 6. 2021.
67. Znojmo, Zelenářská čp. 20/1, 1527–1585, detail krakorců. Foto: Jana Pospíchalová.
68. Znojmo, Zelenářská čp. 23/7 a 9, kolem 1530 – po 1590. Foto: Hana Winklerová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1418905, vyhledáno 1. 6. 2021.
69. Znojmo, Zelenářská čp. 23/7, sklípková klenba v patře, kolem 1530. Přejato z: Oldřich Rada – Milada Radová, *Kniha o sklípkových klenbách*, Praha 1998, s. 213.
70. Znojmo, Obroková čp. 3/8, 1. třetina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
71. Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, 2. čtvrtina 16. století, 70.–80. léta 16. století. Foto: Karel Sklenář, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=66934, vyhledáno 1. 6. 2021.
72. Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, půdorys přízemí. Přejato z: Vlastimil Dražan, *Gotický a renesanční městský dům z jižních Čech a Moravy, Zprávy památkové péče X*, 1950, č. 5, s. 136.
73. Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, vstupní síň, stav v roce 2000. Foto: Dana Černoušková, in: Pavel Borský – Dagmar Černoušková – Josef Kyncl, *Dům v Zelenářské ulici č. 5 ve Znojmě, Průzkumy památek VIII*, 2001, č. 1, s. 127.
74. Znojmo, Zámečnická čp. 284/1, 2. čtvrtina 16. století – 70. léta 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
75. Znojmo, Zámečnická čp. 284/1, detail krakorců, 1540–1550. Foto: Jana Pospíchalová.
76. Znojmo, Zámečnická čp. 284/1, pohled na nároží z konce 19. století. Přejato z: František Vícha, *Průzkum nárožního domu č. 23 v ul. Obrokové – stěny v ul. Zámečnické* (průzkum, uloženo NPÚ Brno), 1993, příloha.
77. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, 40. léta 16. století – 1569. Foto: Jana Pospíchalová.

78. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, detail konzol a ostění portálu v průčelí, 40. léta 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
79. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, sedlový portál po levé straně síně, 40. léta 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
80. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, křížová klenba síně, 40. léta 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
81. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, detail přízedního pilíře klenby síně, 40. léta 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
82. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, nádvorní pavlač, 40. léta 16. století – 1569. Foto: Petra Dohnalová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1293959, vyhledáno 2. 6. 2021.
83. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, portál na konci pavlače, 1569. Foto: Lenka Šabatová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1293961, vyhledáno 2. 6. 2021.
84. Znojmo, U Brány čp. 456/8, 1544. Foto: Jana Pospíchalová.
85. Znojmo, U Brány čp. 456/8, letopočet a detail konzoly v průčelí, 1544. Foto: Jana Pospíchalová.
86. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, 1549–4. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
87. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, detail konzoly v průčelí, 1549. Foto: Jana Pospíchalová.
88. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, půdorys přízemí a 1. patra. Přejato z: Lubomír Havlík, *Znojmo, z minulosti města a jeho památek*, Brno 1956, s. 95.
89. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, klenba síně, 1549. Foto: Jana Pospíchalová.
90. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, portál ke schodišti, 1549. Foto: Jana Pospíchalová.
91. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, pole sklípkové klenby v patře, po 1549. Foto: Jana Pospíchalová.
92. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, nádvoří, 3. čtvrtina 16. století – závěr 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
93. Znojmo, Obroková čp. 272/7, pravá část hlavního průčelí, 2. čtvrtina 16. století, klasicistní úpravy. Foto: Karel Sklenář, *Národní památkový ústav. Metainformační*

systém – centrální část,

https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=67515, vyhledáno 2. 6. 2021.

- 94.** Znojmo, Obroková čp. 272/7, hlava muže na jižní konzole na nádvoří a arkádové nádvoří, 1560–1570. Přejato z: Jan Kozdas, Dům palácového pojetí Obroková čp. 272/7 v městské památkové rezervaci Znojmo. Základní stavebně historické vyhodnocení a náměty k novému využití, *Jižní Morava – vlastivědný sborník*, 2011, roč. 47, sv. 50, s. 319.
- 95.** Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, 1550. Přejato z: *Wikimedia Commons*, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/Znojmo_-_Uni_Credit_Bank.jpg, vyhledáno 2. 6. 2021.
- 96.** Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, detail domovního znamení, 1550. Přejato z: Jitka Musilová, *Restaurování reliéfní desky s domovním znamením, čelní fasáda domu „U Zlatého Vola“ Horní náměstí 139/6, Znojmo-město* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2010, obr. č. 30 v příloze.
- 97.** Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, přizvední pilíře klenby průjezdu, 1550. Přejato z: Jitka Musilová, *Restaurátorské práce na pěti kamenných sloupech, které podpírají klenby výklenků – levá strana průjezdu a vysokého sloupu s polychromovanou kartuší – vpravo od začátku průjezdu, interiér přízemí – 1. NP, bývalý průjezd objektu „U zlatého vola“, Horní náměstí 139/6, Znojmo-město* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2009, obr. č. 29 v příloze.
- 98.** Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, sloup v průjezdu s kartuší, 1550. Přejato z: Jitka Musilová, *Restaurátorské práce na pěti kamenných sloupech, které podpírají klenby výklenků – levá strana průjezdu a vysokého sloupu s polychromovanou kartuší – vpravo od začátku průjezdu, interiér přízemí – 1. NP, bývalý průjezd objektu „U zlatého vola“, Horní náměstí 139/6, Znojmo-město* (restaurátorská zpráva, uloženo NPÚ Brno), 2009, příloha.
- 99.** Znojmo, Velká Mikulášská čp. 32/20, kolem poloviny 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
- 100.** Znojmo, Zámečnická čp. 286/5, kolem poloviny 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
- 101.** Znojmo, Zámečnická čp. 286/5, detail krakorců, kolem poloviny 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.

- 102.** Znojmo, Jezuitské náměstí čp. 156/2, kolem poloviny 16. století – po 1624.
Foto: Jana Pospíchalová.
- 103.** Znojmo, Vlkova čp. 143/3, kolem poloviny. 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
- 104.** Znojmo, Vlkova čp. 143/3, nádvorní pavlač s dochovaným ostěním sedlového portálu, kolem poloviny. 16. století. Přejato z: *Penzion zlatý vůl – booking.com*, <https://www.booking.com/hotel/cz/penzion-zlata1-2-va-1.cs.html>, vyhledáno 2. 6. 2021.
- 105.** Znojmo, Vlkova čp. 143/3, detail krakorce a pilíře nesoucího pavlač, kolem poloviny 16. století. Přejato z: *Penzion zlatý vůl – booking.com*, <https://www.booking.com/hotel/cz/penzion-zlata1-2-va-1.cs.html>, vyhledáno 2. 6. 2021.
- 106.** Znojmo, Obroková čp. 4/6, 1553. Foto: Jana Pospíchalová.
- 107.** Znojmo, Obroková čp. 4/6, sklípková klenba v patře, 1553. Přejato z: Oldřich Rada – Milada Radová, *Knih o sklípkových klenbách*, Praha 1998, s. 212.
- 108.** Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, 1559. Foto: Jana Pospíchalová.
- 109.** Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, půdorys přízemí. Přejato z: Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966, s. 48.
- 110.** Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, sklípková klenba v mázhauzu, 1559. Foto: Jana Pospíchalová.
- 111.** Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, detail pilíře s letopočtem, 1559. Foto: Jana Pospíchalová.
- 112.** Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, dvorní průčelí, 1559. Foto: Lenka Šabatová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1293978, vyhledáno 2. 6. 2021.
- 113.** Znojmo, Kramářská čp. 303/3, 3. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
- 114.** Znojmo, Kramářská čp. 303/3, pohled do mázhauzu, 3. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Weiglová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=868964, vyhledáno 2. 6. 2021.
- 115.** Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 389/14, 3. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
- 116.** Znojmo, Velká Mikulášská čp. 39/6, 3. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.

117. Znojmo, Zelenářská čp. 17/20, 3. čtvrtina 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
118. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), hlavní průčelí s portálem, 1606, klasicistní úpravy. Foto: Jana Pospíchalová.
119. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), půdorys. Přejato z: Dobroslav Líbal – Lubomír Havlík, *Znojmo, městská památková rezervace a památky v okolí*, Praha 1961, s. 40.
120. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), arkádové nádvoří, 1570–1606. Foto: Jana Pospíchalová.
121. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), klenba průjezdu zadní budovy, kolem 1570. Foto: Jana Pospíchalová.
122. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 460/5, kolem 1575 – počátek 17. století. Foto: Jana Pospíchalová.
123. Znojmo, V Jirchářích čp. 393/9, kolem 1580. Foto: Jana Pospíchalová.
124. Znojmo, Zelenářská čp. 27/17, 80.–90. léta 16. století. Foto: Jana Pospíchalová.
125. Znojmo, Zelenářská čp. 25/13, klenba mázhauzu, konec 16. století. Přejato z: Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966, obr. 47.
126. Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, poslední třetina 16. století. Foto: Jana Oderreiterová, *Národní památkový ústav. Metainformační systém – centrální část*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=883042, vyhledáno, 2. 6. 2021.
127. Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, klenba horního mázhauzu, poslední třetina 16. století. Přejato z: Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966, obr. 45.
128. Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, půdorys přízemí. Přejato z: Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966, s. 59.
129. Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, půdorys přízemí. Přejato z: Václav Richter – Bohumil Samek – Miloš Stehlík, *Znojmo*, Praha 1966, s. 59.
130. Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, kolem 1600, úprava průčelí 1886. Foto: Jana Pospíchalová.
131. Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, klenba mázhauzu, kolem 1600. Přejato z: *Penzion Harvart*, <https://penzion.harvart.cz/pages/fotogalerie>, vyhledáno 2. 6. 2021.
132. Znojmo, renesanční domy s atikami na Václavském náměstí. Foto: Jana Pospíchalová.
133. Znojmo, Veselá čp. 134/3, počátek 17. století. Foto: Jana Pospíchalová.

- 134.** Znojmo, Divišovo náměstí čp. 172/5, 1634. Foto: Jana Pospíchalová.
- 135.** Znojmo, Divišovo náměstí čp. 172/5, sgrafitové průčelí obrácené do Jezuitského náměstí, 1634. Foto: Jana Pospíchalová.

9. Obrazová příloha

1. Wolfgang Fröhlich, nejstarší dochovaná veduta Znojma v knize městských práv, 1523

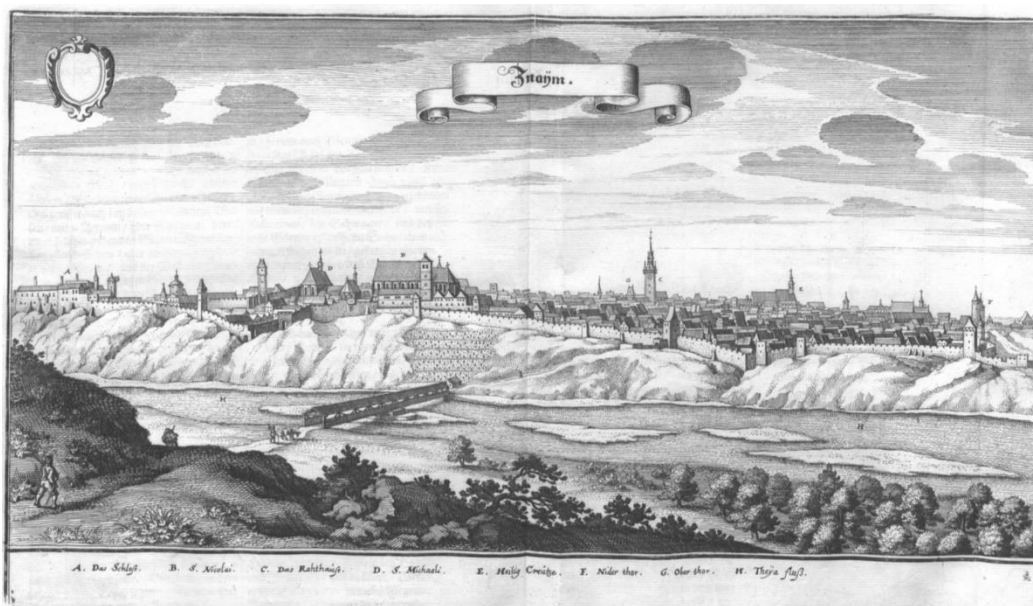

Znojmo v dřevorezu J. Willenberga z r. 1593.

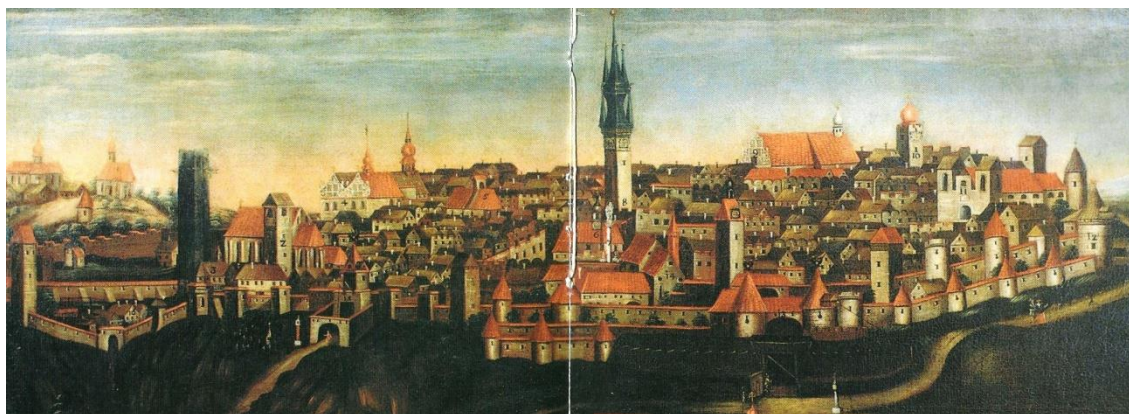
2. Jan Willenberg, dřevorez Znojma, 1593

3. Jiří Hufnagel, veduta Znojma, 1617

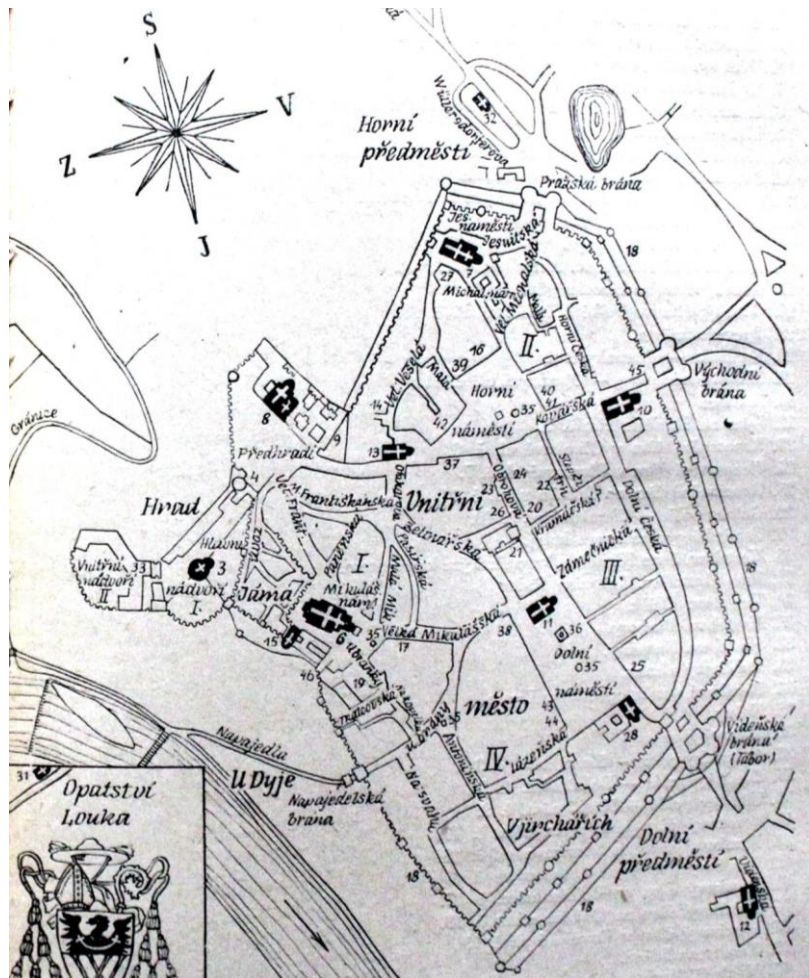
4. Matthäus Merian, rytina Znojma, 1650

5. Neznámý autor, veduta Znojma, 1688

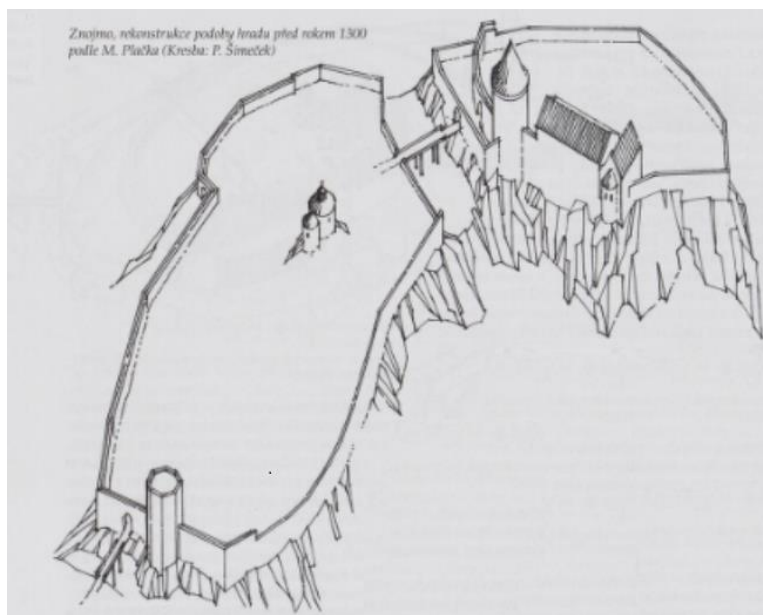
6. Neznámý autor, plán Znojma, kolem 1728

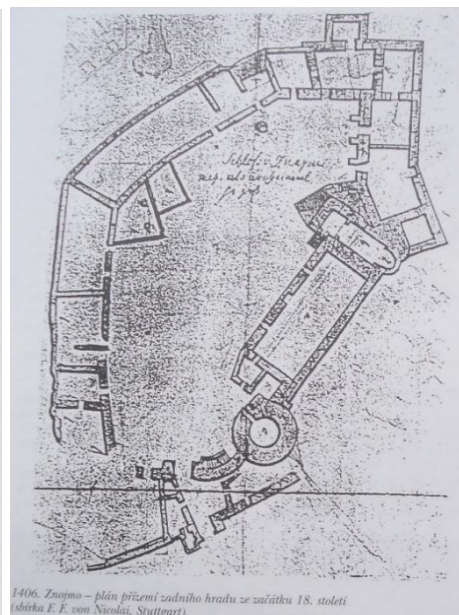
7. Plán města Znojma ve středověku a na počátku novověku

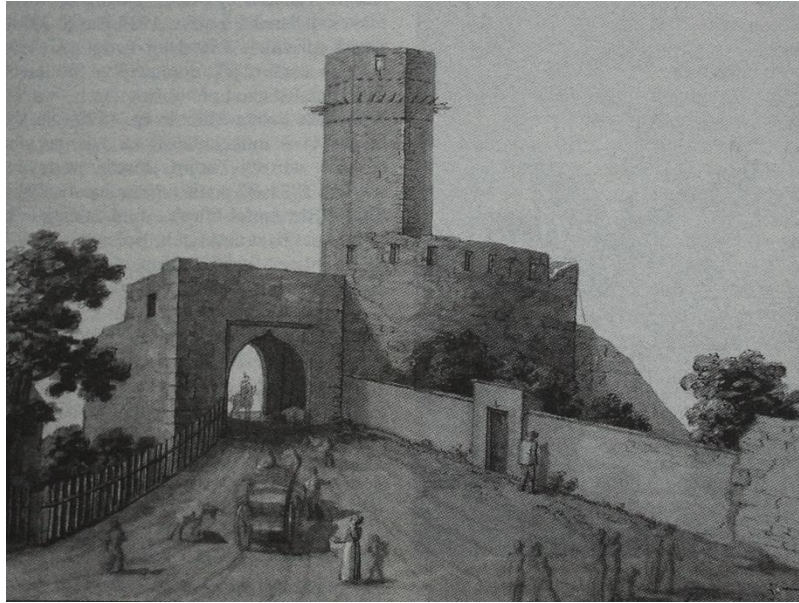
9. Znojmo, letecký pohled na současné historické jádro

10. Znojmo, rekonstrukce podoby hradu před rokem 1300

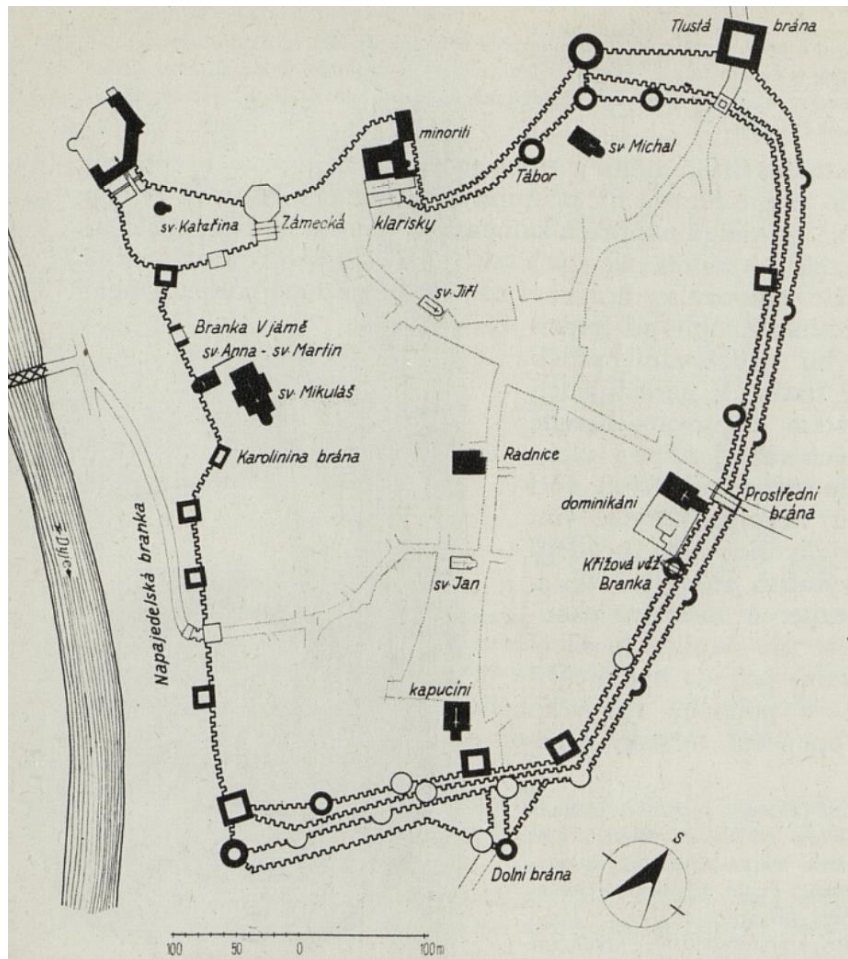
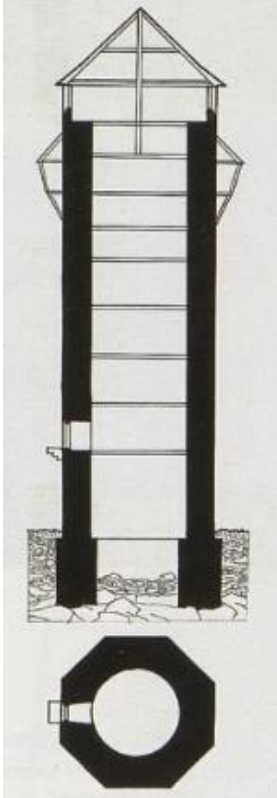
11. Znojmo, stuttgartský plán přízemí hradu, začátek 18. století

12. G. M. Monsorno, Znojmo, hradní brána s Loupežnickou věží, 20. léta 19. století

13. Znojmo, areál hradu, Loupežnická věž – rekonstrukce, řez a půdorys

14. Znojmo, plán městského opevnění

15. Znojmo, městské opevnění, Vlkova věž, jižní strana, 2. polovina 13. století

16. Znojmo, městské opevnění, Dolní brána, rekonstrukce v době kolem roku 1520

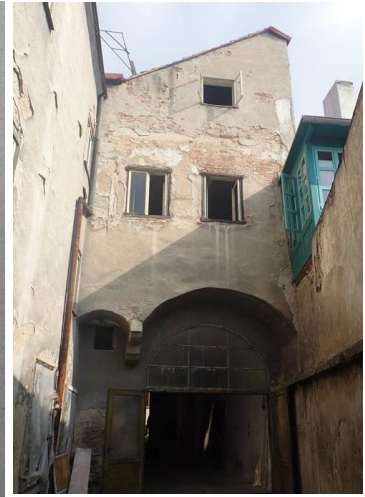
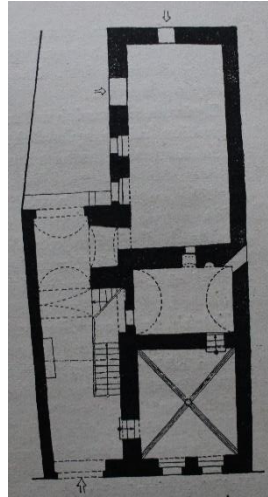

17. Znojmo, městské opevnění, věž Prašná, Psí a Střelníční, 2. polovina 13. století – počátek 16. století

18. Znojmo, městské opevnění, torzo Horní brány, 2. polovina 15. století

19. Znojmo, městské opevnění, Tlustá věž, před 1509

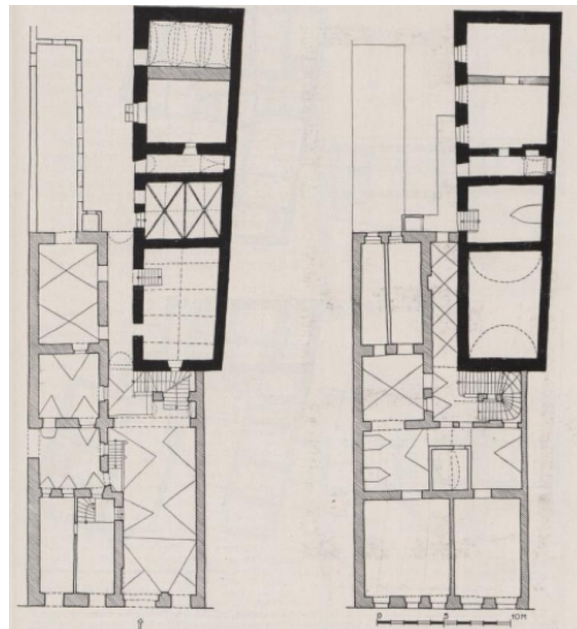

20. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, kolem 1300

21. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, půdorys přízemí

22. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, pozdně gotické patro vysazené na krakorcích

23. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 464/13, křížová klenba, kolem 1300

24. Znojmo, Horní náměstí čp. 166/10, kolem 1300 – konec 16. století, barokní úpravy

25. Znojmo, Horní náměstí čp. 166/10, půdorys přízemí a patra

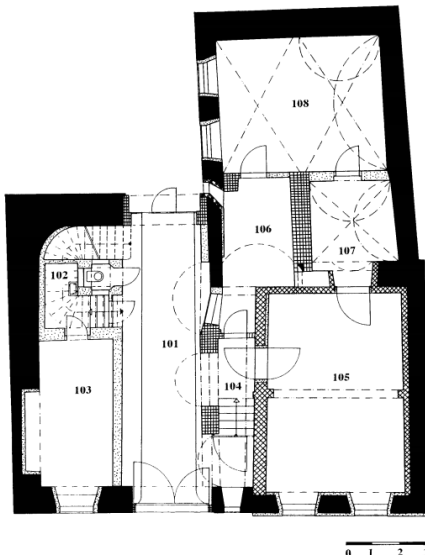
26. Znojmo, Horní náměstí čp. 264/18, 3. čtvrtina 13. století – 2. polovina 16. století, barokní úpravy

27. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 450/23 (dnes Daunův palác), 1. čtvrtina 14. století – 2. čtvrtina 16. století, klasicistní úpravy

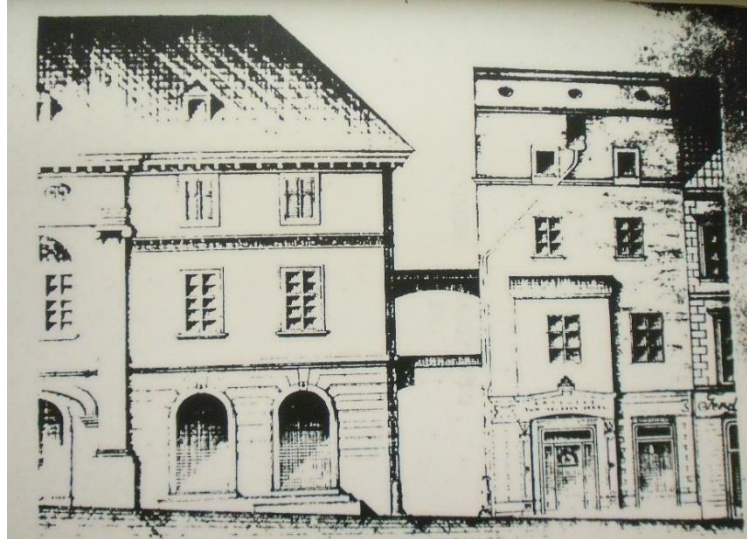
28. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 450/23 (dnes Daunův palác), ostění portálu, 1. čtvrtina 14. století

29. Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, 1. čtvrtina 14. století – 4. čtvrtina 16. století

30. Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, půdorys přízemí

31. Znojmo, Zelenářská čp. 26/15, srubová místnost v přízemí, 1. čtvrtina 14. století

32. Znojmo, Kramářská čp. 278/2, 2. polovina 14. století – 3. čtvrtina 16. století, klasicistní úpravy

33. Znojmo, Kramářská čp. 278/2, hlavní průčelí před klasicistní úpravou z roku 1890

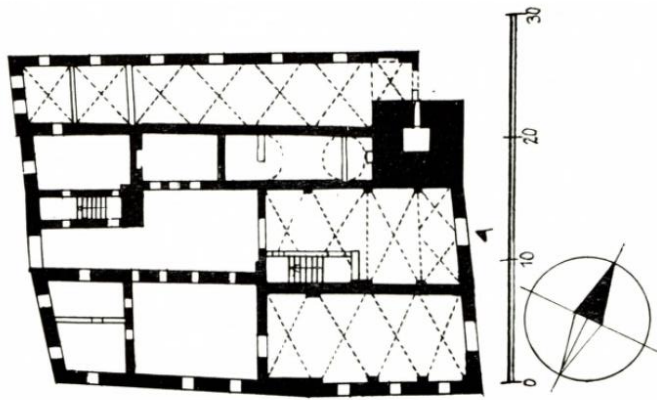

34. Znojmo, Kramářská čp. 278/2, půdorys přízemí

35. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 33/18, konec 14. století – polovina 16. století

36. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 33/18, detail ostění okna, konec 14. století

37. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, půdorys

38. → Znojmo, radniční věž, 1447–1448

39. Znojmo, radniční věž, nápis na východní straně průčelí s kamenickou značkou Mikuláše ze Sedlešovic

40. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, západní průčelí, kolem 1510

41. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, sedlový portál na nádvoří, kolem 1510

42. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, detail polosloupku klenby síně, 2. čtvrtina 16. století

43. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, pravoúhlý portál na nádvoří, 2. čtvrtina 16. století

44. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, segmentový portál v síni, 2. čtvrtina 16. století

45. Znojmo, radnice – Obroková čp. 1/12, hlavní vstupní portál, 2. čtvrtina 16. století (kolem 1526)

46. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6, nádvoří průčelí, kolem 1440

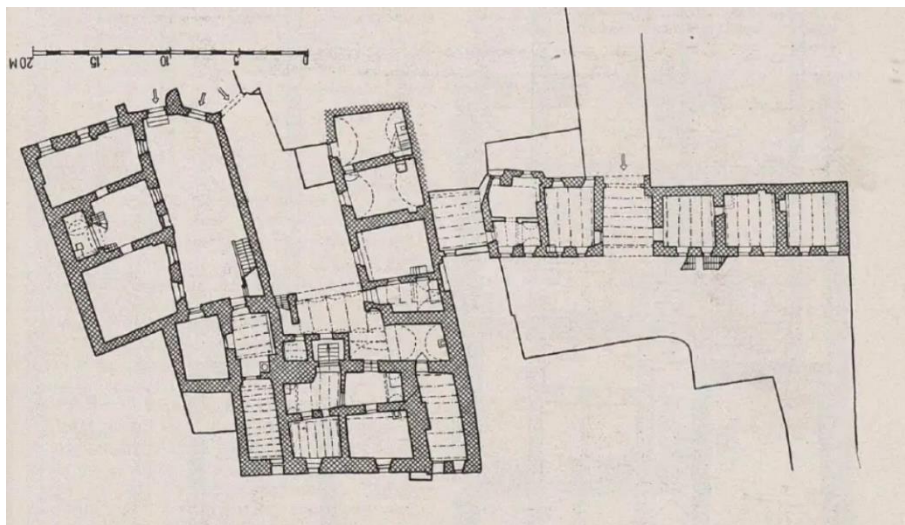

47. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6, detail sedlového portálku, kolem 1440

48. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6, severní průčelí s arkýřem, 1440–16. století

49. Znojmo, Mikulášské náměstí čp. 484/10, pohled do nádvoří, kolem 1440 a 1510

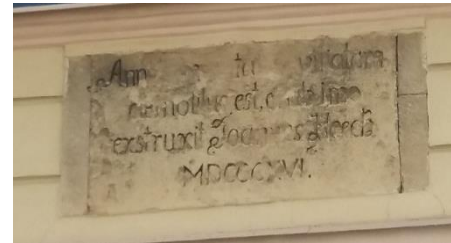
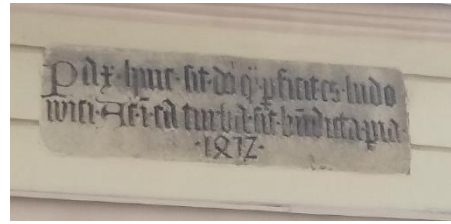

50. Znojmo, kaplanka – U Branky čp. 485/6 a domy čp. 484/10 a 481/11 na Mikulášském náměstí, půdorys přízemí

51. Znojmo, fara sv. Mikuláše – Mikulášské náměstí čp. 62/13, 1. polovina 15. století – kolem 1600

52. Znojmo, fara sv. Mikuláše – Mikulášské náměstí čp. 62/13, nádvorní průčelí jižního křídla, kolem 1600

53. Znojmo, Obroková čp. 274/11, hlavní průčelí, 1472 – kolem 1537

54. Znojmo, Obroková čp. 274/11, nápisové desky v hlavním průčelí, 1472 a 1816

55. Znojmo, Obroková čp. 274/11, průčelí zadního křídla, po 1490

56. Znojmo, Obroková čp. 274/11, půdorys přízemí

57. Znojmo, Obroková čp. 283/23, 1480–3. čtvrtina 16. století

58. Znojmo, Obroková čp. 283/23, vstupní portál, 1480

59. Znojmo, V Jirchářích čp. 436/4, 20. léta 16. století

60. Znojmo, V Jirchářích čp. 436/4, sklípková klenba v síni, 20. léta 16. století

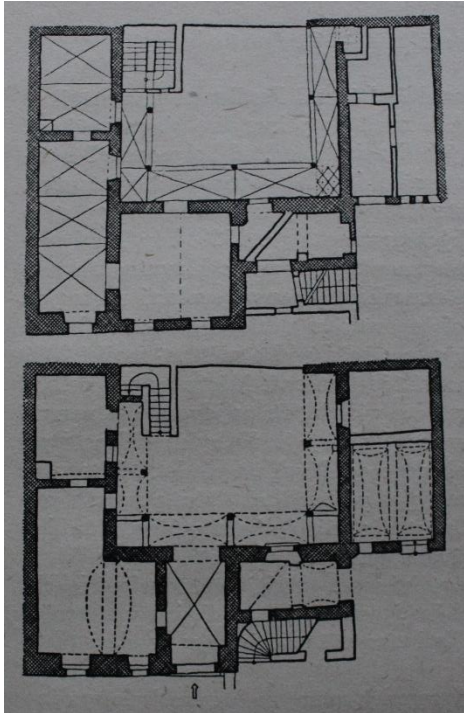
61. Znojmo, Vlkova čp. 164/4, 1. čtvrtina 16. století

62. Znojmo, Slepíčí trh čp. 275/2, 1526–2. polovina 16. století

63. Znojmo, Slepíčí trh čp. 275/2, arkádové nádvoří, 1526–2. polovina 16. století

64. Znojmo, Slepíčí trh čp. 275/2, štítek s kamenickou značkou, 1526

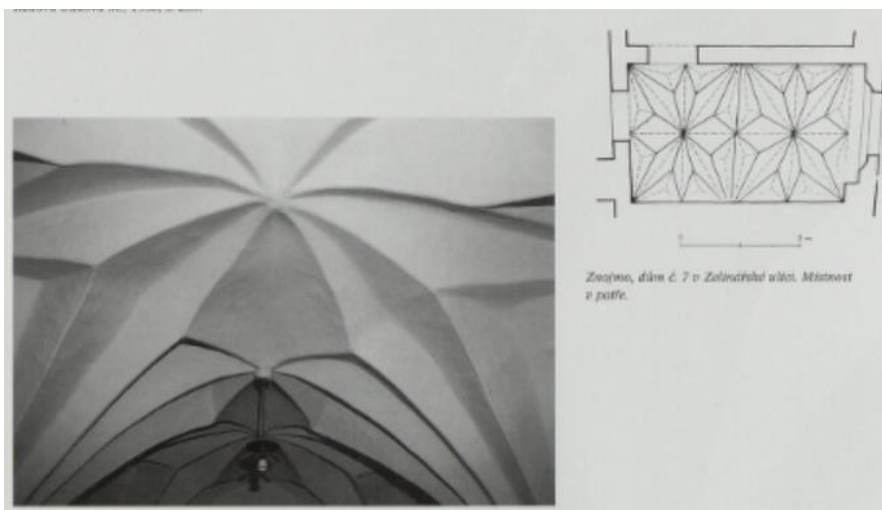
65. ← Znojmo, Slepíci trh čp. 275/2, půdorys přízemí a 1. patra

66. ↑ Znojmo, Zelenářská čp. 20/1, 1527–1585

67. Znojmo, Zelenářská čp. 20/1, 1527–1585, detail krakorců

68. Znojmo, Zelenářská čp. 23/7 a 9, kolem 1530 – po 1590

69. Znojmo, Zelenářská čp. 23/7, sklípková klenba v patře, kolem 1530

70. Znojmo, Obroková čp. 3/8, 1. třetina 16. století

71. Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, 2. čtvrtina 16. století, 70.–80. léta 16. století

72. Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, půdorys přízemí

73. Znojmo, Zelenářská čp. 22/5, vstupní síň, stav v roce 2000

74. Znojmo, Zámečnická čp. 284/1, 2. čtvrtina 16. století – 70. léta 16. století

75. Znojmo, Zámečnická čp. 284/1, detail krakorců, 1540–1550

76. Znojmo, Zámečnická čp. 284/1, pohled na nároží z konce 19. století

77. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, 40. léta 16. století – 1569

78. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, detail konzol a ostění portálu v průčelí, 40. léta 16. století

79. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, sedlový portál po levé straně síně, 40. léta 16. století

80. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, křížová klenba síně, 40. léta 16. století

81. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, detail přízdního pilíře klenby síně, 40. léta 16. století

82. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, nádvoří pavlač, 40. léta 16. století – 1569

83. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 331/9, portál na konci pavlače, 1569

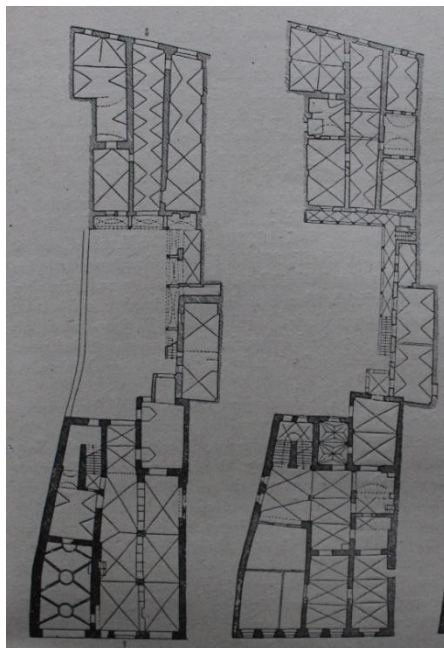
84. Znojmo, U Brány čp. 456/8, 1544

85. Znojmo, U Brány čp. 456/8, letopočet a detail konzoly v průčelí, 1544

86. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, 1549–4. čtvrtina 16. století

87. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, detail konzoly v průčelí, 1549

88. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, půdorys přízemí a 1. patra

89. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, klenba síně, 1549

90. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, portál ke schodišti, 1549

91. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, pole sklípkové klenby v patře, po 1549

92. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 333/11, nádvoří, 3. čtvrtina 16. století – závěr 16. století

93. Znojmo, Obroková čp. 272/7, pravá část hlavního průčelí, 2. čtvrtina 16. století, klasicistní úpravy

94. Znojmo, Obroková čp. 272/7, hlava muže na jižní konzole na nádvoří a arkádové nádvoří, 1560–1570

95. ↑ Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, 1550

96. Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, detail domovního znamení, 1550

97. Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, přizemní pilíře klenby průjezdu, 1550

98. → Znojmo, Horní náměstí čp. 139/6, sloup v průjezdu s kartuší, 1550

99. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 32/20, kolem poloviny 16. století

100. Znojmo, Zámečnická čp. 286/5, kolem poloviny 16. století

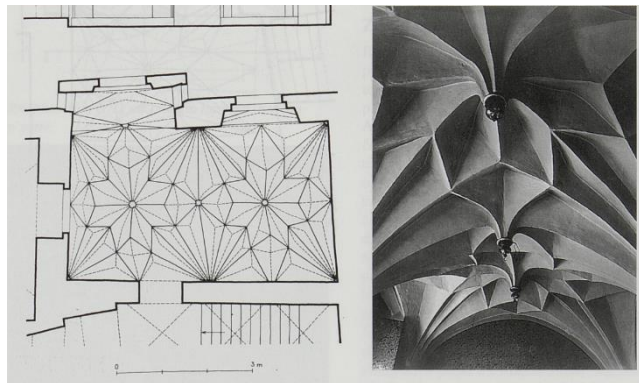

101. Znojmo, Zámečnická čp. 286/5, detail krakorců, kolem poloviny 16. století

102. Znojmo, Jezuitské náměstí čp. 156/2, kolem poloviny 16. století – po 1624

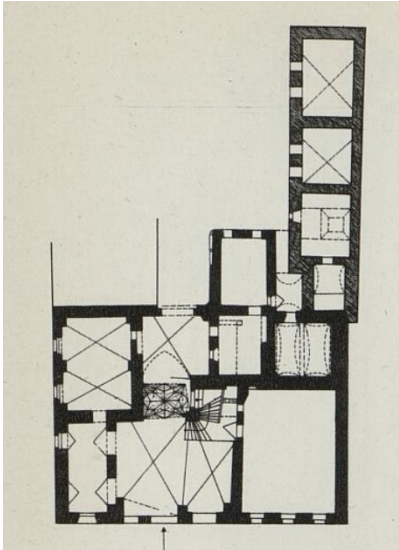
- 103. Znojmo, Vlčkova čp. 143/3, kolem poloviny. 16. století
- 104. Znojmo, Vlčkova čp. 143/3, nádvorní pavlač s dochovaným ostěním sedlového portálku, kolem poloviny 16. století
- 105. Znojmo, Vlčkova čp. 143/3, detail krakorce a pilíře nosoucího pavlač, kolem poloviny. 16. století

- 106. Znojmo, Obroková čp. 4/6, 1553
- 107. Znojmo, Obroková čp. 4/6, sklípková klenba v patře, 1553

- 108. → Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, 1559

109. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, půdorys přízemí

110. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, sklípková klenba v mázhauzu, 1559

111. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, detail piliře s letopočtem, 1559

112. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 459/3, dvorní průčelí, 1559

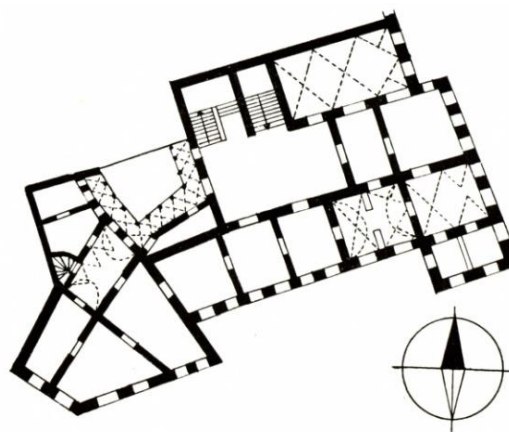

113. Znojmo, Kramářská čp. 303/3, 3. čtvrtina 16. století

114. Znojmo, Kramářská čp. 303/3, pohled do mázhauzu, 3. čtvrtina 16. století

115. Znojmo, Masarykovo náměstí čp. 389/14, 3. čtvrtina 16. století
 116. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 39/6, 3. čtvrtina 16. století
 117. Znojmo, Zelenářská čp. 17/20, 3. čtvrtina 16. století

118. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), hlavní průčelí s portálem, 1606, klasicistní úpravy
 119. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), půdorys

120. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), arkádové nádvoří, 1570–1606
 121. Znojmo, Obroková čp. 2/10 (Goltzův palác/nová radnice), klenba průjezdu zadní budovy, kolem 1570

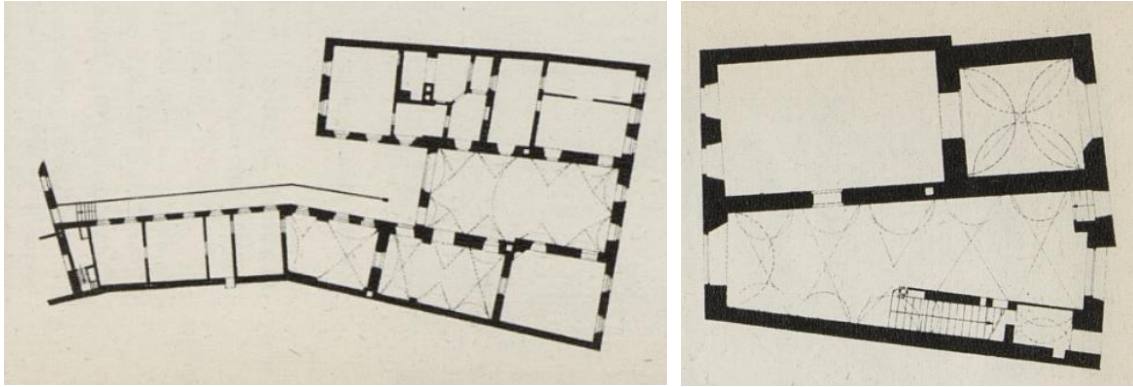
122. Znojmo, Velká Mikulášská čp. 460/5, kolem 1575 – počátek 17. století
 123. Znojmo, V Jirchářích čp. 393/9, kolem 1580

124. Znojmo, Zelenářská čp. 27/17, 80.–90. léta 16. století
 125. Znojmo, Zelenářská čp. 25/13, klenba mázhauzu, konec 16. století

126. Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, poslední třetina 16. století
 127. Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, klenba horního mázhauzu, poslední třetina 16. století

128. Znojmo, Horní náměstí čp. 138/5, půdorys přízemí
 129. Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, půdorys přízemí

130. Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, kolem 1600, úprava průčelí 1886
 131. Znojmo, Václavské náměstí čp. 132/6, klenba mázhauzu, kolem 1600

132. Znojmo, renesanční domy s atikami na Václavském náměstí
 133. Znojmo, Veselá čp. 134/3, počátek 17. století

134. Znojmo, Divišovo náměstí čp. 172/5, 1634

135. Znojmo, Divišovo náměstí čp. 172/5, sgrafitové průčelí obrácené do Jezuitského náměstí, 1634

10. Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Jana Pospíchalová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021
Název práce:	Světská gotická a renesanční architektura města Znojma

Název v angličtině:	Profan Gothic and Renaissance Architecture in Znojmo
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na světskou gotickou a renesanční architekturu ve Znojmě. Práce shrnuje literaturu věnující se danému tématu a dějiny města v období od 13. století do počátku 17. století. Hlavní částí práce je studie charakterizující vývoj architektury v tomto období a katalog významných gotických a renesančních památek ve městě.
Klíčová slova:	Znojmo, gotika, renesance, architektura, světská, městský dům, hrad, opevnění, radnice
Anotace v angličtině:	This master's thesis focuses on profan Gothic and Renaissance architecture in Znojmo. The thesis summarizes the literature about the topic and the history of the town from the 13th century to the early 17th century. The main part is the study that characterizes the development of the architecture in this period and the catalogue of significant Gothic and Renaissance buildings in town.
Klíčová slova v angličtině:	Znojmo, Gothic, Renaissance, architecture, profan, townhouse, castle, fortification, town hall
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha (27 stran), vložené DVD
Rozsah práce:	146 stran
Jazyk práce:	Český